

ગૃહ, ગૃહિણી અને ગૃહસ્થ	૧-૮
જીવનની કલા	૦-૧૨
કુટુંબ અને યુવક	૦-૬
ધાર્મિકતા	૦-૪
બાળકોનો આનંદ	૦-૩
બાળકોની રીતભાત	૦-૪
બાળકોના આચાર	૦-૪
સદ્ગુણોધવાદિકા...	૦-૩
પ્રૌઢ વાચનપોથી	૦-૪
પ્રૌઢ વાચનપૂર્તિ	૦-૪

શિશુસાથી-૧, ૨, ૩ દરેકના	૦-૨
દેશપાઠો	૦-૪
કાકાનો સંજય	૧-૧૨
રાજર્ષિ	૨-૦
વસંતનું આગમન	૦-૪
આકાશના તારા	૦-૬
અમારા માધવકાકા	૦-૩
સૌથી પહેલા દાદાજી	૦-૬
કુણાલ	૦-૮
બીમબાઈનું પહેરણ	૪-૦

નવલકથા-વાર્તાસંગ્રહ

લાખેણી વાતો	૨-૦
મંજળ વાતો	૨-૦
દિવ્ય વાર્તાઓ	૧-૦
આળાં હેયા	૨-૦
માણસાઈની વાતો	૨-૦
રંજમેળો	૧-૮
આદર્શ દૃષ્ટાંતમાળા (બે ભાગમાં)	૫-૦
ટુંકી વાર્તાઓ-મંથ ૧લો	૨-૮
ટુંકી વાર્તાઓ-મંથ ૨જો	૨-૮
ટુંકી વાર્તાઓ-મંથ ૬જો	૨-૮
ચલાચાલિસ	૪-૦
વનરાજ આવડો	૨-૮
ધન્સાન મિટા દુગ્ધા અને	
બીજી વાતો	૧-૪
પ્રતિહાસને અજવાળે	૦-૧૨
જરતીઓ	૨-૦
સંગમ	૨-૦
જીવનરંગ	૧-૮
બનાવટી કૂલો	૧-૦
અતરના દીવા	૧-૮
રંગ અને દીવા	૧-૮
માટીની મૂર્તિઓ	૦-૧૨
અક્ષયપાત્ર	૧-૮

અંધારી રાતે	૦-૧૨
રાખની હાલી	૦-૧૦
ગામકું બોલે છે	૦-૧૦
જીવનપરિવર્તન	૦-૧૦
પટલાઈના પેથ	૧-૮
જીવનસુવાસ	૧-૮
પલટાતા રંગ	૧-૮
અદાલતને આગણે	૧-૮
સોનાનો સરજ	૧-૪
મીરાં દાસી જનમજનમકી	૦-૧૨
વિક્રમની વાતો	૨-૮
પાંચ લોકકથાઓ	૧-૮
વૈતાલની વાતો	૧-૮
મંત બજારામ અને પતિતા	૦-૧૦
કમળકુમાર	૦-૧૨
મજરમાર	૦-૧૦
સુંદર કામદારની વાર્તા	૦-૧૨
બરાસ-કરતૂરી	૦-૮
નંદાત્રીસી	૦-૫
મદન-મોહના	૦-૪
દુધ્યંત ને શકુંતલા	૦-૬
ધાવણની ધાર ને બીજી વાતો	૦-૩
કેરીની મોસમ ને બીજી વાતો	૦-૫

‘સસ્તુ’ સાહિત્ય એટલે ઉચ્ચામાં ઉચ્ચ ‘સાહિત્ય’

નરસિંહ મહેતાનાં ભજનો

[ચૂંટેલાં ૧૮૮ પ્રચલિત ભજનોનો સંગ્રહ]

સ પાદક

‘યાયમૂર્તિ’ શ્રી હરસિંહશાઈ વજુશાઈ દિવેદિયા

ભિક્ષુ અખંડાનંદજી પ્રસાદી
ગુરુતું આહિત્વ વર્ષક ગર્વાલત
ઠે ભદ્રાસે અમદાવાદ અને પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુંબઈ ૨

બાર આના

પ્રભાતિયાં તો નરસિંહનાં જ.
 મીરાનાં ભજનોમાં શ્રીકવિની
 સુમધુર સુકુમારતા ધમરે છે,
 જૂનાં નાણાંની પેઠમ. એમ જૂનાં
 ભજનોમાંય સોતુંરૂપું વધારે છે.
 •લાનાલાલ દ. કવિ

નિવેદન

આ પુસ્તકની આ ત્રીજી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ થાય છે. આગલી આવૃત્તિ પ્રસંગે અપાયેલું નિવેદન થોડા ફેરફાર સાથે નીચે આપ્યું છે.

‘મીરાં અને નરસિંહ’ એ નામનો એક સંગ્રહ સંવત ૨૦૦૨માં આ સંસ્થા તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલો. તે ખસાસ મતા ‘નરસિંહ મહેતાનાં ભજનો’ અને ‘મીરાંનાર્ધનાં ભજનો’ નવેસરથી સંપાદન કરીને જુદાં જુદાં પુસ્તકોરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યાં હતાં.

જગનના અનેક મહાત્માઓએ પોતાના આધ્યાત્મિક અનુભવો જગત-કવ્ય છુતી અનુક્રંપાને લીધે ઉપદેશ, ભજનો, મંત્રો, પદો ને કાવ્યના રૂપમાં દર્શાવ્યા છે. આવા કેટલાય મંત્રોનાં નામ પણ આજે નથી મળતાં; તો પછી તેમનાં જીવનવૃત્તાંતોની તો વાત જ ક્યાં રહી !

જે શાશ્વત છે, જે જીવનનું જીવન છે; તે આત્માની સ્ફુરણા ધ્વિરૂપાથી સિદ્ધો, ભક્તો અને મહાત્માઓને સદૃજ પ્રાપ્ત થાય છે અને પ્રેમ, ભક્તિ અને જ્ઞાનના અનુભવોના નિયોગરૂપ તેમના હૃદયોમાં મેંકડો વર્ગો સુધી લાખો માણસોને માર્ગદર્શક અને પ્રેરણાદાયી થઈ પડે છે.

પદરમા સેકામાં ચર્ચા ગયેલા એવા એક મહાન ભક્તના હૃદયોમાં આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યા છે. મહાગુજરાતના દરેક ખૂણામાં-દરેક ગામડામાં સ્ત્રીઓ અને પુરુષોને મોટે મહાન ભક્ત નરસિંહ મહેતાનું નામ રોજ લેવાય છે. તેમનાં જાણીતાં ભજનો હરિકથા, ભજનમંડળાઓ વગેરેમાં બોલાય છે. દિંદુગ્તાનની પ્રજાના જીવનમાં હિંમત સંસ્કાર રેડતાં તેમનાં અર્થગાંભીર્યવાળાં પણ સાદાં પદો અનેક જગ્યાએથી બેગાં કરીને જનતા સંસોધન સાથે આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

‘મીરાં અને નરસિંહ’ની પહેલી આવૃત્તિ પ્રસંગે ના. જનિટિસ હરસિદ્ધ-ભાઈ દિવેટિયાએ અભ્યાસપૂર્ણ આમુખ લખી આપેલો, તે આ પંક્તિનાં પૃષ્ઠોમાં આપ્યો છે, તે વાંચી જવા વાચકજન્યુઓને વિનંતિ છે.

સતોની વાણી અને ઉપદેશના આ સંસ્થાએ પ્રસિદ્ધ કરેલા ગ્રંથોમાં આ પુસ્તકથી અગત્યનો ઉમેરો થાય છે, એમ અમારું માનવું છે.

આમુખ

(‘મીરાં અને નરસિંહ’ની પહેલી આવૃત્તિમાંથી)

ગુજરાતની આમગ્રજમાં સરતા મૂલ્યે ધાર્મિક, અર્થવિષયક, સામાજિક, આયુર્વેદિક, સાહિત્યાત્મક તેમજ ઐતિહાસિક સાહિત્યનો બહોળો પ્રચાર કરનાર ‘સરતું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય’ના હાલના પ્રેરક અને સંચાલક શ્રીયુત્તમનુ સુબેદારે નરસિંહ મહેતા અને મીરાંનાર્ષનાં જ્ઞાન અને ભક્તિનાં પદોના સંગ્રહને જોઈ જવા અને તેનો આમુખ લખવાનું મને આમંત્રણ આપ્યું તેનો સ્વીકાર કરતાં મને આનંદ થાય છે.

નરસિંહ મહેતા અને મીરાંનાર્ષ બન્ને ભક્તકવિઓ ગુજરાતના હૃદયમાં ચિરંતન સ્થાન પામેલાં છે. છેલ્લાં પાંચેક સૈકાંથી તેમની પ્રાસાદિક વાણી ગુજરાતમાં ઘેર ઘેર ગુંજતી રહી છે. બન્ને કવિઓનાં પદો ગુજરાતમાં ઘણાં કુટુંબોમાં પ્રભાતિયાંરૂપે તેમજ ભક્તમંડળોમાં ભજનોરૂપે ગવાય છે, એ જ આ કવિઓની રસપૂર્ણ કવિતાનાં પ્રતાપ અને અનન્ય લોકપ્રિયતા દર્શાવે છે.

પણ અત્યંત લોકપ્રિયતા પામેલી આ બન્ને કવિઓની કૃતિઓના સર્જન વિષે હિત્ર મતભેદ ઉત્પન્ન થયો છે. નરસિંહ-મીરાંએ નહિ આલેખેલાં એવાં સંખ્યામંધ પદો એ બન્નેને નામે ચડી ગયાં છે એ વાત નિશંક છે. ‘ગોવિંદ-ગમન’ નરસિંહ મહેતાનું નહિજ, અમુક પદો એનાં નહિજ, મીરાંનાં નહિ, એવી એવી શંકાઓ આપણા સાહિત્યના રસમીમાંસકોમાં કપારનીયે ઉદ્ભવ પામી છે. આવી પરિસ્થિતિમાં આ બન્ને કવિઓનાં પદોના સંગ્રહકારને સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી સંશોધક અને સંપાદક થવું પડે. એમ ન થવાય તો ‘ગતાનુગતિક’ ન્યાયે કવિઓએ પોતે ન આલેખેલાં એવાં પદો એમને નામે જ લોકમાં પ્રચલિત રહે. પ્રસિદ્ધ થયેલા નરસિંહ મહેતાના પદસંગ્રહોમાં આવાં પદો એકસાથે સેળભેળ થઈ ગયાં છે અને એમ જ થતાં જાય છે. મીરાંનાં પદોની પણ એ જ સ્થિતિ છે. ગુજરાતી, હિંદી, મરાઠી કે અન્ય હિંદી ભાષાઓમાં જે જે પ્રકાશકોએ મીરાંનાં પદ પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે, તેમાં આ સ્થિતિ ચાતુરજ રહી છે. આ નીરક્ષીરને જીવું પાડવાનું વિકટ કાર્ય કોઈ હંસવિવેચકને માથે રહેલું જ છે. નરસિંહ અને મીરાંની કૃતિઓની જૂનામાં જૂની હસ્તલિખિત પ્રતો એકઠી કરવાની છે. સંપાદનના કાર્યને હાલના વિકસિત પાઠ્યશાસ્ત્રના વિવેચન- (ટેક્સ્યુઅલ ક્રિટિસિઝમ)ના પ્રત્યેક સૂત્રની કસોટીએ ચડાવી તેનું સંશોધન કે સંપાદન કરવાની ખાસ જરૂર છે.

નરસિંહ મહેતાના જન્મજયનનાં વર્ષો ક્યાં ક્યાં હતાં? કૃષ્ણ-મકિતની એમની કવિતાની જ્વાળાઓ ક્યાંથી પ્રકટી? આ પ્રશ્નો પણ ગુજરાતના અગ્રગણ વિવેચકોએ ચર્ચ્યા છે, તેની પુનરુક્તિ કરવાનું અહીં અરથાને છે, પણ નરસિંહ-મીરાંનાં કાવ્યની ભાષાનું વારતવિક સ્વરૂપ કેવું હતું એ પ્રશ્ન સહેજ છેડવા જેવો છે.

ઉપર ઉલ્લેખેલી લોકપ્રિયતાએ નરસિંહના યુગની ભાષામાં ઉત્તરોત્તર ફેરફાર કરી આપણી જૂની ગુજરાતી ભાષાને આધુનિક ભાષા કરી દીધી છે એ હકીકત તો સાચી જ છે; કારણ કે નરસિંહ મહેતા પછીના ભાલણીની 'કાદંબરી'ની ભાષા નરસિંહની ભાષા જેટલી લોકપ્રિયતા નહિ પામીને તેના અમલ ને તે કાળે ઓલાતા વાગ્તવિક સ્વરૂપમાં સચવાઈ રહી છે. આ દૃષ્ટિએ નરસિંહ મહેતાની ભાષાનું સ્વરૂપ વારતવિક આ હોવું જોઈએ :

‘મોગરે શુ રે મોહી રયો મોહના? હાર (તૂ) આધિ, યશસ્વાત વાધે;
કિહિશિ, ‘ગુણ ગાતાં નાગરનો ન હવો,’ ત્રીકમ’ તુહિને કો નહિ આરાધે.
સારી પોતીનો થાશિ ધણી સર્વકો, દીપતું દેખશિ ત્વહાં મલશિ;
મૃત્યુ (ના) ભઈ નરસિંઓ ખીહતો નથી, તાહરા દાસના ચિત્ત ચલશિ;
માહરિ મન્ય વિશ્વાસ છે, વીહલા’ આપણો હાર (નિં) આનંદ થાશિ;
ભણિ નરસિંઓ, (નિજ) ભક્ત જિગારવા તુજ વ્યના વ્યાહરિ કૂણ ધાશિ.

શ્રી. કેરાવરામ શાસ્ત્રી સંપાદિત હારમાળા, પદ ૫૩

આ જ પદ અન્ય સ્થળે પ્રસિદ્ધ થયેલું જોઈએ :

મોગરામાળે શું મોહી રહ્યો મોહના, હાર આપો જશખ્યાત વાધે;
કહેશે નાગરો ‘કોહતું’ નામ ગાતો હતો, કૃષ્ણ, તુજને કોઈ નહિ આરાધે. મોગરો
સારી પંકિતતણા હોઝ સર્વે મજ્ના, સહાય કરશે તેની પાસ થાશે;
મૃત્યુના ભય થકી નરસિંયો નવ બિયે, પણ તારા જશ જગદીશ જશે. મોગરો
રજની તો વહી ગઈ, રાત થોડી રહી, જોત તો ઝાંખી ચઈ ગઈ દીવાની;
કેશવા, કંઈથી માળ અળગી કરો, પ્રેમે આરોપો નરસિંની કમાણી. મોગરો

સંપાદક : ઇચ્છારામ દેસાઈ, નરસિંહ મહેતાનું કાવ્યસંમ્મદ

આ સંબંધી નરસિંહ મહેતાની ભાષાનો આટલો ઉલ્લેખ બસ થશે. હવે મીરાંની ભાષા જોઈએ. મીરાંનાં પદોની ભાષા તેના કાળની ડોક્ટર ટ્રેસિટોરી જેને ‘પશ્ચિમ રાજસ્થાની’ કહે છે, તે હતી. મેવાડનાં એ વિધવા યુવરાણીએ તે કાળની એ પશ્ચિમ રાજસ્થાનીમા જ પોતાનાં પદો ગાયાં છે. મીરાંનાં પ્રસિદ્ધ ચર્ચ ઉપલબ્ધ થયેલાં પદો હાલ હિંદીમાં, હિંદી-ગુજરાતીમાં યા તો ગુજરાતીમાં છે. એક મત એવો છે કે મીરાંએ માત્ર હિંદીમાં જ લખ્યું હોય પણ ઉત્તર-વચમાં અવસાન પર્વત દારકાનિવાસ સ્વીકારી એમણે હિંદી-ગુજરાતી યા

ગુજરાતીમાં પણ લખ્યું હોય એવો ખીન્ને એક મત પ્રચલિત છે. આ બે મતનું સમાધાન એમ થઈ શકે કે (૧) એક તો મીરાં ને તેનાં પદો રાજસ્થાન અને ગુજરાત બન્નેમાં લોકપ્રિય સાથે સાથે જ થયાં; અને (૨) ખીન્નું ગુજરાતની રીમાઓ તે કાળે રાજસ્થાનનો સમાવેશ કરે એટલી વિસ્તૃત હતી. પશ્ચિમ રાજસ્થાનીના અને જૂની ગુજરાતીના સ્વરૂપની એકરૂપતાનું આ કારણ હોય. પશ્ચિમ રાજસ્થાની કે જૂની ગુજરાતીમાં લખાયેલી મીરાંની લોકપ્રિય કવિતાનું હિંદીઓ ઉત્તરોત્તર હિંદીકરણ અને ગુજરાતીઓ ગુજરાતીકરણ કરતા ગયા. મીરાંનાઈની કવિતાની ભાષાનું આમ ભાષાંતર અને સ્વરૂપાંતર થતું આખું લાગે છે.

નરસિંહ મહેતા અને મીરાંનાં જીવનચરિત્રો

નરસિંહ મહેતા અને મીરાંનાઈ એ બન્નેના જીવનચરિત્રોને દત્તકથાઓ, ચમત્કારો અને કિંવદન્તીઓએ ગૂઢ પટાતરોમા ઢાકી દીધા છે. ઐતિહાસિક દૃષ્ટિને આવરતા આ ધુમ્મસમાં એ જીવનોમાં અદ્ભુતતા ને દૈવી ચમત્કારો ભારોભાર ભરી દીધાં છે. લોકવાણી અને દત્તકથાઓએ નરસિંહ મહેતાના જીવનને જેમ દૈવી કરી મૂકી કૈલાસપતિ શિવ સાથે બેટાડી તેમની મારફત વૃંદાવનના સદા વિહારી પૃથ્વી-ગોપીઓની રાસલીલા આગળ મશાલ ધરી સખી બનાવ્યા છે, તેમ મીરાંનાઈને કુંભાનાં રાણી બનાવ્યાં છે. કુંભારાણા મારફત જ એમના પર જીલમની ઝડીઓ વરસાવડાવી છે. એમના જીવનને પણ નરસિંહ મહેતાની પેઠે દત્તકથાઓ અને દૈવી ચમત્કારોથી ભરપૂર કયું છે. લોકકલ્પનાને આંજી નાખતા આ ચમત્કારિક ઐતિહાસિક ધુમ્મસમાંથી નરસિંહ મહેતા અને મીરાંનાં જીવનચરિત્રોની રૂપરેખા સંશોધિત ઐતિહાસિક સાધન-સામગ્રી દ્વારા કંઈક નીચે પ્રમાણે દોરી શકાય :

૧. નરસિંહ મહેતા (આશરે વિ. સં. ૧૪૭૦-૧૫૬૬)

નરસિંહ મહેતાનું જન્મસ્થળ જૂનામઢ. યાત્રિએ વડનગરા નાગર ગૃહસ્થ હતા. એમનાં પિતાનું નામ પૃથ્વીદાસ અને માતાનું નામ દયાકુંવર. નરસિંહના ત્રીજા વર્ષે એમના પિતા અને અગિયારમે વર્ષે એમનાં માતા ગુજરી ગયાં હતાં. કાકા પર્વતદાસને ત્યાં એ બિછરીને મોટા થયા હતા. કાકાનો સ્વર્ગવાસ થતાં એ એમના પિત્રાઈ ભાઈ ખંસીધરના આશ્રિત થયા. સત્તર વર્ષની ઉંમરે માણેકખાઈ સાથે એમનાં લગ્ન થયાં. એમનાં સંતાનોમાં બે-કુંવરખાઈ અને શામળદાસ. વિદ્યાર્થી અવસ્થામાં મહેતા ઠોઠ ગણાતા. એ સાધુ-સંતોના ટોળામાં બેસી 'બજનો સાંબળતા, ગીત ગાતા અને નૃત્ય પણ કરતા. સંસાર-વ્યવહાર તરફ એ ઉદાસીન રહેતા, છતાં પ્રભુમાં એમને અટળ શ્રદ્ધા હતી.

મહેતાના જીવનપ્રસંગોમાં મુખ્ય હાર, હંડી, મોસાળું, વિવાહ અને શ્રાદ્ધ. એમનાં કાવ્યોમાં એમને કૃષ્ણે રા'માંડલિકની ભરસામાં હાર પડેરાવ્યો છે. એમની લખેલી હંડી દારકામાં સ્વીકારાઈ છે. પુત્રીનું 'આમેરું' એમણે વગર દોકડે કૃષ્ણની સહાયતાથી કર્યું છે શામળદાસના વિવાહમાં પ્રભુએ જાતે એમને મદદ કરી છે. પિતાનું શ્રાદ્ધ એમણે કૃષ્ણની સહાયથી ગૃહસ્થની રીતે સાધ્યું છે. નરસિંહ મહેતાએ એમનાં પદોમાં આ અંગત પ્રસંગો રસપૂર્વક આલેખ્યા છે અને ગુજરાતે એ રોહપૂર્વક આજ સુધી સ્મરી રાખ્યા છે.

નરસિંહ મહેતાના જીવનમાં કરણતાની ગાઢ છાયાઓ છે. એમનાં પત્ની અકાળે મરણ પામ્યાં, યુવાન શામળદાસ પણ અકાળે મરણ પામ્યા. કુંવરબાઈ વિધવા થઈ. ઘરમાં વિધવા પુત્રવધૂ અને વિધવા પુત્રી રહી. કુંવરબાઈના સીમંતસંસ્કારનું મોસાળું એ પણ મહેતાજીના ગરીબ જીવનનો કરણ પ્રસંગ છે. મહેતાના ભક્તજીવનમાં આ કરણરસ ન્યાં ત્યાં ટપકી રહ્યો છે. ભક્તને વળી રા'માંડલિકે સતાવવામાં પણ બાકી રાખી નહોતી.

છતાં મહેતાજીના પ્રભુ પર શ્રદ્ધા અચળ છે. એની જ ભક્તિમાં એ જીવનભર રમ્યાપમ્યા રહ્યા છે.

મહેતાનો સ્વર્ગવાસ એમના ઇાસકમે વર્ષે થયો કહેવાય છે.

નરસિંહ મહેતાની કાવ્યકૃતિઓ

હંડી, હાર સમયનાં પદો, ગોવિંદગમન, આતુરીવોશી, છત્રીશી પદો, પ્રભુની ભક્તિ ને જ્ઞાનનાં પદો, બાળલીલા, રાસલીલા, દાણુલીલા, સહસ્રપદી રાસ, દ્વાદશ માસ, શામળદાસનો વિવાહ, કૃષ્ણજન્મની વધાર્થનાં પદો, સત્યમામાનું રક્ષણ, સુદામાચરિત્ર, હિંડોળાવસંત, શ્રીકૃષ્ણારાજાના, સુરતસંગ્રામ, કેરબારેખતાનાં પદો, આઠ વાર વગેરે ઉપરાંત છૂટક પદો.

નરસિંહ મહેતા પરમ વૈષ્ણવ હતા. વસંતમાસ્યાના પુષ્ટિમાર્ગનો સંપ્રદાય હજી ગુજરાતમાં પ્રવેશ્યો નહોતો. નરસિંહ મહેતાની વૈષ્ણવ ભક્તિમાં 'શ્રીમદ્ ભાગવત' અને જયદેવના 'ગીતગોવિંદ'ની અસર સ્પષ્ટ જણાય છે.

શ્રીકૃષ્ણના સમયથી જ ગુજરાતનું ધાર્મિક જીવન ભક્તિપ્રધાન રહેતું છે અને તેને ટકાવી રાખવામાં નરસિંહ મહેતાની ભક્તિરસથી ભરેલી કવિતાનું અગ્રદ્યોત છે. આ રચાન તે માત્ર તેના ભક્તિરસને લીધે નહિ, પરંતુ તેની કવિતામાં ભક્તિરસ તેમ જ તત્ત્વજ્ઞાન છે; મીરાંબાઈમાં માત્ર ભક્તિ છે; નરસિંહ મહેતાની કવિતામાં ભક્તિ અને તત્ત્વજ્ઞાનનો સુંદર સમન્વય છે અને તેને લીધે તે હૃદય અને શુદ્ધિ બંનેને સ્પર્શે છે. ગુજરાતનો આ આદિ કવિ આપણા સાર્વજનિકજીવનના અંત સુધી તેનો ન્યોતિધર રહેશે.

૨ : મીરાંબાઈ (વિ. સં. ૧૫૬૩-૧૬૦૩)

મીરાંબાઈ રાઠોડોના અંગમૃત મેડતિયા રજપૂત રાવ દુર્લાખના પુત્ર રત્નસિંહનાં પુત્રી થતાં હતાં, જયમલ રાઠોડ એના પિત્રાઈ બાઈ અને નાનપણના સાથી હતા.

ચિત્તોડના ગુહિલોત રાણા સંગ(સંગ્રામસિંહ)ના મુવરાજ ભોજરાજ જેઠે મીરાંનાં વિ. સં. ૧૫૭૬માં લગ્ન થયાં હતાં. આઠ વર્ષનું સૌભાગ્યવંતું સહજવન ગાળી વિ. સં. ૧૫૮૪માં એ વિધવા થયાં.

રાવ દુર્લાખ પરમ વૈષ્ણવ હતા. એમના જ ભક્તિમય વાતાવરણમાં મીરાંનું બાલજીવન ઘડાયાથી એ કુમળી વયમાં કૃષ્ણભક્તિ તરફ ટ્રેરાયાં હતાં. પહેલાંના દૃઢ ભક્તિ-સંસ્કારોએ મીરાંના વૈધવ્યજીવનને વધારે ભક્તિમય ને નિર્મળ બનાવ્યું હતું.

આ કાળે મુગલવંશસ્થાપક બાબર દિલ્હીની ગાદી ઉપર આવી ગયો હતો. ચિત્તોડની પડતી થઈ. મીરાંના વડીલો રણસંગ્રામમાં ખપી ગયા. મીરાંને દિયર-રાણો વિક્રમાદિત્ય ગાદીપતિ થયો. પોતાના સાધુજીવનને ભક્તિમાં ગાળતાં મીરાં પ્રત્યે એ દિયરધર્મ વીસરી બિલટો સત્તાવવા લાગ્યો. મીરાંને માટે એણે ઝેર મોકલ્યું, તે પણ મીરાં પી ગયાં કહેવાય છે. આ જ રાણાના સંબંધમાં મીરાંએ પોતાનાં પદોમાં સંબોધનો કરી ઘણાંએક પદો લખ્યાં છે.

રાણા વિક્રમાદિત્યની આશુ પંજવણીઓએ મીરાંને આખરે મેવાડનો ત્યાગ કરાવ્યો. બાલકૃષ્ણની જન્મભૂમિ લજમાં-મથુરા, વૃંદાવન, ગોકુલમાં-યાત્રા કરી એ કૃષ્ણના ઉત્તર જીવનકાળના ધામ દારકામાં છેવટે આવી રહ્યાં.

આ વખતે ચિત્તોડમાં નવા નવા ઉપદ્રવો ઉત્પન્ન થવા લાગ્યા. પ્રજામાંના ડાહ્યાઓએ રાણાજીના મન પર હસાવ્યું કે મીરાં જેવી સાધ્વીની તમે પંજવણી કરી તેથી આપણા ઉપર આ દૈવી ક્રોધ બિતર્યો છે, તો એમને પાછાં તેડાવો. રાણાએ બ્રાહ્મણો મોકલી મીરાંને પાછાં ચિત્તોડ આવવા વિનંતિ કરી. મીરાંબાઈએ જવા ના કહી તો બ્રાહ્મણોએ લાંઘણ આદ્યું. મીરાંની-માનસિક વેદનાની આ કપરી કસોટી હતી. 'કૃષ્ણ કૃષ્ણ' કરતાં જ મીરાંનું આ વખતે અવસાન થયું. એ કૃષ્ણમાં સારૂ મુક્તિ પામ્યાં.

ગુજરાતે મીરાંબાઈને રાજરથાની નહિ પણ ગુજરાતી જ ગણી લીધી. એનાં ભક્તિકાવ્યોને પોતાના ધાર્મિક સાહિત્યમાં સ્થાન આપી એનું નામ 'અમર કમુ'.

હરસિંહભાઈ વ૦ દિવેરિયા

અનુક્રમ

ક્રમાંક	પ્રથમ પંક્તિ	પૃષ્ઠાંક
૧	વૈષ્ણવજન તો તેને કહીએ ...	૧૫
૨	સુખદુઃખ મનમાં ન આણિયે ...	૧૫
૩	નાનું સરખું ગોકુળિયુ મારે ...	૧૬
૪	આવડી રાઠ શી પિકલા તુજને ...	૧૬
૫	જસોદા તારા કાનુકાને ...	૧૬
૬	જસોદાજી જમવાને તેડે ...	૧૭
૭	જલકમલ છાંડી જાને બાળા ...	૧૭
૮	જેને ઘેર હરિજન હરિજન ગાય ...	૧૮
૯	મારા વા'લાજી તું તારા બિરદ સામું જોજો ...	૧૯
૧૦	જી રે આજની ઘડી તે રણિયામણી રે ...	૧૯
૧૧	હારે દાણ મારે રે દાણ મારે ...	૨૦
૧૨	નારાયણનું નામ જ લેતાં ...	૨૦
૧૩	દારિકાના વાસી રે, અવસરે વડેલા આવજો રે	૨૧
૧૪	બાનાની પત રાખ ...	૨૧
૧૫	સાધું જુઓ હરિ સામળા ...	૨૨
૧૬	જમો તો જમાડું રે, જીવન મારા ...	૨૨
૧૭	જય જય નટવર વેળા ...	૨૩
૧૮	અનુકન અણુદ તારું મન ચોદિશ જમે ...	૨૩
૧૯	મારો દાકાર થીદામોદરે ...	૨૪
૨૦	હરિભક્તિ વિના જે જન જીવે ...	૨૪
૨૧	આજ મારાં નેણાં રે સફળ થયાં ...	૨૪
૨૨	કાણુ એ સમાના કામની ...	૨૫
૨૩	કૃષ્ણકીર્તન વિના નર સદા સૂતકી ...	૨૫
૨૪	સારમાં સાર અવતાર અપ્પણાતણો ...	૨૬
૨૫	જૂતળ ભક્તિ પદારથ મેઠું ...	૨૬
૨૬	બળિતણે દારે હરિ, વિપ્ર વામન હવા ...	૨૭
૨૭	ગિરિજાદેવી ને કુંડ દામોદર ...	૨૭
૨૮	એવા રે અમો એવા રે એવા ...	૨૮

૨૯	તું તારા બિરદ સાથું જોજો શામળા	...	૨૮
૩૦	ધેલા મન ગોવિંદને ગાની રે	...	૨૯
૩૧	પ્રાતઃ સમે સુર જિગ્યા પડેલાં	...	૨૯
૩૨	પ્રાણુ ઝડી મને વૈષ્ણવ વહાલા	...	૩૦
૩૩	નંદના નંદશુ નેહ જોને નહી	...	૩૦
૩૪	સધુ સાથે બળે ચરણુ ગોવિંદના	...	૩૧
૩૫	તું શાનો દાકાર ? હું શાનો મેવક ?	...	૩૧
૩૬	ભોગળ ભાંગીએ રામ દામોદર	...	૩૨
૩૭	કેઈ સુધ લાવે દીનાનાથની	...	૩૨
૩૮	આસો સખી જોવાને જઈએ	...	૩૩
૩૯	ભોળી રે ભરવાણુ, હરિને વેચવાને આલી રે	...	૩૩
૪૦	સંતો હમે રે, વેવારિવા શ્રીરામનામના	...	૩૩
૪૧	જાગને જાગવા કૃષ્ણ ગોવાળિયા	...	૩૪
૪૨	રાત રહે જાહરે, પાછળી ખટ ધડી	...	૩૪
૪૩	જાહ ઉતાવળો, આત્મને વિહલા	...	૩૪
૪૪	હરિ હરિ રટણુ કર	...	૩૫
૪૫	બાપજી ! પાપ મેં કવણુ કીધાં હશે	...	૩૫
૪૬	તારા દાસના દાસની નિત્ય સંગત વિના	...	૩૬
૪૭	ધ્યાન ધર, ધ્યાન ધર, નંદના કુંવરનું	...	૩૬
૪૮	ધ્યાન ધર, ધ્યાન ધર, નેત્રમાં નાથ છે	...	૩૬
૪૯	શ્રીકૃષ્ણ કૃપાનિધિ કેશવા શ્રીહરિ	...	૩૭
૫૦	સાર કર શ્રીહરિ દીન જાણી કરી	...	૩૭
૫૧	મોગરામાળે શું મોહી રહ્યા મોહના	...	૩૭
૫૨	હારના કાળે શું હઠ કરો શામળા ?	...	૩૮
૫૩	હારના કાળે શું વિલંબ કરવો ઘણો ?	...	૩૮
૫૪	આપને હાર સુત નંદ-વસુદેવના	...	૩૮
૫૫	જીતે શામળા, મૂકો મન આમળા	...	૩૯
૫૬	નહીં આપુ હો નંદના લાલ	...	૩૯
૫૭	ગોકુલ વડેલા પધારજો રે	...	૪૦
૫૮	દિવાળી દિવાળી, આજ મારે દિવાળી	...	૪૦
૫૯	કૃષ્ણ ગોપાલ તુજ શક્તિ વિષ્ણુ ભવ વિષે	...	૪૦
૬૦	હરિતણું હેત તને ક્યમ ગયું વીસરી ?	...	૪૧

૬૧	મારા નાયજી મુજને, ભક્તિ દેજો સદા ...	૪૧
૬૨	જો ગમે જગતગુરુ દેવ જગદીશને ...	૪૨
૬૩	ધ્યાન ધર હરિતણું, અધ્યમતિ આજસુ ...	૪૨
૬૪	તારા દાસના ચરણની રેણુ મસ્તક ધર ...	૪૨
૬૫	સમરને શ્રીહરિ, મેલ મમતા પરી ...	૪૩
૬૬	પારકી દૂરો મહતા કરે આણિયા ...	૪૪
૬૭	હું સદા દીન, તું દયાળુ દામોદરા , ...	૪૪
૬૮	શ્રીહરિ, નરહરિ, કૃષ્ણ કૃપા કરી ...	૪૫
૬૯	દેવા ભક્તિ આપો મને ...	૪૫
૭૦	પ્રેમરસ પા ને તું મોરના પિચ્છધર ...	૪૫
૭૧	બચવા ભવસિંધુમાં અતિગે મહાભય થકી ...	૪૬
૭૨	સાંભળ સૈયર સૂરતા ધરીને ...	૪૭
૭૩	અનુભવિયા રસ માણે મારી સજની ...	૪૭
૭૪	હરિનામ વિના નર સૂતકી ...	૪૭
૭૫	ધન્ય રે ધન્ય મહાપુષ્પ જરોદાતણું ...	૪૮
૭૬	વણુંના ધર્મ તો, કર્મ કરવાં ટળ્યાં ...	૪૮
૭૭	અધ્યા જૂલ મા જૂલ મા, ભક્તિ જૂધરતણી ...	૪૮
૭૮	અધ્યા નામ પામ્યો, પણ રામને નવ લલા ...	૪૯
૭૯	ખોલ્યને શામળા-આવડા શા આમળા ...	૪૯
૮૦	ખરેખર કાનુડા તારું મન ચોદશ ભસે ...	૫૦
૮૧	સદા તું દયાળુ હું દીન દામોદરા ...	૫૦
૮૨	દેવા ભક્તનો ઈશ તું વિષ્ણુ કહાવે સદા ...	૫૧
૮૩	ઓ બાઈ રે શાંતિ પમાડે ...	૫૧
૮૪	જન્મ ધરી શું કીધું રે... ...	૫૨
૮૫	ધન્ય ધન્ય રે જીવતર વૈષ્ણવનું ...	૫૨
૮૬	તમારો ભરોસો મને ભારી રે ...	૫૨
૮૭	કોઈનો ભાર ન રાખે મુરારિ ...	૫૨
૮૮	વહાલો પ્રેમને વશ થયા રાજ રે... ...	૫૩
૮૯	નીરખને ગગનમાં, કોણ ધૂમી રહ્યો ...	૫૩
૯૦	અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક તું શ્રીહરિ ...	૫૪
૯૧	શરીર શોધ્યા વિના, સાર નહિ સાંપડે ...	૫૪
૯૨	જામીને જોઈ તો જગત દીસે નહિ ...	૫૫
૯૩	કેટલાએક મળી વાત એવી કરે ...	૫૫

૯૪	આનંદની હેલી, આજે મારે આનંદની હેલી	૫૬
૯૫	મારા હરિજીયું હેત ન દીસે	૫૬
૯૬	પૈકુંઠ દૂંકડું રે મારા હરિજન હેટે હજૂર ...	૫૬
૯૭	મણુ મને તારો પાર ઉતારો	૫૬
૯૮	હાં હાં રે પાંડવ જૂગટે રમવાને રે બેઠા ...	૫૭
૯૯	ન્યાં લગી આતમા તત્ત્વ ચીન્થો નહિ ...	૫૮
૧૦૦	શા સુખે સૂતો, સંભાર શ્રીનાથને ..	૫૮
૧૦૧	રઝગતી રાંડનાં રડવડતાં છોકરાં	૫૯
૧૦૨	એક તું એક તું એમ સૌ ઠો રતવે ..	૫૯
૧૦૩	રાખ્ય ભવસિંધુમાં અતિમે મહા ભય થકી...	૬૦
૧૦૪	(દેવા) આઘ તું મધ્ય તું, અંત્ય તુ ત્રિકમા	૬૦
૧૦૫	પૂનં ના પડે નાયજી તમારી કૃપા વિના ...	૬૦
૧૦૬	જીવાનીને દહાડે રે, હરિને જાપયા નહીં રે	૬૧
૧૦૭	શુભાનના ઘેલા રે, આચરદા તો વહી ગઈ રે	૬૧
૧૦૮	દૂરમતિયા ડાહ્યા થઈ આવે	૬૧
૧૦૯	ભક્તિ વિના જે જન જીવે	૬૨
૧૧૦	વાસ નહિ ન્યાં વૈષ્ણવ ઠેરો	૬૨
૧૧૧	નારાયણનું નામ જ લેતાં	૬૨
૧૧૨	જેણે રે ગોવિંદરામ તમને વિસાધી રે	૬૩
૧૧૩	જેણે રે શ્રીરામચરણ રસ ચાખ્યો ...	૬૩
૧૧૪	મોહન મોરલી વાગી રે	૬૪
૧૧૫	રામસભામાં અમે રમવાને આપોતાં ...	૬૪
૧૧૬	મને હરિજીયુ ગાવાની ટેવ પડી	૬૪
૧૧૭	મન માન્યું મારું મોહનશું	૬૫
૧૧૮	રામકૃષ્ણ રામકૃષ્ણ બોલો રે બાવા ...	૬૫
૧૧૯	બાલા રે વરની પાલખી	૬૫
૧૨૦	ઘડમણુ ઠેણે મોઝેલું ?	૬૬
૧૨૧	જે કુળ હરિની ભક્તિ ન સાધી	૬૭
૧૨૨	ઠાણુ આગળ જઈ વિનવું વિદલા... ..	૬૭
૧૨૩	શ્રવણે સૂતો થયો શામળા શ્રીહરિ ...	૬૭
૧૨૪	દયા આણુ દયાળજી શી શીઘ સેવકતણી ...	૬૮
૧૨૫	પરણીને પારકે હાથ શું ભાળવ્યાં ...	૬૮
૧૨૬	નંદના નંદ કાં વાર લાગે ઘણી	૬૮

૧૨૭	જાય છે જીવાની, તારી જાય છે જીવાની ...	૬૮
૧૨૮	સંસારનો જાય નિકટ ન આવે ...	૬૯
૧૨૯	તાહરી મહેરની લહેર જો પદક પામું ...	૬૯
૧૩૦	પદો રે પોપટ રાજ રામના ...	૬૯
૧૩૧	કૃષ્ણ કહો કૃષ્ણ કહો ...	૭૦
૧૩૨	નિર્ધન પુરુષ તે નહી હરિ જાણવો ...	૭૦
૧૩૩	તાહરા દાસની હાથ તે હાથ છે તાહરી ...	૭૦
૧૩૪	વાત વિચારો, મહેતા વાત વિચારો રે ...	૭૧
૧૩૫	પ્રથમ પ્રાત માંડી હવે સૂઈ રહ્યો શામળા ...	૭૧
૧૩૬	હાર મધુસૂદના આજ જ્ઞાપો ચયો ...	૭૧
૧૩૭	હાર હૈયા વચ્ચે શું રે રાખી રહ્યો ...	૭૧
૧૩૮	હું રે જાતક છુ દાતાર દામોદરા ...	૭૨
૧૩૯	વિવિધ વિચારી પ્રીતડી ...	૭૨
૧૪૦	મહા હડીલો મુખથી નહીં જોડો ...	૭૨
૧૪૧	તુમ વિના કોને ન જાણું, જાહવરાય ...	૭૩
૧૪૨	વાહલા રે મુને વૈષ્ણવ વાહલા ...	૭૩
૧૪૩	તમારી કૃપાથી શું ના હોય મારા વા'લા ...	૭૩
૧૪૪	દેવા ટેવ પડી તુજને ...	૭૩
૧૪૫	મોકલો જસોદાજી કુંવર તમારો ...	૭૪
૧૪૬	ભગારેક નંદના છોરા ...	૭૫
૧૪૭	અહો બાઈ રે શાંતિ પમાડે તેને સંત કહીએ ...	૭૫
૧૪૮	સંતકરુણા થકી, સકળ કારજ સરે ...	૭૫
૧૪૯	તું તો ગોકુળ માહે રહેતો ...	૭૬
૧૫૦	સાસરે પધારો રે મહારી કુંવરી રે... ...	૭૬
૧૫૧	કેદારો મુકાવાને આલ્યા ...	૭૭
૧૫૨	દારિકા પડોવ્યા કમળાપતિ ...	૭૭
૧૫૩	જીવને સાટે રે, માળા મારા જીવને સાટે રે... ...	૭૮
૧૫૪	મૂકને લીધો વાદ જૂંડા ...	૭૮
૧૫૫	તે કેમ મૂક્યો જાય, ભગવા ...	૭૯
૧૫૬	માહરે તો તાહરા નામનો આશરો ...	૭૯
૧૫૭	પ્રીત કરી પારકે હાથ શું બાળવે ...	૭૯
૧૫૮	લૂંટાણો રે લોભિયા, માયાનો વળુખ્યો ...	૮૦
૧૫૯	વૈષ્ણવને ઘેરજોઈ ગંગા ...	૮૦

૧૬૦	વૈષ્ણવજનને વિષયથી ટળવું	...	...	૮૧
૧૬૧	વૈષ્ણવજનને વિરોધ ન કાઢશું	...	...	૮૧
૧૬૨	જદુપતિનાથ તે મિત્ર છે તમતણા	...	...	૮૨
૧૬૩	સાંભળો ભામિની કાન ધરી કામિની	...	...	૮૨
૧૬૪	સ્વામી સાચું કહું બોલવું નવ રવું	...	...	૮૨
૧૬૫	વિનતિ વળી કહું બેટ લાવી દઉં	...	...	૮૩
૧૬૬	ચાલિયો વાટમાં યાત્રીના ધાટમાં	...	...	૮૩
૧૬૭	ભાગ્ય જોજો બાઈ કૃપણ બિશ્નુકતણું	...	...	૮૪
૧૬૮	હપ્પન ભોગ ત્યાં કવણ તાંદુલ ત્યાં	...	...	૮૪
૧૬૯	વિપ્ર ચાલ્યો વળી કૃષ્ણ સાથે મળી	...	...	૮૫
૧૭૦	ધન્ય તું ધન્ય તું રાય રણુછોડછ	...	...	૮૫
૧૭૧	મારો વાલોછ રાગ મુકાવીને આત્યા	...	...	૮૬
૧૭૨	ભાગ્ય ભોગજ શામળિયા સાચી	...	...	૮૬
૧૭૩	જાગ્ય જાગ્ય રે જદુપતિ રજની વિહાણી	...	...	૮૭
૧૭૪	ખત વાંચતાં હું ખોંખાર્યો	...	...	૮૭
૧૭૫	શ્રીદામોદર દયા કરીને	...	...	૮૭
૧૭૬	હું વાલોતર તારો શામળિયા	...	...	૮૮
૧૭૭	મહેતાછ અમે માધવજીના,	...	...	૮૮
૧૭૮	દોષ દરિયાવ છે, સકિતમાં ભાવ છે	...	...	૮૮
૧૭૯	મારી હંડી સ્વીકારો મહારાજ રે	...	...	૮૯
૧૮૦	જનનનો વેપાર, હરિ તારા	...	...	૯૦
૧૮૧	શું રે કરું શામળા લલ્યા મોરી રાખો રે	...	...	૯૦
૧૮૨	મારા હાકોર દામોદરે	...	...	૯૧
૧૮૩	શ્રીદામોદરના ગુણુ ગાતાં	...	...	૯૧
૧૮૪	વહાલાના ગુણુ શા શા કહું રે	...	...	૯૨
૧૮૫	કર જોડીને દાસ વીનવે	...	...	૯૨
૧૮૬	ઓળખો સફળ નહિ જાય	...	...	૯૨
૧૮૭	નીરખી લોક નગરના હરખ્યા	...	...	૯૩
૧૮૮	ધન્ય તું ધન્ય તું એમ કહે ગીહરિ	...	...	૯૩

નરસિંહ મહેતાનાં ભજનો

૧

[રાગ આશાવરી]

વૈષ્ણવજન તો તેને કહીએ, જે પીડ પરાઈ બાણે રે;	
પરદુઃખે ઉપકાર કરે તોયે, મન અભિમાન ન આણે રે.	વૈષ્ણવ૦
સકળ લોકમાં સહુને વદે, નિંદા ન કરે ઠની રે;	
વાચ કાછ મન નિશ્ચળ રાખે, ધન ધન જનની તેની રે.	વૈષ્ણવ૦
સમદષ્ટિ અને તૃષ્ણાત્યાગી, પરસ્રી જેને માત રે;	
જિહ્વા થકી અસત્ય ન બોલે, પરધન નવ ગ્રાલે હાથ રે.	વૈષ્ણવ૦
મોહ માયા વ્યાપે નહિ તેને, દદૈ વૈરાગ્ય જેના મનમાં રે;	
રામનામ શું તાળી રે લાગી, સકળ તીરથ તેના તનમાં રે.	વૈષ્ણવ૦
વણલોભી ને કપટરહિત છે, કામ ક્રોધ નિવાર્યા રે;	
બાણે નરસિંયો તેનું દરશન કરતાં, કુળ ઇકાંતેર તાર્યાં રે.	વૈષ્ણવ૦

૨

[રાગ વેરાવળ]

સુખદુઃખ મનમાં ન આણિયે, ઘટ સાથે રે ઘડિયાં;	
ટાળ્યાં તે જાઈનાં નવ ટળે, રઘુનાથનાં જડિયાં.	સુખદુઃખ૦
નળરાજ સરખો નર નહીં, જેની દમયંતી રાણી;	
અર્ધે વસ્ત્રે વનમાં ભગ્યાં, ન મળ્યાં અન્ન ને પાણી.	સુખદુઃખ૦
પાંચ પાંડવ સરખા બંધવા, જેને દ્રૌપદી રાણી;	
બાર વરસ વન ભોગવ્યાં, નયને નિદ્રા ન આણી.	સુખદુઃખ૦
સીતા સરખી સતી નહીં, જેના રામજી સ્વામી;	
રાવણ તેને હરી ગયો, સતી મહાદુઃખ પામી.	સુખદુઃખ૦
રાવણ સરખો રાજિયો, જેની મંદોદરી રાણી;	
દશ મસ્તક છેદાઈ ગયાં, બધી લંકા લૂંટાણી.	સુખદુઃખ૦

હરિચંદ્ર રાય સતવાદિયો, તારાલોચની રાણી;
 તેને વિપત્તિ બહુ પડી, ભર્યાં નીચ ઘેર પાણી. સુખદુઃખ૦
 શિવજી સરખા સતા નહીં, જની પાર્વતી રાણી;
 ભોળવાયા લીલડી થકી, તપમાં આમી ગણાણી. સુખદુઃખ૦
 સર્વ દેવને જ્યારે લીડ પડી, સમર્યા અંતરજમી;
 ભાવટ ભાંગી ભૂધરે, મહેતા નરસૈયાના સ્વામી. સુખદુઃખ૦

૩

[રાગ પ્રભાત]

નાનું સરખું ગોઠળિયું મારે, મારે વિહલે વૈકુંઠ દીધું^૧ રે;
 પ્રજ્ઞાદિકને સ્વપ્ને ન આવે, આહીરને દર્શન દીધું^૨ રે. નાનું૦
 ખટદર્શને ખોળ્યો ન લાધે, વેદ પુરાણ એમ ગાયે રે;
 અવનવી લીલા વૃંદાવનમાં, વન વન ધેન ચરાવે રે. નાનું૦
 પુરુષોત્તમ લીલા અવતારી, દેહ ધર્યા અવિનાશી રે;
 કર જોડીને કહે નરસૈયો, ગોવાળિયા વૈકુંઠવાસી રે. નાનું૦

૪

[રાગ કેદારે અરચરી]

આવડી રાઠ શી વિહલા તુજને, ગગનથી ઇંદુ ક્રમ આપું આણી;
 કુંવર કાંઈ નવલહે, વાત અભિનવી કહે, નોહે કાચ ટોપરું ગોળધાણી. આવડી૦
 આંખે આંસુ ઢળે, ઇંદુ^૧ દેખી ચળે, ટળવળે માતા ને માન માગે;
 રહે રહે રાતો, શું રે જોતો ધણું, રમવા રમકડાં છે રે બોહ આગે.^૨ આવડી૦
 ઇંદુ થયો અસ્ત ને રહે નહીં રાખેતાં, દધિમુત^૩ પ્રગટ કરી આણી આપે;
 નરસૈયાનો સ્વામી માખણે ભોળવ્યો, સકળ વૈભવતણું બંધ કાપે. આવડી૦

૫

[રાગ પ્રભાત]

જસોદા તારા કાનુડાને, સાદ કરીને વાર રે;
 આવડી ધૂમ મંચાવે પ્રજામાં, નહીં કાંઈ પૂછણહાર રે. જસોદા૦
 શીકું તોળ્યું ગોરસ ઢોળ્યું, ઉઘાડીને ખાર રે;
 માખણ ખાધું ઢોળી નાખ્યું, જન^૪ કીધું આ વાર રે. જસોદા૦

મારા વા'લાજી તું તારા બિરદ સામું જે

અને ન જોઈશ કરણી અમારી રે.

અબમેળ અપરાધી આધાર્યો, ગજગા

ત્રાગડે ત્રાગડે ચીર જ પૂર્યો, તો પત રા'

દંદ્રતણે અપરાધ રે અહંદ્યા, તે શાપે શંક્ય

ચરણ છળ્યા રધુનંદન ડેરા, તો ભર રે જોખ.

પ્રહલાદ કારણ થંભ ધગાવ્યો, માંચ પ્રગટ્યા છે દેવ મુરારિ રે;

હરિએ હિરણ્યાકંસ નખે વધાર્યો, પ્રહલાદ પોતાનો જણી રે. તું

અનેક ભક્ત તમે આગે આધાર્યો, ને આધાર્યો અધિકારી રે;

ભણે નરસિંયો બેડ કર જોડી, તો અમને છે આસ તમારી રે. તું

૧૦

[ગરબો]

જ રે આજની ધડી તે રણિયામણી રે;

(૮૬)

મારા વા'લોજી આવ્યાની વધામણી રે.

જ રે આજની

જ રે તરિયા તોરણ તે બંધાવિયા રે;

મારા વા'લાજીને મોતીડે વધાવિયા રે.

જ રે આજની

જ રે કંકુ કસરની ગાર કરાવી મેં રે;

ઝીણી કસ્તૂરીની ચોકડી પડાવિયે રે.

જ રે આજની

જ રે લીલા પીળા તે વાંસ વઢાવિયે રે;

મારા વા'લાજીનો મંડપ રચાવિયે રે.

જ રે આજની

જ રે પૂર્યો પૂર્યો સુહાગણ સાચિયો રે;

વા'લો આવે મલપતો હાચિયો રે.

જ રે આજની

જ રે ગંગા જમુનાનાં નીર મંગાવિયે રે;

મારા વા'લાજીના ચરણ પખાળિયે રે.

જ રે આજની

જ રે સોનાડપાની થાળી મંગાવિયે રે;

માહે ચમકતો દીવડો મેલાવિયે રે.

જ રે આજની

જ રે તન મન ધન આવારિયે રે;

મારા વા'લાજીની આરતી ઉતારિયે રે.

જ રે આજની

હરિશ્ચંદ્ર રૂક્ષ વાઘ્યો છે અતિ મીઠડો રે;
તેને વિં નરસૈયાનો સ્વામી દીઠડો રે. જી રે આજનીં
શિવ

૧૧

[ગરબી]

હાં રે દાણુ માંગે રે દાણુ માંગે. (ટક)
હાં રે તારી મોરલીના બોલ-વાગે રે દાણુ માંગે, હાં રે
હાં રે કાન ક્રિયા મુલકનો સૂઓ, હાં રે મારા મારગ વચ્ચે જોતો રે.
દાણુ માંગે, હાં રે
હાં રે કાન ક્રિયા મુલકનો રસિયો, હાં રે મારા મારગ વચ્ચે વસિયો રે.
દાણુ માંગે, હાં રે
હાં રે કાન ક્રિયા મુલકનો દાણી, હાં રે મારી નવરંગ ચૂંદડી તાણી રે.
દાણુ માંગે, હાં રે
હાં રે કાન ક્રિયા મુલકનો મહેતો, હાં રે મારા મારગ વચ્ચે રહેતો રે
દાણુ માંગે, હાં રે
હાં રે કાન જળ જમુનાને આરે, હાં રે એમાં ઢાણુ જીતે ઢાણુ હારે રે;
દાણુ માંગે, હાં રે
હાં રે કાન નથી સાકર, નથી મેવા, હાં રે ખાટી છાશમાં શું આળ્યો લેવા રે;
દાણુ માંગે, હાં રે
હાં રે મે'તા નરસૈયાના સ્વામી મુરારિ, હાં રે તમે લૂંટો મા દાડીદાડી રે
દાણુ માંગે, હાં રે

૧૨

[રાગ જંગલો]

નારાયણનું નામ જ લેતાં, વારે તેને તજિયે રે; (ટક)
મનસા વાયા કર્મણા કરીને, લક્ષ્મીવરને ભજિયે રે. નારા
કુળને તજિયે કુટુંબને તજિયે, તજિયે મા ને બાપ રે;
ભગિની સુત દારાને તજિયે, જમ તજે કંચુકી સાપ રે. નારા
પ્રથમ પિતા પ્રહલાદે તજિયો, નવ તજિયું હરિનું નામ રે;
ભરત શત્રુધ્ને તજી જનેતા, નવ તજિયા શ્રીરામ રે. નારા
ઋષિપત્ની શ્રીહરિને કાજ, તજિયા નિજ ભરથાર રે;
તેમાં તેત્રં કાંઈયે ન ગયં પામી પદારથ ચાર રે. નારા

વ્રજવનિતા વિઠ્ઠલને ઠાળે, સર્વ તજી વન ચાલી રે;
ભણે નરસૈયો વૃંદાવનમાં, મોહનવરણ મા'લી રે. નારાં

૧૩

દ્વારિકાના વાસી રે, અવસરે વહેલા આવજો રે;
રાણી રામિણી કરા કંથ. (ટક)

દુષ્ટ દુર્યોધન રે લાગ્યો મને પીડવા રે,
પ્રભુ મારા યોદ્ધિશ ન્યાણું તાગે પંથ. દ્વારિકાનાં

સોડ તાણી રે શું સૂતો શામળા રે,
આજસ મોડીને જોડો આજ;

લક્ષ્મીજી તળાંસે રે પાવન તારાં પાવલાં રે,
અમ પર મહેર કરે મહારાજ. દ્વારિકાનાં

આહને થકી રે ગજ મુકાવિયો રે,
ક્રીધી તમે મુધન્વાની સહાય;

નરસિંહરૂપે રે હિરણ્યકશ્યપુ હણ્યો રે,
પ્રહ્લાદ ઉગાર્યો લાગ્યો પાય. દ્વારિકાનાં

છપ્પન કરોડ રે અદવ તાહરા રે,
સાથે બળિભદ્ર સરીખા ભ્રાત;

કાળિનાગ નાથ્યો રે જરાસંધ જીતિયો રે,
તે બળ ક્યાં ગયું મારા નાથ ? દ્વારિકાનાં

વસમી વેળા મારે રે વહારે ચડો વિઠ્ઠલા રે;
ધાજો તમે છવપતિ નિરંધાર;

અસવારી કરજો રે ગરુડની ઉપર રે,
નરસૈયો વિનવે વારંવાર. દ્વારિકાનાં

૧૪

[નાગ બિહાગ]

બાનાની પત રાખ, પ્રભુ તારા બાનાની પત રાખ. (ટક)
બાના રે માટે જો દુઃખ દેશે તો, કોણ પૂરે તારી શાખ ? પ્રભુ

રોહિદાસની રે તમે રાખડી લીધી, ને નવ જોઈ જાત કે ભાત;
શાને માટે સન્મુખ રહીને તમે, નાઈ કહેવાયા હો નાથ ? પ્રભુ

પ્રહ્લાદની રે પ્રતિપાલણુ પાળીને, સ્તંભમાં પૂર્યો વાસ;
 તાતી કઢા તમે શીતળ શ્રીધી, સુધન્વાને પાસ. પ્રભુ૦
 પંચાળીનાં પટકુળ પૂર્યો, ને રાખી સભામાં લાજ;
 સાગરમાંથી પ્લૂતો રાખ્યો, રામ કહેતાં ગજરાજ. પ્રભુ૦
 ઝેર હતાં તેનાં અમૃત શ્રીધાં, ને આધ્યાં મીરાંને હાથ;
 મે'તાને મંડળિક મારવા આવ્યો, ત્યારે કેદારે લાવ્યા મધરાત. પ્રભુ૦
 ભક્તોનાં તમે સંકટ ભાંગ્યાં, ત્યારે દંઢ આવ્યો વિશ્વાસ;
 નરસિંહના સ્વામીને કહું કર જોડી જ, પૂરો અંતરની આશ. પ્રભુ૦

૧૫

સામું જુઓ હરિ શામળા આવો મેલી ન જાઓ; (૨૬)
 ધણા દિવસની પ્રીતડી તોડી અળગા ન થાઓ. સામું૦
 ગગન અપાડી ગાજિયો, વરસે મેઘની ધારા;
 તેણે સમે હરિ સાંભળ્યા, મીઠી મોરલીવાળા. સામું૦
 શ્રાવણુ સામે સુંદરી, ભજી દયો ભગવાના;
 શ્રાવણુ માસે સરવડે, ધરે આવોને કાના. સામું૦
 ભાદરવો ભલો મદમચ્યો, મેહુલી મદમાતી;
 ગોરીએ ગોરસ રેડિયાં, પીવા આવો સંગાતી. સામું૦
 આસો માસે આશા ધણી, પૂરે અંતરજમી;
 શિક્ષિ સિક્ષિ નવ નિધિ લઈ કરી, મળ્યો નરસેનો સ્વામી. સામું૦

૧૬

[રામ ધોળ]

જમે તો જમાડું રે, જીવન મારા. (૨૬)
 વા'લા મારા, સોમણ થાળ ભરી લાવું;
 કાંઈ મોતીડે વધાવું રે. જીવન મારા૦
 વા'લાજી મારા, ખાજાં જલેણી ને મેવા;
 કાંઈ ધીરેધીરે લેવા રે. જીવન મારા૦
 વા'લાજી મારા, શીરો પૂરી ને કંસાર;
 કાંઈ ઉપર ધીની ધાર રે. જીવન મારા૦
 વા'લાજી મારા, જમનાજળ ભરી લાવું;
 કાંઈ આયમન લેવરાવવું રે. જીવન મારા૦

વા'લાજી મારા, પાનની બીડીઓ આપું;
 માંહી લવિંગ સોપારી નાખું રે. જીવન મારાં
 વા'લાજી મારા, આવો તો આસન આપું;
 વીંજણીએ ઢોળું વાયુ રે. જીવન મારાં
 વા'લાજી મારા, સુંદર સેજ સમારું;
 કાંઈ રંગભેર રમાડું રે. જીવન મારાં
 વા'લાજી મારા, નરસૈયાના સ્વામી સંગરંગ કીધો;
 કાંઈ ભોગ ધરીને લીધો રે. જીવન મારાં

૧૭

[આરતી]

જય જય નટવર વેશ, આરતી ઉતારું જહુવર જગદીશા. જયહેવ જયં
 મોરમુકુટ મસ્તક પર રાજે, કંઠે વનમાળા; (૨)
 શ્રવણે કુંડળ લળકે, સંગ લીએ ઘ્રજખાલા. જયહેવં
 નૃત્ય કરે નારાયણ વૃંદાવન, ધૂધરડી ધમકે; (૨)
 નાચે ગદા માધવ, પાયલ ઠમઠમકે. જયહેવં
 ધમધમ (ધમ) ધૂધરડી ધમકે, તાળ પખાળવાળે; (૨)
 સુંદર સ્વર અતિ સારો, ઊંચે સ્વર ગાજે જયહેવં
 તાતા થેઈ તાતા થેઈ, શબ્દ થાય આજે; (૨)
 નૂપુર ઘ્રકુટી વિરાજિત, ઠોસ્તુલમણિ રાજે. જયહેવં
 ઊંચે સ્વર ગાજે ગિરધારી, ઊંચે સ્વર ગાજે; (૨)
 મનમોહનની શોભા, મન્મથ બહુ લાજે! જયહેવં
 રાસ રચે વૃંદાવન, જોવાને જઈએ, (૨)
 માધવ મુખ નીરખીને, નરસૈ દીવડીઓ લઈએ. જયહેવં

૧૮

[પ્રભાતિય]

અજ્ઞાન અમુદ્ધ તારું મન ચોદિશ ભમે, પ્રીતની રીત તું શું રે જાણે?
 પ્રીત વિના તું વિપરીત મુખ આચરે, એમ અજ્ઞાન તું કેમ આણે? અં
 વિશ્વવ્યાપક પાળક છે શ્રીહરિ, તે રહુનાથને તું શું રે જાણે?
 વેદ નેતિ કહે નારદ શારદા સદા જપે, જો હરિ ગોપિકા પ્રેમ આણે. અં

જે રઘુવીર રણધીર કહાવે સદા, દશરથ વીર રઘુનાથ કહાવે;
અળગો છે સર્વથી, સર્વ મધ્યે સદા, તે અદ્વપશુદ્ધિને ઘટ ઠેમ આવે? અ૦
અદ્વપમતિ ઝોચરે, જન્મ વૃથા કરે, હરિજન વિના હરિ હાથ નાવિ. અ૦
ભણે નરસૈયો હું અસત્ય ન ઝોચરું, લીન થયા વિના હરિ ઠેમ આવે? અ૦

૧૯

[પ્રભાતિયું]

મારો ઠાકાર શ્રીદામોદર, મારી સાર, શ્રીધી સાંભળી રે;
અંતર નવ રાખ્યો મન સાથે, હાર આપ્યો ઉતારી રે. મારો૦
રમઝમ કરતાં હરિ પધાર્યા, આપ્યો દાસને હાર રે;
સખીઓ સહોદા હરિને વધાવે, બોલે જજઠાર રે. મારો૦
શ્રીમુખ બોલે દામોદરજી, ધનધન વૈષ્ણવ જાત રે;
અંતઃકરણનો સાક્ષી મારો, વેચાઈ તારે હાથ રે. મારો૦
શિવ સનકાદિક નારદ શારદ, દેવતા તેનીસ કોડ રે;
અંતરિક્ષ રહીને જ જ બોલે, નરસૈયો જીત્યો હોડ રે. મારો૦

૨૦

[રાગ આશાવરી]

હરિભક્તિ વિના જે જન જીવે, તેનો જાયે અકુળ અવતાર રે;
તુલસીની માળા તિલક વણ પાખે, બીજા જાડા શણગાર રે.
દશ માસ માતા મહા કુઃખ પામી, અકારજ ખરભાર રે;
દેહ ધરીને હરિનો દાસ ન કહાવ્યો, તેની જનનીને ધિક્કાર રે.
હરિભક્ત જને નહિ વહાલા, તેને કૃપા નહિ નિરધાર રે;
નરસૈયાના સ્વામી વિના બીજા, અનેક ધર્મબ્યભિચાર રે.

૨૧

[રાગ સામગ્રી]

આજ મારાં નેણાં રે સકુળ થયાં,

નાથ જોયા મેં નીરખી. (ટક)

સુંદર વન નિહાળતાં, મારા દૃઢયામાં હરખી. આજ૦

જે મારા મનમાં હતું, તે મારે બહાલેજીએ કીધું;

પ્રેમેથી પિયુજ પેધાર્યા, આલિંગન દીધું. આજ૦

જોગી રે જંગમ રે સેવકા, તેના સ્વપ્નામાં ના આવે;
ભાગ ભલાં પ્રજનારનાં, હરિને લાડ લડાવે. આ૦.
ધન ધન ગોકુળ ગામડું, ધન ધન પ્રજનો વાસ;
ધન ધન આ ભૂમિને જ્યાં, વહાલો રમિયા છે રાસ. આજ૦
અંતરિક્ષથી સહુ દેવતા, ત્યાં જોવાને આવે;
થાળ ભર્યો સગ મોતીએ, નાગર નરસિંહ વધાવે. આજ૦

૨૨

ક્રાણ એ સમાના કામની, દત્ત કૃષ્ણેલ રામા. (ટેક)
દ્રૌપદીની લજ્જા રાખવા, હરિ જિભા છે સામા. ક્રાણ એ૦
વા'લોજી ગયા 'તા રે વાડીએ, સરવે સુંદરી સાથે;
શેરડીનો સઠિઠા છોલતાં, પારી બેઠી છે હાથે. ક્રાણ એ૦
માનની મંદિર પધારિયાં, ચીંથરડી રે લેવા;
દ્રૌપદીએ ચીર વધેરિયું, હરિને પાટો બાંધવા. ક્રાણ એ૦
ત્રિકમે તેના તાંતણા, લખી રાખ્યા છે લેખે;
નવસેં નવાણું ચીર પૂરિયાં, સધળી સભા રે દેખે. ક્રાણ એ૦
ગરુડે ચડીને ગોવિંદ આવિયા, આવ્યા અંતરબામી;
ભક્ત ઉદ્ધારણુ ભૂધરે, મહેતા નરસેનો સ્વામી. ક્રાણ એ૦

૨૩

કૃષ્ણકીર્તન વિના નર સદા સૂતકી, વિભળ કીધે વપુ શુદ્ધ ન થાયે;
સકળ તીરથ શ્રીકૃષ્ણ કીર્તન-કથા, હરિતણા દાસ જ્યાં હેતે ગાયે.
કૃષ્ણકીર્તન વિના૦
પૂણું પુરુષોત્તમ, નવલ્લરંગી તજી, અન્ય દેવે જેનું મન મોહે,
કાટિ ચિંતામણિ કામધેનુ તજી, મહિષીના પુત્રનું ક્રૂધ દોહે.
કૃષ્ણકીર્તન વિના૦
ગર્ગ જોશી જશ ગાય જેનો સદા, નારદ નામ મુખથી ન ચૂકે-
તે બ્રહ્મદાર આવીને જિભા રહ્યા, ગોપિકા મુખ જોવાને દૂકે.
કૃષ્ણકીર્તન વિના૦
અજ ભવ સુરપતિ સ્વપ્ને પેખે નહીં, નેતિ નેતિ કહી નિગમ વામે,
નરસૈયો રંક જશ ગાઈને રીઝવે, સહસ્રમુખે શેષ પાર ન પામે.
કૃષ્ણકીર્તન વિના૦

૨૪

અબળાતણો, જે બળે બળિભદ્ર વીર રીત્રે;
 'દે સખિ, જ્યથી નહીં મારું કાજ સીજ.

સારમાં સાર અવતાર૦

પ્રાપ્તિ છે પુરુષને, સત્ય જો સેવકભાવ રાખે;
 'સંભયું' રસણું નાથ નોહારા કરે, તે નહીં નાર અવતાર પાખે.

સારમાં સાર અવતાર૦

ઇંદ્ર આદિક અજ ઈશ ને મહામુનિ, ગોપિકા ચરણરજ તેહ વંદે;
 ગોપીથી આપનું અધમપણું લેખવે, નરપણું વચ્ચે આપ નિંદે.

સારમાં સાર અવતાર૦

વેદ વેદાંત ઉપનિષદો પઠ મળી, જે મધીને રસ પ્રગટ થીધો;
 તે રસ ભાગ્યનિધિ ભામની ભોગવે, અહોનિશ અનુભવ સંગ લીધો.

સારમાં સાર અવતાર૦

સ્વર્ગનું સાચું કરે, ગિરિધર શામળો, પ્રણમું હું પ્રાણપતિ પ્રાણ જોડી;
 પંથનું જમ પશુ પૂંઠણ વળગ્યું કરે, નરસૈના નાથજી નાથ તોડી.

સારમાં સાર અવતાર૦

૨૫

[રાગ પ્રભાતિયું, ખમાજ-ધ્રુમાળા]

ભૂતળ ભક્તિ પદારથ મોહું, બ્રહ્મલોકમાં નાહી રે;
 પુણ્ય કરી અમરાપુરી પામ્યા, અંતે ચોરાસી માંહી રે. ભૂતળ૦
 હરિના જન તો મુક્તિ ન માગે, માગે જન્મોજન્મ અવતાર રે;
 નિત સેવા નિત દીર્ઘાંત આચ્છવ, નીરખવા નંદકુમાર રે. ભૂતળ૦
 ભરતખંડ ભૂતળમાં જનમી, જણે ગોવિંદના ગુણ ગાયા રે;
 ધન ધન રે એનાં માતપિતાને, સફળ કરી એણે કાયા રે. ભૂતળ૦
 ધન વૃંદાવન ધન એ લીલા, ધન એ વ્રજનાં વાસી રે;
 અષ્ટ મહાસિદ્ધિ આંગણિયે રે જીલી, મુક્તિ છે એમની દાસી રે. ભૂતળ૦
 એ રસનો સ્વાદ શંકર બણે, કે બણે શુક જોગી રે;
 કાંઈ એક બણે વ્રજની રે ગોપી, બણે નરસૈયો ભોગી રે. ભૂતળ૦

૨૬

[રાગ પ્રભાતિયું]

બળિતણે દ્વારે હરિ, વિપ્ર વામન હુવા, વેદની ધૂન ગઈ ગગન ગાજી;
 ઇંદ્રપ્રસ્થથી બળિ આવ્યો ઉતાવળો, જ રે જોઈએ તે દ્વિજ દ્યોને માગી. બ૦
 એક પણું કુટિતણો, ઠામ ભણવા કરું, બોલવું તે મારે મૂળ સાચું;
 વિપ્ર ફરે ઘણા, લોભના વાહેલા, દાન માટે ઘણો હું ન રાચું. બ૦
 દ્યોને દ્વિજજી તમે, નવનવાં મંદિરો, ભૂમિ શું માગી રે તણ કગમાં ?
 દ્યોજી, ભંડાર બહુ ફૂંચીઓ સહિત વળી માગો હસ્તી મારા રાખો ધરમાં. બ૦
 હસ્તી ભંડારને, હું લેઈ શું કરું, લોભિયાની નથી જાત મારી;
 આગે વિધાતાએ, વામન નીરમ્યો, પ્રતે રહેવું મારે પ્રજાચારી. બ૦
 ચેતજે તું બળિ, શુક કહે છળ પડ્યો, વિષ્ણુ એ વામન વેશધારી;
 અશ્વજગન સમે, દાન અવનીતણું, પાત્ર એવું ક્યાં મળે મુને મુરારિ ? બ૦
 હરિતણા ચરણ ઉપર નીર નામતાં, નાળમાં^૨ ભૃગુસુત પેઠો ચાલી;
 રીસ દહ્ય ધરી, ઘણું ઘણું રાયજી, નેત્રમાં દર્ભની શેર ધાલી. બ૦
 બાપડો બળિરાય, પગ તળે ચાંપિયો, પ્રજા પાતાળનો કરીને ચાર્યો;
 ભણે નરસૈયો, હરિભક્ત આધીન છે, ઇંદ્ર અવિચળ અધિકાર ચાર્યો. બ૦

૨૭

[રાગ પ્રભાતિયું]

ગિરિતળેટી ને કુંડ દમોદર, ત્યાં મહેતાજી નાહવા જાય;
 ઢેઢ વરણમાં દેઢ હરિભક્તિ, તે પ્રેમ ધરીને લાગ્યા પાય. ગિરિ૦
 કર જોડીને પ્રાર્થના કીવી, વિનતિતણાં બહુ વધારે વચન;
 મહાંત^૩ પુરુષ અમારી અરજ એટલી, અમારે આંગણે કરો રે કીરતન. ગિરિ૦
 પ્રેમપદારથ અમો પામીએ, વામીએ જન્મમરણ જંજળ;
 કર જોડતામાં કરણા જીપજી, મહેતાજી વૈષ્ણવ પરમ દયાળ. ગિરિ૦
 પક્ષાપક્ષી ત્યાં નહીં પરમેશ્વર, સમદૃષ્ટિ ને સર્વ સમાન;
 ગૌમૂત તુલસી વૃક્ષ કરી લીંપજો, એવું વૈષ્ણવે આપ્યું વાગ્દાન. ગિરિ૦
 મહેતાજી નિશાએ આવ્યા, લાવ્યા પ્રસાદ ને કર્યો આચ્છવ;
 ભોર^૪ થયા લગી ભજન કીધું, સંતોષ પામ્યા સહ વૈષ્ણવ. ગિરિ૦

ઘેર પધાર્યા હરિજશ ગાતા વા'તા,^૧ તાળ ને શંખ મૃદંગ;
 હસીહસી નાગર તાળીઓ લે છે, આ શા રે બ્રાહ્મણના ઢંગ ? ગિરિ
 મૌન ગ્રહીને મહેતાજી ચાલ્યા, અપવધરાને^૨ શો ઉત્તર દેહ ?
 જગ્યા લોક નરનારી પૂછે, મહેતાજી તમે એવા શું ? ગિરિ
 નાત ન જાણે ને જાત ન જાણે, ન જાણે કાંઈ વિવેકવિચાર;
 કર જોડીને કહે નરસૈયો, વૈષ્ણવતણે મને છે આધાર. ગિરિ

૨૮

એવા રે અમો એવા રે એવા, તમો કહો છો વળી તેવા રે;
 ભક્તિ કરતાં જે શ્રદ્ધ કહેશે તો, કરશું દામોદરની સેવા રે. એવા રે
 જનું મન જે સાથે બંધાણું, પહેલું હતું ધર રાતું^૩ રે;
 હવે થયું છે હરિસ માતું, ઘેરઘેર હીંડે છે ગાતું રે. એવા રે
 સઘળા સાથમાં હું એક જૂંડો, જૂંડાથી વળી જૂંડો રે;
 તમારે મન માને તે કહેજો, સ્નેહ લાગ્યો છે મને જાંડો રે. એવા રે
 કર્મ-ધર્મની વાત છે જટલી, તે મુજને નવ ભાવે રે;
 સઘળા પદારથ જે થકી પામે, મારા પ્રભુની તોલે ના'વે રે. એવા રે
 હજીવાં કર્મનો હું નરસૈયો, મુજને તો વૈષ્ણવ વહાલા રે;
 હરિજનથી જે અંતર ગણશે, તેના કોગટ ફેરા ઠાલા રે. એવા રે

૨૯

[રાગ પ્રભાતિય]

તું તારા બિરુદ સામું જેજે શામળા, ન જોઈશ કરણી હમારી રે. (ટક)
 હિરણ્યકશ્યપુને હાથે હણિયો, માસી પૂતના મારી રે;
 પ્રહ્લાદ કારણ સ્થંભમાં પસિયા, પ્રગટ્યા દેવ મોરારિ રે. તું તારા
 લાખાગ્રહમાં જમ પાંડવ ઉગાર્યા, બ્રહ્માંડ જવાળા વ્યાપી રે;
 અર્ધ વચને ગજ ગુણુકા તારી, જયદેવને પદ્મિની આપી રે. તું તારા
 દુષ્ટ સભામાં જમ ચીર જ પૂર્યાં, લાજ પંચાળીની પાળી રે;
 તેલકઢા જમ શીતળ કીધી, વેળા સુધન્વાની વાળી રે. તું તારા

ઋષીશ્વરે જન્મ અહલ્યા શાપી, બ્રહ્મ શલ્યા થઈ ભારી રે;
તે પણ તારે ચરણે રધુવર, થઈ અનોપમ નારી રે. તું તારાં
મીરાંબાઈનાં વિષ્ણુ અમૃત કીધાં, વિદુરની આરોગ્યા ભાજી રે;
શખરીનાં તમે ખોર જ પ્રાશ્યાં, તેની પ્રીતે થયા રાજી રે. તું તારાં
અનેક ભક્ત આગે ઉગાર્યા, સહાય થયા મોરારિ રે;
નરસૈયાના સ્વામી લક્ષ્મીવર, મોટી આથ તમારી રે. તું તારાં

૩૦

ધેલા મન ગોવિંદને ગાની રે, ધેલા ગાની ગોવિંદ ગાની રે. (૮૬)
શુક્લતીર્થને ઉમરે રે, અલ્યા જમણે હાથ;
આલ્યા હશે તો પામશે રે, નહિ આવે રે તારી સાથ;
ગવાય તો ગોવિંદ ગાજે રે, પવાય તો પાઈને પીજે રે. ધેલા મન
ખાઓ પીઓ ધન વાવરો રે, પહેરો કપડાં સાર;
પ્રાણી તે સરખો આત્મા રે, નહિ મળે વારેવાર. ધેલા મન
લીડ પડ્યા ભાગ્યા રે, નહિ મા ને બાપ;
ચેતી શકે તો હરિ ચેતજે રે, ફરી કશાય ન દેય રે જબાપ. ધેલા મન
ચોખ્ખી કરની ચાકરી રે, ખરો મહિનો ખાની;
જ્ઞાનખડ્ગ લે હાથમાં રે, જમનો શિર લે ન ધાની. ધેલા મન
બાંધી શકે તો બાંધજે રે, પાણી પહેલી પાળ,
છેલ્લે ક્યારે જળ વળ્યું રે, ગુણ ગાયે નરસૈયો દયાળ. ધેલા મન

૩૧

પ્રાતઃ સમે સૂર જગ્યા પહેલાં, જો રે રસના મુખ રામ ઠહે;
હારે હારે કૃષ્ણને તું ભજ નામે, જગતમાં તારું નામ રહે. પ્રાતઃ
રામનામનો મહિમા મોટો, શિવસનકાદિક ધ્યાન ધરે;
મેરુ થટ્ટી મોટું હોય પ્રાયશ્ચિત્ત, નારાયણના નામે તરે. પ્રાતઃ
કેસરી ધૂરે^૧ જ્યમમૃગજ ત્રાસે, રવિ જોગે જ્યમ તિમિર^૨ ટળે;
પૂરણબ્રહ્મ અઠળ અવિનાશી, કુપ્તુહિના તાપ તરત હરે. પ્રાતઃ
કોટિ કલ્યાણ કૂળ ઉદય ભાણે,^૩ પાપ બાપડું ક્યાં રહે ?
અધમ નીર ગંગામાં ભળ્યું ત્યારે, ગંગા સરખું થઈને વહે. પ્રાતઃ

એ રસને શુકદેવજી જાણે, દાઢક વિરલા સંત લહે;
જાણે નરસૈયો તમે પ્રજા ભજી લો, આવાગમનનો ફેરો ટળે. પ્રાતઃ૦

૩૨

[પ્રભાતિયું]

પ્રાણ થકી મને વૈષ્ણવ વહાલા, અહરનિશ એને ગાઉં રે; (૮૬)
તપ તીરથ વૈકુંઠપદ મૂકી, મારા ભક્ત બોલાવેત્યાં જાઉં રે. પ્રા૦
અંબરીપ રાજા મને અતિ ઘણો વહાલો, દુર્વાસાએ મન ભંગ કીધું રે;
મેં મારું અભિમાન તજીને, ચક્ર સુદર્શન વાળી લીધું રે. પ્રા૦
ગજને કારણ પાળો રે ધાયો, સંતોની કરવા સાર રે;
હિંચનીચ હું તો કાંઈ નવ જાણું, મને ભજી તે મારાં રે. પ્રા૦
લક્ષ્મીજી અર્ધાંગના મારી, પણ મારા સંતની દાસી રે;
અડસઠ તીરથ મારા સંતને ચરણે, કાટિ ગંગા કાટિ કાશી રે. પ્રા૦
સંત ચાલેત્યાં હું આગળ ચાલુ, ને સંત સૂએ તો હું જાગું રે;
મારા સંતની નિંદા કરે તેની, જિહ્વા સઘ જ કાપું રે. પ્રા૦
મારા રે બાંધ્યા વૈષ્ણવ છાંડે, વૈષ્ણવે બાંધ્યા મેં નવ છૂટે રે;
એકવાર વૈષ્ણવ મને બાંધે તો, તે બાંધન મેં નવ તૂટે રે. પ્રા૦
એસી ગાય ત્યાં હું ઊભો સાંભળું, ઊભા ગાય ત્યાં હું નાચું રે;
હું તો વૈષ્ણવથી ક્ષણ નહિ અળગો, જાણે નરસૈયો સાચું રે. પ્રા૦

૩૩

નંદના નંદયું નેહ જને નહીં, તે રે માનવ ખર-ધાન તોલે;
જૂતળ ભાર કરવાને અવતર્યા, પ્રેતની પેર સંસાર ડોલે.

નંદના નંદયું૦

દષ્ટિ થકી ટળો, ભોગ તેના બજો, શિખા પડો તેના મુખમાથે;
જીવતા જન તે તો જમ જવા જાણવા, પ્રીત નહીં જોડેને કૃષ્ણ સાથે.

નંદના નંદયું૦

કીર્તિ શ્રીકૃષ્ણની, જીભથી નવ જાણે, તેને મુખે દેવરાય તાણું;
જાણે નરસૈયો જાણે હરિને જાણ્યા નહિ, તેહનું કુદૃષ સદાય કાણું.

નંદના નંદયું૦

૩૪

સાધુ સાચે ભજો ચરણ ગોવિંદના,
 માનવી દેહ તે તત્ત્વ કહિયે. (૨૬)
 કૃષ્ણ કહો કૃષ્ણ કહો વળી વળી કૃષ્ણ કહો,
 કૃષ્ણ કહેતાં સહુ સુખ લહિયે. સાધુ સાચે ભજો
 કૃષ્ણ સેવાતણી અમર ધમ્મા કરે,
 મૂઠમતિ માનવી કાંઈ ન ભણે;
 કૃષ્ણતું નામ રખે હૃદયથી વીસરે,
 ધન્યમાં ધન્ય કૃષ્ણ પ્રમાણે. સાધુ સાચે ભજો
 જને જોવા મહામુનિ જન વન ભમે,
 વિકલો વનમાં ગાયો ચારે;
 ભણે નરસૈયો જે ચતુર નર તે ખરો,
 અહર્નિશ કૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ ધારે. સાધુ સાચે ભજો

૩૫

તું શાનો ઠાકાર? હું શાનો સેવક? કરમના લેખ ભૂત્યા ન જાયે;
 મંડલિક હાર માટે મને બહુ દમે, છબિલાજી હવે કેમ થાયે ?
 તું શાનો ઠાકાર
 મુને કા કહે લાંપટી કા કહે લોભિયો, કા કહે તાલકૂટિયો રે ખોટો;
 સાર કર શ્રીહરિ દીન જણી કરી, હાર આપો તો કહું નાથ મોટો.
 તું શાનો ઠાકાર
 વેવાઈએ મુજને અતિશે વજોવિયો, ઉણ્યોદક મૂઝી ઉપહાસ્ય ધીધું;
 દ્વાદશ મેઘ ત્યાં મોઠક્યા શ્રીહરિ, આપના દાસને માન દીધું.
 તું શાનો ઠાકાર
 જ્યાહરે મુજને મહાદેવે કૃપા કરી, ત્યારે મેં લક્ષ્મીનાથ ગાયો;
 મામેરા વેળાએ લાજ જતી હતી, ગરુડ મૂઝી તું ચરણે ધાયો.
 તું શાનો ઠાકાર
 મારી પાસ સુંદરી બાંધ કંઠે ધરી, કેશવા શીર્ષન એમ થાયે;
 અપ્યુદ્ધિયા લોક તે અસત્ય વાણી વડે, પુન્યવંત લોક તે પ્રેમે ગાયે
 તું શાનો ઠાકાર

હીરની દોરીએ હાર ગૂંથો હરિ, વાણું વાશે તો નિજ દાસ મરશે;
 દયા કરીને હરિ હાર આલો મુંને, શામળા સાથે તે કૃષ્ણ કરશે.
 તું શાનો ઠઠાર૦

સોરઠમાં મુંને સર્વ સાચો કહે, પુત્રીનું મોસાણું સારું ધીધું;
 નાગરી નાતમાં કુંડું ચડાવિયું, નરસૈયાને અભેદાન દીધું.
 તું શાનો ઠઠાર૦

૩૬

ભોગળ ભાંગીએ રાય દામોદરા, જોડો જટુનાથ દેવાધિદેવા;
 રાય મંડલિક મદભર્યો ઝમ ઝાચરે, જાણે નરસૈયાની જૂઠી સેવા.
 ભોગળ ભાંગીએ૦

ભક્તપાળક તુ દયાળ દામોદરા, દાસ નરસૈને શરણે રાખો;
 પ્રતીત જ છે મુજને તારી, નાગર સાથે હરિ નેહ દાખો.
 ભોગળ ભાંગીએ૦

નિશદિન નરહરિ નામ દૃઢ્યે વસ્તું, પતિતપાવન તારું બિરદ કહાવો;
 આદ્ય થઈ ગજ મુકાવિયો શ્રીહરિ, તેમ નરસૈયાને મુકાવો.
 ભોગળ ભાંગીએ૦

૩૭

કાઈ સૂઝ લાવે દીનાનાથની, તેને નવનિધિ આણું; (૨૬)
 મોતીડે વધાવું મારા નાથને, મારા રુદિયામાં ધાણું. કાઈ૦

ઉત્તર દિશાથી જીમડિયો, વરસે ધોરમધોર;
 ચોદિશે ચમકે વીજળી, મીઠા બોલે છે મોર. કાઈ૦

જની ઋતે બગ પાવસ દળે, પંખી ધાલે છે માળા;
 તેણે સમે હરિ સાંભર્યો, મારા રુદિયાના પ્યારા. કાઈ૦

ગોધુળ મથુરાં બે ગામડાં, લખ આવે ને જાવે;
 દહણ દિયાના કહાનજી, સમાચાર ન કહાવે. કાઈ૦

પ્રેમાતુર રસ પ્રેમદા, ગોધુળના ગામી;
 રિદ્ધિસિદ્ધિ નવ નિધિ લઈ કરી, મળ્યો નરસૈનો સ્વામી. કાઈ૦

૩૮

[રાગ વસંત]

ચાલો સખી જોવાને જઈએ, શ્રીગોકુળ આ
 નૌતમરૂપ ધરુ એણે આંખે, ત્રિભુવન છાઈ રહ્યો
 ચક્રકુળ વાસુદેવે વાંચ્યો, દેવકીને ઉદરે
 થાણું ઈશાવાનંદ ઘેર આંચ્યો, જસોદાએ પાવસ સેવ્યો મારો વા'લો. ચાલો
 સહસ્ર શાખ લાગી એણે આંખે, મૂળ પાતાળે પરવર્યા;
 શેષનાગની ફેણે સંચર્યા, ઈંદ્ર લગી આંખો વિસ્તાર્યા મારો વા'લો. ચાલો
 ધ્રુવ અંબરીષ રાજ રઝૂમાંગદ, પ્રહલાદે ધણો સેવ્યો;
 બણે નરસૈયો પૂજ્યાનાં ઈંદ્રેણ, વૈષ્ણવજનને દ્વંદ્વે વસ્યો મારો વા'લો. ચાલો

૩૯

ભોળી રે ભરવાડણ, હરિને વેચવાને ચાલી રે. (ટક)
 ગિરિવરધારીને ઉપાડી, મટુકીમાં ધાલી રે. ભોળી
 શેરીએ શેરીએ સાદ પાડે, ઘાઈને લેવા મુશરિ રે;
 નાથ-અનાથનો વેચે, ચૌદા વચ્ચે આહિર નારી રે. ભોળી
 મજનારી પૂછે શું છે માંહી, મધુરી મોરલી વાગી રે;
 મટુકી ઉતારીને જોતાં, મૂર્છા સૌને લાગી રે. ભોળી
 બ્રહ્માદિક ઈંદ્રાદિક સરખા, કૌતક લીલા પેપે રે;
 ચૌદ લોકમાં ન માય તે, મટુકીમાં બેઠેલા દેખે રે. ભોળી
 ભક્તજનોના ભાગ્યે મજમાં, પ્રગટ્યા અંતરભી રે;
 દાસલકાને લાડ લડાવે, નરસૈયાનો સ્વામી રે. ભોળી

૪૦

સંતો હમે રે, વે'વારિયા શ્રીરામનામના;
 વેપારી આવે છે બધા ગામગામના. સંતો
 અમારું વસાણું સાધુ સહ કોને ભાવે;
 અઢારે વરણ જને હોરવાને આવે. સંતો
 અમારું વસાણું કાળ-કુકાળે ન ખૂટે;
 જને રાજ ન દડે, જને ચોર ના લૂટે. સંતો

હીરની લાખવિનાનાં લેખાં નહિ ને પારવિનાની પૂંજી;
 ૬૨ હોરવું હોય તો હોરી લેજો, કસ્તૂરી છે સોંધી. સંતો ૦
 રામનામ ધન અમારે, વાળે ને ગાળે;
 છપ્પન ઉપર ભેર, ભોરિ ભૂંગળ વાજ. સંતો ૦
 આવશે ને ખાતાવહીમાં, લક્ષ્મીવરનું નામ;
 ચિદ્વીમાં ચતુરભુજ લખિયા, નરસૈયાનું કામ. સંતો ૦

૪૬

[રાગ પ્રભાતિયુ]

જાગને જાદવા, કૃષ્ણ ગોવાળિયા, તુજ વિના ઘેનમાં ઢાણુ જશે!
 ત્રણસે ને સાઠ ગોવાળ ટોળે મળ્યા, વડો રે ગોવાળિયો ઢાણુ યાશે!
 દહીં તણાં દેશરાં, ધી તણાં ઘેનરાં, કઠિયેલાં દૂધ તે ઢાણુ પીશે!
 હરિ તાર્યો હાથિયો, કાળિનાગ નાચિયો, ભૂમિનો ભાર તે ઢાણુ લેશે!
 જમુનાને તીરે, ગૌધણ ચરાવતાં, મધુરી શી મોરલી ઢાણુ વહાશે!
 ભણે નરસૈયો તારા ગુણ ગાઈ રિઝિયે, બૂડતાં બાંહેડી ઢાણુ સહાશે!

૪૨

[રાગ પ્રભાતિયુ]

રાત રહે જાહરે, પાછલી ખટ ધડી, સાધુ પુરુષને સૂઈ ન રહેવું;
 નિદ્રાને પરહરી,^૧ સમરવા શ્રીહરિ, એક તું એક તું એમ કહેવું. રા ૦
 જોગિયા હોય તેણે જોગ સંભાળવા, ભોગિયા હોય તેણે ભોગ તજવા;
 વેદિયા હોય તેણે વેદ વિચારવા, વૈષ્ણવ હોય તેણે કૃષ્ણ ભજવા. રા ૦
 સુકવિ હોય તેણે સદ્ગ્રંથ બાંધવા, દાતાર હોય તેણે દાન કરવું;
 પતિવ્રતા નારીએ કયને પૂછવું, કય કહે તે તો ચિત્ત ધરવું. રા ૦
 આપણે આપણા ધર્મ સંભાળવા, કર્મનો મર્મ લેવો વિચારી;
 નરસૈના સ્વામીને, સ્નેહથી સમરતાં, ફરી નવ અવતરે નર ને નારી. રા ૦

૬૩

[રાગ પ્રભાતિયુ]

ઊઠ ઉતાવળો, આલ્પને વિઠલા, ગોવિંદ ગાયને વચ્છ^૨ ધાવે;
 જાગને જાદવા, જનની જસોદા વદે, કહાન કાં ધણી તને નિદ્રા આવે! ઊઠ ૦

દંતંધાવન^૧ કરો આળસ પરહરો, રજનીતિમિર^૨ ગયું પોહો ક્ષાટયું;^૩
કરમજો ફરને, રો ન શીરાવતો, દહીં^૪ રે દામોદરા થાય ખાટું. ૭૪૦
આરણાં બહાર બળિભદ્ર જિભા રહ્યા, જો રે વહાલા તારી વાટ જોયે;
નરસૈના રવામીનું મુખડું દીઠડે, માતાનું મનડું અતિ રે મોઢે. ૭૪૦

૪૪

[રાગ પ્રભાતિયુ]

હરિહરિ રટણ કર કઠણ કળિકાળમાં, દામ^૫ જોસે નહિ કામ સરશે;
ભક્ત આધીન છે, સ્યામસુંદર સદા, તે તારાં કારણ સિદ્ધ કરશે. હરિં
અદ્ય સુખ સારું શું, મૂઠ કૂલ્યો ફરે, શીશ પર કાળ રહ્યો દંત કરડે;
પામર^૬ પલકની, ખખર તુજને નહીં, મૂઠ શું જોઈને મૂછ મરડે? હરિં
પ્રીઠ પાપે કરી, બુદ્ધિ પાછી ફરી, પરહરી થડ શું ડાળે વળગ્યો;
ઈશને ઈર્ષા છે નહીં, જીવ પર, આપણે અવગુણે રહ્યો રે અળગો. હરિં
પરપંથ પરહરો,^૭ સાર હૃદયે ધરો, જીયરો હરિમુખે અચળ વાણી;
નરસૈયા હરિતણી, ભક્તિ બ્રહ્મીશ મા, ભક્તિ વિના બીજું ધૂળધાણી. હરિં

૪૫

[રાગ પ્રભાતિયુ]

બાપજી! પાપ મેં કવણ ક્રીધાં હશે, નામ લેતાં તારું નિદ્રા આવે;
જાંધ, આલસ્ય, આહાર મેં આદર્યા, લાભ વિના લવ^૮ કરવી મનભાવે. બાં
દિન પૂંઠે દિન તો વહી બય છે, દુરમતિનાં મેં ભર્યાં રે ડાલાં;^૯
ભક્તિભૂતલ^{૧૦} વિષે, નવ કરી તાહરી, આંજ્યાં સંસારનાં થોયાં ઠાલાં. બાં
ફેહ છે જૂઠડી, કરમ છે જૂઠડાં, લીડભંજન તારું નામ સાચું;
ફરીફરી વરણવુ, શ્રીહરિ તુજને, પતિતપાવન તારું નામ જાયું. બાં
તારી કરુણા વિના કૃષ્ણ દોડામણા, કળ અને વિકળનું બળ ન ફાવે;
નરસૈયા રંકને ઝંખના તાહરી, હેડ^{૧૦} જોડી ભાગો શરણ આવે. બાં

૧ દાનણ. ૨ રાત્રિનો અધકાર. ૩ પ્રભાત થયુ. ૪ પેમો. ૫ ક ગાલ,
૨ ક ૬ અસાર તથા ઘો. ૭ લવલવાટ. ૮ મોટા બાજી વાટના પડાગા
ટોપના, જે ખાત્ત ભરવાના કામમાં આવે છે. ૯ પૃથ્વી. ૧૦ ગુનેગારને ગળના
મોટે કોરેનો લાકડોનો કટકો.

૪૬

[રાગ પ્રભાતિયું]

તારા દાસના દાસની નિત્ય સંગત વિના, બ્રહ્મ થાય બૃધરા મન મારું;
 દુષ્ટની સંગતે, દુષ્ટ મતિ ઊપજે, શ્રવણ કીર્તન નવ થાય તારું. તારાં
 પૂર્ણ વિષયાનથી, દુરિજન દોહેલા, વિષ પીધું તન તેનું મરશે;
 તુજ થયી વેગળા, તેહની સંગતે, જન્મ ઠાટીતણાં સુકૃત હરશે. તારાં
 અમૃતની ઉપમા સાધુને નવ ઘટે, રાહુની દુષ્ટતા ન ટાળી તેણે;
 પ્રહ્લાદ નારદે, ગર્જસંગત કરી, વશ કર્યાં વૈકુંઠનાથ જણે. તારાં
 ચતુરધા મુક્તિ છે, જૂઝવી જુક્તિની, તાહરા તે તેહને નવ રાચે;
 બેહ કર બેડીને, નરસૈયો વિનવે, જન્મોજનમ તારી લક્તિ જાયે. તારાં

૪૭

[રાગ પ્રભાતિયું]

ધ્યાન ધર, ધ્યાન ધર, નંદના કુંવરનું, જ્યેષ્ઠી અખિલ આનંદ પામે;
 અષ્ટમહાસિદ્ધિ તે, દ્વાર ઊભી રહે, દેહનાં દુષ્ટત તે દૂર વામે. ધ્યાન
 મોરના પીંછનો, મુગટ મરતક ધરે, કુંડળ મકરાકૃત શ્રવણ લટકે;
 નીલવટ તિલક તે, સુભગ કેસરતણું, કંઠ મુક્તાકુળ હાર ઢળકે. ધ્યાન
 પીતાંબર પલવટ, કટિતર રચિર છે, લલિત ત્રિભંગી વહાલો વેણું વાયે;
 કદમનાં દ્રુમ તળે, રાધિકા રસ ભરી, હરજીને સંગ આલાપી ગાયે. ધ્યાન
 મોરલીની ધૂન સુણી, વનિતા વ્યાકુળ થઈ, ગોપિકા કરકાં વૃંદ આવે;
 નરસૈયાને મન, આનંદ અતિ ધણો, પુષ્પ મુક્તાકુળ લેઈ વધાવે. ધ્યાન

૪૮

[રાગ રામકલી-બૈરવી અથવા પ્રભાતિયું]

ધ્યાન ધર, ધ્યાન ધર, નેત્રમાં નાય છે, અંતર ભાળની એક સુરતી;
 દેહીમાં દરસશે પ્રેમથી પરસશે, અજ્ઞાન અનોપમ અધર મૂરતિ. ધ્યાન
 મોરલીના નાદમાં, શ્રવણના સાદમાં, ઝાંઝરી ઝાલરી ડમક વાજે;
 તાલ મૃદંગ ને ચંગ ઉપમા ઘણી, ભેરીનો નાદ બ્રહ્માંડ ગાજે. ધ્યાન
 મન પરસન થશે, કર્યાં કરમ નાસશે, ભાસશે બ્રહ્મ વ્રજ વન વેલી;
 કુંજલલિત માંહે શ્રીકૃષ્ણ લીલા કરે, નીરખની નૌતમ નિત્ય કેલી. ધ્યાન
 સુરતસંઆમમાં, વિલસે રંગમાં, દરસશે દેહીનું મન મરતાં;
 નરસૈયાના સ્વામી સર્વ સુખ આપશે દુષ્ટત કાપશે, ધ્યાન ધરતાં. ધ્યાન

૪૯

શ્રીકૃષ્ણ કૃપાનિધિ દેશવા શ્રીહરિ, હું અનાથ તું નાથ કહીએ;
હાર કાઝે મને રાયજી પરભવે, છળિલા વિના શરણુ કોને જઈએ ?
શ્રીકૃષ્ણ કૃપાનિધિ
સંસાર પરહરી નામ તારું જપું, તો પ્રભુ કાં પેરે પીડો ?
અંતરંગ અવલોકીને શામળા, તુજ વિના હૃદયાશું કાણુ ભીડે ?
શ્રીકૃષ્ણ કૃપાનિધિ
મારા મનમાં હરખ પૂરણુ છે, તો મારુ દુઃખ પ્રભુ શે ન જાણે ?
ભણે નરસૈયો પૂતણુ પ્રીતજ માટે, મંડલિક મુજને મારે વાણે.
શ્રીકૃષ્ણ કૃપાનિધિ

૫૦

સાર કર શ્રીહરિ દીન જાણી કરી, સન્મુખ થઈને જોને આજ;
અમે નાગરા હઠ કરી બોલશું, નહિ રાખું ત્રિકમા તારી લાજ.
સાર કર શ્રીહરિ
ગોકુળ માંહી તું ગાળ ખાતો કરે, નવનીત આહિરનાં લેતો ચોરી;
અંચળ ચોર તું મુખ નથી બોલતો, હવે અમે લાજ ખોઈશું જ તોરી.
સાર કર શ્રીહરિ
બહુ પેરે ગોપીને લાડ લડાવિયાં, અન્ન આહિરનાં લેતો આખી;
નટવાની પેઠે તું નૃત્યલીલા કરે, નરસૈયા સંગ શું શેખી રાખી.
સાર કર શ્રીહરિ

૫૧

મોગરામાળે શું મોહી રહ્યો મોહના ? હાર આપે તો તારી ખ્યાત વાધે;
નાગર તાહરુ નામ ગાતો હતો, ત્રિકમ તુંને નહિ કોઈ આરાધે.
મોગરામાળે શું
સરવ જાતિતણા લોકો ટોળે મળ્યા, સહાય કરશે તેની પાસ યાશે;
મૃત્યુના ભય થકી નરસૈયો ન બીહે, પણ તારો જશ જગદીશ જશે.
મોગરામાળે શું
રજની તો વહી ગઈ, લાજ રાખી નહિ, જ્યોત ઝાંખી થઈ જય દીવા;
દેશવા કહથી માળ અળગી કરે, પ્રેમે આરોપો નરસૈની ત્રિવા.
મોગરામાળે શું

૫૨

હારના કાજે શું હઠ કરે શામળા ? જયવાને તારી પાસ આળ્યો;
રાધિકાસંગ તું વાત બેઠો કરે, કહે રે વૈકુંઠથી તું શું રે લાળ્યો ?
હારને કાજ શું

તાજ નામ વિશ્વંભર ધ્યુ તે વસંસિયે, નંદનો છોકરો છાશ પીતો;
આઢનો કામળી હાથમાં લાકડી, ગાવડી ચારતો વન રે'તો.
હારને કાજ શું

માત તું તાત તું શ્રાત તું ભૂધરા, તુજ વિના દુઃખ ઠોને કહીએ ?
ભણે નરસૈયો તારા શુણુ ગાર્હ જીવીએ, એકલા ભૂતળમાં કેમ રહીએ ?
હારને કાજ શું

૫૩

હારને કાજ શું વિલંબ કરવો ઘણો ? ન્હોય કૌસ્તુભ વિદ્રુમમાલા;
જિજ્ઞાં પુષ્પ ને સૂત્રનો તાંતણો, તેને શું મોહી રહ્યો નંદલાલા ?
હારને કાજ શું વિલંબ

જીયને મૂઢીને નીચને અનુસર્યો, જોઈ નહીં જાહવા જાત દાસી;
રાજની દીકરી રક્મિણી પરહરી, કુઞ્જને મંદિર થયો નિવાસી.
હારને કાજ શું વિલંબ

રત્ન શુંજ વચ્ચે બેઠ નહીં ભૂધરા, સાયરા છીલરાં સમ વખાણો;
મંડળિક હારને કાજ મને પરભવે, દોહલ્યાં દાસનાં શે ન જાણો ?
હારને કાજ શું વિલંબ

લોક કૌતુક જીએ લાજ તારી ખુએ, સુખે શું સૂતો દેવાધિદેવા ?
કેશવા માળ કંઠથી ઉતારિયે, પ્રેમે શણુગાર નરસૈની ત્રિવા.
હારને કાજ શું વિલંબ

૫૪

આપને હાર સુત નંદ-વસુદેવના, આદિ અનાદિ તુંને લાજ થોડી;
કંસના ભય થકી નાસી ગોકુળ ગયો, રહ્યો આહિરશું પ્રીત જોડી.
આપને હાર સુત

તારી ગરજ માટે માળાપ તેં બે કર્યો, સુર ને અસુર મુનિ સર્વ જોતા;
કંસનો વધ કર્યો, અર્થ તારો સર્યો, ગોપીજન મૂઢિયાં વને રેતાં.
આપને હાર સુત

ભક્તિ કરતાં તું આહિરનો નવ થયો, તે મુંને હાર તું કેમ આપે ?
ભણે નરસૈયો રજની રે થોડી રહી, અદ્યા તરુર મુંને શું સંતાપે ?
આપને હાર સુત૦

૫૫

ઊઠને શામળા મૂઠા મન આમળા, બોલે નહીં શું જ અભિમાન માટે ?
આદ્યને હાર કાં પ્રગટ હમણાં કરું, જે કામ કીધું બંસીવટ ધાટે.
ઊઠને શામળા૦

અણુવરી નાર તેં ભોગવી ભૂધરા, પરણતાં ગરથ શું બેસે તારે ?
હારને વાર થઈ ભાર ભાંગી ગયો, શું કહું નાથજી વારે વારે ?
ઊઠને શામળા૦

કળિજીગ માંહે કલંક જે લાગશે, વૈષ્ણવની ગત તે કાણુ થાશે ?
ભણે નરસૈયો હુંય હળવો પડ્યો, તાહરા ગુણ હવે કાણુ ગાશે ?
ઊઠને શામળા૦

૫૬

[દાણુલીલા]

નહિ આપું હો નંદના લાલ, મહીડાં મારાં રે;
તું પૂઠેપૂઠે મા ચાલ, અમે નથી તારાં રે.
તારી જીભલડીના બોલ, હૈયે વાગે રે;
નિત્ય લેવા આવે દાણુ, શું મોહન માગે રે !
અમે રહીએ ગોકુળિયે ગામ, મથુરા જઈએ રે;
કેમ રોકે વાટમાં ચોર ? દાણુ નહિ દઈએ રે.
તું નિલંબ ચાલના બાળ, હું નથી એવી રે;
કાન તારે ને મારે આજ, થશે જેવા જીવી રે.
વહાલે ફેડ્યાં મહાનાં માટ, વસો તાણી રે;
લૂંટી વનમાં સહિયર સાથ, રાંધા રાણી રે.
જત્યા જત્યા જીગદધાર, ગોપીઆ હારી રે;
મળ્યો નરસૈયાનો નાથ, બહુક બ્રહ્મચારી રે.

૫૭

ગોકુલ વહેલા પધારજે રે. (ટેક)
 મથુરા જવ તો મારા સમ હો લાલ. ગોકુલ૦
 રથ જોડીને અઢૂર આવિયા રે,
 એ તો મને દુઃખડાંના દેનાર હો લાલ. ગોકુલ૦
 ઓ જય, ઓ જય રથ મારા નાથનો રે;
 માંદે મેઠા હજધર વીર હો લાલ. ગોકુલ૦
 આગળ રાધાજી ઊભાં રહ્યાં રે;
 મારા દુહિયા પર રથ ખેડ હો લાલ. ગોકુલ૦
 મહેતા નરસિંહનો સ્વામી શામળો રે;
 વહાલે મારે રમાડ્યા છે રાસ હો લાલ. ગોકુલ૦

૫૮

દિવાળી દિવાળી, આજ મારે દિવાળી દિવાળી. (ટેક)
 હાં રે ધરે આવ્યા શ્રીવનમાળી. આજ૦
 ઝળહળ ઝળહળ ઝગે દીવડા, મોતીએ ચોક પુરાવું રે;
 માનુની મળી મંગળ ગીત ગાવો, દુંદુભિ વગડાવું. આજ૦
 અનાથને ક્ષીર્ધા સનાથ હવે, વિનતિ એટલી કહીએ રે;
 નરસૈયાના સ્વામી માયું, મુજ મંદિરથી નવ જઈએ રે. આજ૦

૫૯

કૃષ્ણ ગોપાલ તુજ ભક્તિ વિણ ભવ વિષે, ભટકતો મુજને
 દાણુ રાખે! (ટેક)
 અનેક યોનિ ભર્યો, તાપ તોય ના શર્યો;
 ક્ષણ નથી સુખ તુજ શરણ પાખે. કૃષ્ણ ગોપાલ૦
 ક્ષીણ પુણ્યે કરી દેહ જગમાં ધરી, દુષ્ટતાથી હજી ના વિરામ્યો;
 લોભ લહેરે ભર્યો, નીચ જનને નમ્યો, દેહદુઃખમાં રમ્યો વિષય પામ્યો.
 કૃષ્ણ ગોપાલ૦
 રતન જતને જડ્યું, છીપ માંદે પડ્યું, કાળ અચાનકે કંઠ સહાયો;
 કામરુ દેશની કુટિલ માયા મળી, કારમું કુટુંબ દેખી લોભાયો.
 કૃષ્ણ ગોપાલ૦

સાચો સગો ખરો તું તે રહ્યો પરો, અણુછતું દુઃખ મેં શિર લીધું;
મારું મારું કરી, મોહ મમતા ભરી, અમૃત ઢોળીને વિષ પીધું.

કૃષ્ણ ગોપાલ૦

જનમ ને મરણ, જોખન જરાએ દમ્યો, આહારવિહાર, નિદ્રામાં મોથ્યો;
કલ્પના કોટ ભવમોટપ મટી નહીં, કૃષ્ણકીર્તન વિના કાળ ખોયો.

કૃષ્ણ ગોપાલ૦

એક ક્ષણ પણ ન રહે, મન મુજ આવધું, પ્રીત ધરી ચિત્ત ભક્તિમાં મ્હાલે;
નરસૈયા રંકને કપ ભોરંગ ડસ્યો, એ દુઃખ તુજ વિના ઢાણ ટાળે?

કૃષ્ણ ગોપાલ૦

૬૦

[રાગ પ્રભાતિયું]

હરિતણું હેત તને, ક્યમ ગયું વીસરી ? પશુ રે ફેડીને નરસંપ કીધું;
હાડ ને છેડ^૧ કરી, સહુ તને હાંકતું, આજ વધારીને માન દીધું. હરિ૦
થાંચીનું ગાળિયું, કંઠથી ટાળિયું, નેત્રના પાટા શ્રીનાથે છોડ્યા;
તે તણા ચરણને, નવ ભજ્યો કૃતધ્રી, તેં ન ગુણ પાડના હાથ જોડ્યા. હરિ૦
પગ ઢોળી કરી, માગતો મૂઢમતિ, ઘાસ પાણી કરી શબ્દ ઝીણા;
આજ ગોવિંદગુણ ગાઈને નાચતાં, લાજ આવે તને કર્મહીણા. હરિ૦
લાંબી શી ડોક ને કાંકાલ^૨ આવતો, જાંટ જણી ઘણો ભાર લાદે;
આજ અમૃત જમે, હરખે હળવો ભમે, વૈકુંઠનાથને નવ આરાધે. હરિ૦
પીઠ અંબાડી ને અંકુશ માર સહી, રેણુ^૩ ઉડાડતો ધરણી^૪ હેઠો;
આજ ચુવા ચંદન, આગ્રણુ^૫ અંગ ધરી, વેગે જાય છે તું વેલે જોડો. હરિ૦
અન્ન ને વસ્ત્ર ને ભૂષણ સર્વ જ, તેહનો તુજને હતો ઉધારો;
નરસૈયાના સ્વામીએ, સર્વ સારું કયું^૬, તે પ્રભુને તમે કાંવિસારો ? હરિ૦

૬૧

[રાગ પ્રભાતિયું]

મારા નાથજી મુજને, ભક્તિ દેજે સદા, દીન જાણીને સંભાળ લેજો;
ભક્તિ આપી ભલા ભાવથી ભૂધરા, અતે આવી અહોનિશ રહેજો. મારા૦

૧ હાડછેડ, હટકારી કાઢવું; શરીર ઉપર મારવું. ૨ એક જાતના કાંટાનો છોડ. ૩ ધૂળ. ૪ પૃથ્વી. ૫ ધરણી.

ભક્તિ કારણ મારો દેહ દુર્બળ હજો, દેહ કારણ રખે સ્નેહ જાયે;
 આજ મન સાથ જહુનાથ જો વીસરે, વળતી વલે^૧ મારી કુણ થાયે? મારાં
 કર્મ કંડાં કરી, ખાણ ચારે ભરી, નાસવા નીસર્યો નામ ખારી;
 કૃષ્ણશ્રીતાંન વિના, જમ^૨ જાએ વૃથા, જમ રહે જૂગટે સિદ્ધિ હારી. મારાં
 હું ગર્ભ^૩ નાના ક્યો, નિત્ય ઉજાગરો, નવ ઠર્યો નાથજી શરણ પાખે;
 ભવ^૪ ત્રિપેખૂડતાં, વાહર ને ખૂમ નહિ, ખાંધ અહીં^૫ મુજને ઠાણ રાખે? મારાં
 અહપ આયુધ્યમાં, કલ્પના મનુષ્યને, આજ શીધું વળી કાલ કરવું;
 શ્વાસનો શો વિશ્વાસ, નહિ નિમિષનો, આશ અધૂરી અને એમ મરવું. મારાં
 ઉત્તમ મધ્યમ, વરણ તું વિકલા, પ્રકટ થઈ ને દરશન પમાડો;
 નરસૈયા રંકને, ટંક^૬ કરણા કરો, દીનખંધુ વળ્યો આંક આડો. મારાં

૬૨

[રાગ પ્રમાનિયુ]

જે ગમે જગતગુરુદેવ જગદીશને, તે તણો ખરખરો^૧ ફેલ કરવો;
 આપણો ચિંતવ્યો અર્થ કાંઈ નવ સરે, ભાગે એક ઉદ્દેગ ધરવો. (ટંક)
 હું કરું હું કરું, એ જ અજ્ઞાનતા, શકટનો^૨ ભાર જમ શ્વાન તાણે;
 સૃષ્ટિ મંડાણ છે, સર્વ એણી પેરે, જોગી જોગેશ્વરા કાઈક જાણે. જ
 નીપજ નરથી તો કાઈ નરહે દુઃખી, શત્રુ મારીને સૌ મિત્ર રાખે;
 રાય ને રંક કાઈ દષ્ટે આવે નહિ, ભવન પર ભવન પર^૩ છત દાખે. જ
 ઋતુ લતા પત્ર ફળફૂલ આપે યથા, માનવી મૂખ^૪ મન વ્યર્થ સોચે;
 જહના ભાગ્યમાં, જે સમે જે લખ્યું^૫, તેહને તે સમે તે જ પહોંચે. જ
 અંથ ગરબડ કરી વાત ન કરી ખરી, જહને જે ગમે તેને પૂજે;
 મન વચન કર્મથી આપ માની લહે, સત્ય છે એ જ મન એમ સૂઝે. જ
 સુખ સંસારી મિથ્યા કરી માનજો, કૃષ્ણ વિના બીજું સર્વ કાચું;
 જુગલ કરજોડી કરી, નરસૈયો એમ કહે, જન્મ પ્રતિ જન્મ હરિને જ બચું. જ

૧ ગિર્ધાત. ૨ પકાર. ૩ સંસારરૂપી સાગર. ૪ હાથ પકડી ૫ થોડી ટાંક
 જેટલી. ૬ ગોક, દુઃખ. ૭ ગાડનો. ૮ ધર. ૯ પાઠભેદ- જહના ભાગ્યમાં,
 જહને જે લખ્યું, બીજી પ્રતમાં નીચેની કડી વિશેષ જોવામાં આવે છે અને
 તે ત્રીજી કડી પછી આવે છે :

‘કાષ્ટની પૂતળી કાઢી લટકાં કરે, મરકટ માનવી ચાહી નચાવો;
 અખિલ અહાંડમાં એક છે નાથ તું, પુણ્ય ને પાપ નામ કહાવો.’

૬૩

[રાગ પ્રભાતિયુ]

ધ્યાન ધર હરિતણું, અલ્પમતિ આળસુ, જ્યથી જન્મનાં દુઃખ જાયે;
અવર ધંધો કરે, અરથ કાંઈ નવ સરે, માયા દેખાડીને મૃત્યુ વહાયે.^૧
સકળ કલ્યાણુ શ્રીકૃષ્ણના ચરણમાં, શરણુ આવે સુખ પાર હોયે;
અવર^૨ વેપાર તું, મેલ મિથ્યા કરી, કૃષ્ણનું નામ તું રાખ મોંઝે.
પટક^૩ માયા પરી, અટક ચરણે હરિ, વટક મા^૪ વાત મુણતાં જ સાચી;
આશનું^૫ ભવન આકાશ સુધી રચ્યું, મૂઠ એ મૂળથી લીંત ઠાચી.
અંગ બેળન ગયું, પલિત પિંજર^૬ થયું, તોય નથી લેતો શ્રીકૃષ્ણ કહેવું;
ચેત રે ચેત દિન ચાર છે લાભના, લીંબુ લહેકાવતાં^૭ રાજ લેવું.
સરસ ગુણ હરિતણા, જ જને અનુસર્યા, તે તણા સુજશ તો જગત બોલે;
નરસૈયા રંકને, પ્રીત પ્રશ્નું ધણી, અવર વેપાર નહિ ભજન તોલે.

૬૪

[રાગ પ્રભાતિયુ]

તારા દાસના ચરણની રેણુ ભરતક ધરું, જ્યથી ઢાટી કલ્યાણ પાતું;
નીરખતાં નેહથુ, નેત્ર અમૃત ઠરે, ભવતણાં પાપ તે ક્ષણમાં વામું. (ટક)
ભક્તને ભેટતાં કિલ્લિખ^૮ નવ રહે, જ્ઞાનદીપક થકી તિમિર નાસે;
ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય જ સાધુસંગત કરે, શ્રીકૃષ્ણકીર્તન થકી કૃષ્ણ ભાસે. તારાં
એક ક્ષણવાર જ સંતસંગત કરે, ધન્ય ધડી જંતુની^૯ તે જ બણે;
બણે નરસૈયો, ભવસાગર બૂડતાં, હરિજન નાવ નિથે પ્રમાણે. તારાં

૬૫

[રાગ પ્રભાતિયુ આસામાંડ-ઝયતાલ]

સમરને શ્રીહરિ, મેલ મમતા પરી, બેને વિચારીને મૂળ તારું;
તું અલ્યા ઢાણુ નેકાને વળગી રહ્યો; વગર સમજે કહે મારું મારું. સમર૦
દેહ તારી નથી, બે તું જુગતે કરી, રાખતાં નવ રહે નિથે જાયે;
દેહસંબધ તજે, નવનવા બહુ યશે, પુત્ર કલત્ર^{૧૦} પરિવાર વહાયે.^{૧૧} સમર૦

૧ છેતરે. ૨ બીજો. ૩ તરછોડી નાખ ૪ મનમા શકા ઉત્પન્ન ન કર. ૫ આશાનું. ૬ પળિયાં આવેલું શરીર, (પલ્લિ મુદ્દમ). ૭ ઉછાળતા. ૮ પાપ. ૯ જંતુ એટલે નાનું જીવંત-મનુષ્ય. ૧૦ સ્ત્રી. ૧૧ છેતરે.

ધન તણું ધ્યાન તું, અહોનિશ આદરે, એજ તારે અંતરાય મોટી;
પાસે છે પિયુ અલ્યા, ક્રમ ગયો વીસરી,

હાથથી બાજી ગઈ થયો રે ખોટી. સમર૦
ભરનિદ્રા ભર્યો, રંધી^૧ ઘેર્યો ઘણો, સંતના શબ્દ સુણી કાં ન જાગે ?
ન જાગતા નરસૈયા, લાજ છે અતિ ઘણી,

જનમોજનમ તારી ખાંત ભાગે. સમર૦

૬૬

[રાગ પ્રભાતિયું]

પારશ્વી હંશે^૨ મહતા કરે પ્રાણિયા, પુણ્ય પાખી સર્વ વાત ખોટી;
કે તેં તો કર્યણ કાદરા વાવિયા, ક્યાંથી જમે તું તો દાજણેટી ? પારશ્વી૦
કે તેં તો દાન કદી આપ્યું અજતણું,^૩ ક્યાંથી ફેડે તું તો ઘેર ઝોટી ?^૪
કે તેં તો કથિર સોનારને આપિયું, ક્યાંથી પહેરે તું તો કનકકોટી ?^૫ પારશ્વી૦
પુણ્યથી રિક્તિ છે, પુણ્યથી સિદ્ધિ છે, પુણ્યથી પહેરશે કમલો ઝોટી;^૬
ભણે નરસૈયો તું પુણ્ય કર પ્રાણિયા, પુણ્યથી પામશે પદવી મોટી. પારશ્વી૦

૬૭

હું સદા દીન, તું દયાળ દામોદરા, હે દીનાનાથ જો વિચારી;
ચરણને શરણ આપ્યો કૃપાનાથ હું, તું લે સંભાળ ગોપાળ મારી.

હું સદા દીન૦

દેવના દેવ સુણ ભક્તવત્સલ હરિ, વિશ્વપાલક એવું પ્રિય તારે;
એમ બાણું, ગમે તેમ કર ત્રિકમા, અવર સ્વામી ન કોઈ શિર મારે.

હું સદા દીન૦

જો મારાં કરમ સાચું ભાળે ભૂધરા, પતિતપાવન તારું નામ જાશે;
છોકતાં છૂટતું નથી હવે શ્યામ તું, છોડે તો નિત્રે ઉપહાસ થાશે.

હું સદા દીન૦

આવીને દ્રૌપદી સામે બેસો રહ્યો, નામ પોકારીને સહાય માગે;
તેમ તુજ નામનો નરસૈયો જપ કરે, રાખ શરણે તુજ ચરણ આગે.

હું સદા દીન૦

૧ રૂંધવું. ૨ હંશે-(હોંસતું અપ્રમંશ) આશા, ક્રમક, મદદ. ૩ અકરાતું.
૪ ગાય. ૫ કાનમાં પહેરવાનું એક ઘરેણું. ૬ એક ભાતનું વસ્ત્ર.

૬૮

શ્રીહરિ, નરહરિ, કૃષ્ણ કૃપા કરી, રાખો લક્ષ્મીવર ચરણ શરણે;
શોક મોઢે ગયા, જન્મ સઘળા વૃથા, દુષ્ટ ચિંતા કરી ઉદર ભરણે.

શ્રીહરિ, નરહરિ૦

માત તું, તાત તું, બ્રાત તું ભૂધરા, તુજ વિના અવર જ્ઞાને ન જાણું;
દાસ હું, નાથ તું, એમ સમજી સદા, દ્વારમાં બેસી તુજ ગુણ વખાણું.

શ્રીહરિ નરહરિ૦

શરણ ધો શ્રીહરિ, દીન જાણી કરી, સર્વદા દાસને ચરણે રાખો,
બેઠ કર જોડીને નરસૈયો વીનવે, નિત્ય પ્રતિ નિત્ય, કરણાએ દાખો.

શ્રીહરિ, નરહરિ૦

૬૯

દેવા ભક્તિ આપો મને, ભક્તિ આપો મને,
વિષયના સુખથી મન ઉથાપો.

કૃષ્ણ કરુણા કરો, કર મારો થહો,

મોહમાયા તણી જાળ કાપો.

દેવા ભક્તિ૦

સુરનર મુનિવર સ્તુતિ નિશદ્દિન કરે,

વેદવાણીથી બ્રહ્મા વખાણે.

દેવા ભક્તિ૦

ભણે નરસૈયો તે ધન્ય છે ધન્ય,

જ ભક્તિરસ પૂર્ણ પ્રેમે પ્રમાણે.

દેવા ભક્તિ૦

૭૦

પ્રેમરસ પા ને તું મેરના પિચ્છધર,

તત્ત્વનું દૂંપણું તુચ્છ લાગે.

(૮૬)

દૂખળા ઢોરનું કુશકે મન ચળે,

ચતુરધા મુક્તિ તેજા ન માગે.

પ્રેમરસ૦

પ્રેમની વાત પરીક્ષિત પ્રીછયો નહીં,

શુકજીએ સમજીને રસ સંતાડ્યો;

જ્ઞાન વૈરાગ્ય કથી અંથ પૂરો કર્યો,

મુક્તિનો માર્ગ એવો દેખાયો.

પ્રેમરસ૦

મારીને મુક્તિ આપી ઘણા દૈત્યને,
 જ્ઞાની વિજ્ઞાની બહુ મુનિ રે જોગી;
 પ્રેમને જોગ્યો પ્રજાતણી ગોપિકા,
 અવર વિરલા તુજ ભક્ત ભોગી. પ્રેમરસ૦
 પ્રેતને મુક્તિ તો પરમ વલ્લભ સદા,
 હેતના જીવ તે હેત વૃદ્ધ;
 જન્મોજન્મ લીલારસ ગાવતાં,
 લહાણનાં વહાણુ જમ દ્વાર છૂટે. પ્રેમરસ૦
 મેં અણો હાય ગોપીનાથ ગરવાતણો,
 અવર બીજું હવે કંઈ ન ભાવે;
 નરસૈયો મૂઢમતિ ગાય એમ ગુણ કથી,
 જતિ સતીને તો સ્વપ્ને નાવે. પ્રેમરસ૦

૭૧

બચવા ભવસિંધુમાં અતિશે મહાભય થકી,
 રાખ્ય હરિનામનું નાવ મેલી;
 ઘોર ધુધવાટ જલવેલની રેલ પર,
 મહેરના પવનમાં મહેલ ઢેલી. બચવા૦
 વિષયવૃષ્ટા પડે મોહ મન ના ધરે,
 હું ને મારું તેમાં જગત કૂબે;
 શરણે રહ્યા તેને ભવભય ના નડે,
 અળગા ટળ્યા થયા અસુર સહુએ. બચવા૦
 મુખ તો અલ્પ ને દુઃખ કુંગર સમાં,
 જન્મ્યો છે જંતુ આ જન્મરોગી;
 એક નિયે પ્રભુ નામના આશરે,
 રહે ઝાઝી વિરલા ભક્તિભોગી. બચવા૦
 જન્મોજન્મના તાપ નિવારવા,
 નામ મંગળ શ્રીહરિનાં ઉચ્ચારે;
 એક કર જોડીને નરસૈયો વીનવે,
 ભવજળે બૂડતાં એ જ તારે. બચવા૦

૭૨

સાંભળ સૈયર મૂરતા ધરીને, આજ મેં એને દીઠો રે. (૮૬)
 જે દીઠો તે દીઠા જોવા, અમૃત પે અતિ મીઠો રે. સાં૦
 દષ્ટે ન આવે નિગમ જે ગાવે, વાણીરહિત વિચાર્યો રે;
 સત્ય અનંત અગોચર કહીએ, નવધાથી પણ ન્યાસે રે. સાં૦
 નવધામાં તો નથી નિવેડો, દશધામાં દેખાશે રે;
 અજર અમર સુખના રસ એવા, પ્રેમીજનને પાશે રે. સાં૦
 જ્યાં લગી જમ છે તેમનો તેમ છે, વધેધટે નહિ વા'લો રે;
 આવે ન જાય, ન જાય ન આવે, નથી ભર્યો નથી ઠાલો રે. સાં૦
 અદ્વૈત બ્રહ્મ અનુપમ ફીલા, અસંખ્ય જુગનો એવો રે;
 જોગ જગન જપથી દુર્લભ, વળી જોવા માને તેવો રે. સાં૦
 પરાતપર પૂર્ણાનંદ પોતે, અપરમ ગત છે એની રે;
 એ પદ ક્ષર-અક્ષરની ઉપર, ચિત્તમાં જે તું ચેતી રે. સાં૦
 હું તું મટશે, દુગ્ધા ટળશે, નિર્ભય થાશે નીરખી રે;
 નરસૈયાનો સ્વામી પામી, હૈડામાં હું હરખી રે. સાં૦

૭૩

અનુભવિયા રસ માણે મારી સજની, જે જાણે તે જાણે રે. (૮૬)
 એ અનુભવ દેવોને દુર્લભ, સનક સનંદન ભોગી રે;
 એ રસ શિવ કૈલાસે માણે, જાણે શુકદેવ જોગી રે. અનુ૦
 ચૌદ લોકથી અપાર જે કહીએ, તે આનંદ સુખરાશી રે;
 જ્યાં પરમાનંદ ત્યાં હોય આનંદ, અનંત અચળ અવિનાશી રે. અનુ૦
 એ આનંદરસ જે પીએ તે, પાયે પરમ સુખધામ જ રે;
 નરસૈયાનો સ્વામી એવો, આનંદપૂરણ કામ જ રે. અનુ૦

૭૪

હરિનામ વિના નર સૂતકી, એને અકવાનો અધિકાર નહીં. (૮૬)
 પ્રભુ તજી અવર ઉપાસે જે, ધિક્ક ધિક્ક તેનો અવતાર સહી. હરિ૦
 હરિરંગે રાતો રહે ગુણ ગાતો, કરતો ગોવિંદ ગુણગાન રે;
 પ્રેમભક્તિ રસમગ્ન શ્યામતું, નિશદિન ધરતો ધ્યાન રે. હરિ૦
 તપ કરે તીરથ ઢાટિ કરે કાઈ, નહિ આવે તે તોલે રે;
 ભણે નરસૈયો ધન્ય ધન્ય, શ્રીરામકૃષ્ણ મુખ્ય બોલે રે. હરિ૦

૯૫

[પ્રભાતિયું]

ધન્ય રે ધન્ય મહાપુણ્ય જશોદા તણું, પુત્રભાવે પરિબ્રહ્મ રાજે;
 નંદનો નંદ આનંદ થઈ અવતર્યો, શેષ બળિભદ્ર સંગે ખિરાજ. ધન્ય રે
 અમર આહીર,^૧ અરધાંગ ગોપાંગના,^૨ વૃક્ષવેલી સર્વ ઋષિરાણી;
 ભક્તિ તે રાધિકા, મુક્તિ જસોમતી, ત્રજ વૈકુંઠ તે વેદવાણી. ધન્ય રે
 નિગમ વસુદેવજી, ગાય ગોપી ઋચા,^૩ દેવકી બ્રહ્મવિવાદ કહાવે;
 બ્રહ્મ કર લાઠડી, વેણુ મહાદેવજી, પંચવદન કરી ગાન ગાવે. ધન્ય રે
 ઈંદ્ર અર્જુન અહંકાર દુર્યોધન, દેવતા સર્વે અવતાર લીધો;
 ધર્મ તે રાય યુધિષ્ઠિર બણજે, દાસનો દાસ નરસેને કીધો. ધન્ય રે

૭૬

[રાગ રામકવી-ઐરવ અથવા પ્રભાતિયું]

વણુંના ધર્મ તે, કર્મ કરવાં ટળ્યાં, મર્મ બણ્યો ત્યારે ભર્મ ભાગ્યો;
 શ્રી રાધિકા કૃષ્ણ, ભજ સચ્ચિદાનંદને, તેથી નથી કાંઈ ધર્મ આધો. વ૦
 મનુષ્યને કર્મ કરવાં ઘટે જ્યાં લગી, ત્યાં લગી ભક્તિનો ભેદ અળગો;
 ભાવે ગોવિંદમાં ભજનભેદી રહો, એક ઉપાસના જઈને વળગો. વ૦
 ભગ ને જોગ જગત નરથી ટળ્યા, ભૂખ વેઠી શીદ વ્રત કરતો !
 તીર્થની સોચના મેલ મનથી પરી, દેહ દમીને કાં જંબલ કરતો ! વ૦
 સકલ સાધનતું શ્રીહરિ નામ છે, પાર પામ્યા કાઈ સંત પૂરા;
 શાસ્ત્રપી એ સમુદ્ર તરે જટલા, બળ કાપી ગયા જન શૂરા. વ૦
 મારે તો આશરો, એક હરિનામનો, છેક આબ્યો હવે ક્યાંરે જઈએ !
 ભણે નરસેયો એ નામને આશરે, નામ ને મૂર્તિમાં લીન રહીએ. વ૦

શાને તેં દેહ ધરી? સમરને શ્રીહરિ, આળ્યો સંસારમાં શું રે કરવા? માયાની જળમાં મોહ પામી રહ્યો, અવનિ પર અવતર્યો ભાર ભરવા.^૧ અં ભક્તિ કારણ જેને ભૂધરે દેહ ધરી, ભાવે ભરવાડની છાશ પીધી; શંકર ઉગારીને ભસ્માંગદ મારિયો, આપી કેલાસ ઉમિયા રે દીધી. અં લોકની દાજ, મરજદ તે પરહરો, નિરભે થઈને હરિગુણ ગાવો; મનના મનોરથ પૂરશે માવજી, તજી સંસાર વૈકુંઠ જવો. અં દેહ દમન પટકમંથી વેગળો, સાધનવાળો જે જગન જાગે; નરસૈયાયા સ્વામી, સખજવશ ભક્તિને, અવર ઉપાય નહાં દેહ તાગે.^૨ અં

૭૮

[રાગ રામકવી-ભૈરવ અથવા પ્રભાતિયુ]

અહ્યા નામ પામ્યો, પણ રામને નવ લક્ષ્મી, વૈષ્ણવપદ કરું ખિરદ આલે; પુત્ર વિના જેમ ધર મધ્યે પારણું,^૩ વર વિના તે જેમ જાન મહાલે. વ્યાધિની વેદના વિશ્વની ના ટળે, ઠાલો ગગનમાં મેધ ગાજી;^૪ હરિને જાણ્યા વિના હરિકરો જન થયો, વાત પકવાનથી ભૂખ ન ભાગે. તું એમ જાણે જે હરિજન હું થયો,^૫ વિષ્ણુપદ ગાઈ થયો ભક્ત ભવમાં; કરણી તો કાગની હોડ^૬ કરે હંસની, હંસને તો હરી કાઢે ભવમાં.^૭ પિંડમાં પ્રભુ પણ પ્રગટ પેખે નહિ, ફેકટ ભમે તે દૂર ભાગે; અગણિત પ્રજાતું ગણિત લેખું કરે, દુષ્ટ ભાવે કરી માળ આલે. જે નિરાકારમાં જોહતું મન ગળે, ભિન્ન સંસારની બ્રાંતિ ભાગે; દાસ નરસૈયો કહે તેને અણે નમું, જ્ઞાન-વિજ્ઞાનની^૮ જેત જાગે.

૭૯

બોલ્યને શામળા, આવડા શા આમળા, કામળામાં મન કેમ રાખે? (ટક) કોટિ પ્રજાંડપતિ આગું શું કહું કથી, વા'લા વિસારી મને કેમ નાખે? બોલ્યને શામળાં

૧ પાઠભેદ-‘ભાર કરવા.’ ૨ તાગા કરવા, દેહને સંકટ આપવું અથવા દેહના ત્યાગ-મરણથી. ૩ પાં ‘ધર વચ્ચે પુત્ર વિના જેવું પારણું.’ ૪ પાં ‘વિરહની વેદના, મેખ ધરે નવ સમે, વરસાદ વિના જેમ ગાજે નભે, અરથ સર્થાં કંઈ શવ ઓધયો, વસ્તુ વિના નહિ ભૂખ ભાગે.’ ૫ પાં ‘મને એમ જાણ્યું જે હરિજન હું થયો, વૈષ્ણવપદ ગાવા તે ભક્તિ ભાવે.’ ૬ સ્પર્ધા, હરીફાર્થ. ૭ જરા, લગાર, સરેજ અથવા બકવાદમા. ૮ જ્ઞાન તે જાણવું, વિજ્ઞાન તે અનુભવ સાથે જાણવું.

ગજને ઉગારિયો ધ્રુવને પદોંચાડિયો, મારિયો રાવણો લંક જૂપ;
હમણાં શું હારિયો કાણે તું ને વારિયો? નારીઓ મોહી રહી નિજ રૂપ.
જોલ્યને શામળાં

અહ્યા મૂઠ્ય રે મરકડાં ફોકટ ફરકડા હરકડા મૂઠ્ય વારું રે વા'લા;
નરસૈયા વિના તને આપ કાણુ પ્રીછવે, નગણા ન થઈએ મારા નંદલાલા.
જોલ્યને શામળાં

૮૦

ખરેખર કાનુડા તારું મન ચોદશ ભમે, જાણે નાગર કંઈ દાન આપે
અહ્યા નામ લક્ષ્મીવરા કરે લાલચા, રંકને લોભિયા શું સંતાપે!
ખરેખર કાનુડાં

તાંદુલ લઈ રિદ્ધ વિપ્રને મોકલી, ભવન શીધું વૈકુંઠ સરખું;
માહરે તો દાન તું જ્ઞાન તું જૂઠરા, નિત્ય પ્રત્યે તારા ચણું નીરખું.
ખરેખર કાનુડાં

મન મોહું કરો હાર કંઠે ધરો, હરખીને વહેલા મંડપ આવો;
જાણે નરસૈયો રજની સહુ વહી ગઈ, દુષ્ટને હાથથી મને મુકાવો.
ખરેખર કાનુડાં

૮૧

સદા તું દયાળ, હું દીન દામોદરા, હે દીનાનાથ જોને વિચારી;
ચરણને શરણ આપ્યો કૃપાનાથ હું, કરો સંભાળ ગોપાળ મારી.
સદા તું દયાળં

દેવના દેવ સુણ દેવશ્રી બાળકા, વિશ્વપાલક એવું બિરદ તારે;
એવું જાણી ધરે તેમ કરો ત્રિકમા, અવર કા અધિપતિ નહિ રે મારે.
સદા તું દયાળં

જેઈ મારાં કરમને બૂલીશ તું જૂઠરા, પતિતપાવન તારું નામ જશે;
છાંડતાં તો નથી છૂટવું શામળા, છાંડતાં તારું ઉપહાસ્ય થાશે.
સદા તું દયાળં

દુષ્ટ ભાવે થયી તેં હણી પૂતના, જમદૂતના પંથથી તેં નિવારી;
મામશ્રી નાર શ્રીરતન કરી આંધરી, તું વિના કાણુ તારે મુરારી?
સદા તું દયાળં

દ્રૌપદીને તેં પટકૂળ પૂરિયાં, થાપીઆ ધ્રુવ અવિચલ આગે;
તેમ તારા નામનો નરસૈયો જપ કરે, રાખ શરણે તું ને લાજ લાગે.
સદા તું ધ્યાન

૮૨

દેવા ભક્તનો ઈશ તું ત્રિભુ કહાવે સદા, કાંગવાનું દાન તુંને ઠમ ભાવે ?
વિપ્ર સુદામાને નવનિધ આપી તેં, માહારી આગળ ઠમ ના'વે ? દેવા
કૃષ્ણ કૃપાળ કૃપણ થયા શ્રીહરિ, સદા સેવક જન પ્રતિ રે પાળ;
નાસી કરીને ગિરિ મધ્યે જઈ રહ્યા, કાળયવનનો આણ્યો કાળ. દેવા
શિશુપાળ, જરાસંધ, કંસ, નરકાસુર, તેહ તણા રે અહંકાર મોહ્યા;
પૂતના, અધાસુર, કેશી, બકાસુર, વેરભાવે તેના બંધ છોડ્યા. દેવા
ભાવે કભાવે જણે આરાધિયો, ગર્ભાનિવાસ નહિ આવે વળતો;
ભણે નરસૈયો હું ભાવથી વરણું, રખે ત્રિકમ મુંને રાખે ટાળતો ! દેવા

૮૩

આ ભાઈ રે શાંતિ પમાડે, તેને તો સંત કહીએ;

એના દાસના દાસ થઈ રહીએ રે. (૮૬)

વિદ્વાનું મૂળ મારા ગુરુએ ખતાવ્યું, ત્યારે મહેતાનો માર શીદ ખઈએ ?
ધીના ગુરુને બોધ નવ આપે, ત્યારે તેના ચેલા તે શીદ થઈએ ?

આ ભાઈ રે

વૈદની ગોળી ખાતાં દુઃખ નવ બધ, ત્યારે તેની ગોળી ઠમ ખઈએ ?
લીંપા વળાવા ને ચોર જ્યારે લૂંટે, ત્યારે તેની સોખતે શીદ જઈએ ?

આ ભાઈ રે

કલ્પવૃક્ષ સેવીએ ને દારિદ્ર્ય ઊમે, ત્યારે તેની છાયામાં નવ રહીએ;
ગજની નોકરીમાં બૂખ નવ લાગે, ત્યારે તેની વેડે તે શીદ જઈએ ?

આ ભાઈ રે

નામ અમૂલ્ય મારા ગુરુએ ખતાવ્યું છે, ને તે તો ચોટ્યું છે મારા હૈયે;
મહેતા નરસૈયાની વાણી છે સારી, તો શામળાને શરણે જઈએ.

આ ભાઈ રે

૮૪

જન્મ ધરી શું કીધું રે, મનુષા જન્મ ધરી શું કીધું રે ? (૮૪)
 ક્યાંથી આવ્યો ને ક્યાં તું જશે ? એકે કામ ન સીધું રે. જન્મ૦
 અમૃતનો રસ ઢળતો મૂછી, વિષ ડળાડળ પીધું રે. જન્મ૦
 નરસૈનો સ્વામી પતિતપાવન, નામ તેનું નવ લીધું રે. જન્મ૦

૮૫

[રાગ રામકલી]

ધન્ય ધન્ય રે જીવતર વૈષ્ણવનું, જ્યાં જોઈએ ત્યાં હરિગુણ ગાય રે;
 ચૌદ લોકમાં પહેલી પૂજા, નરનારી તે વૈકુંઠ જાય રે. ધન્ય૦
 વૈષ્ણવ ઠરાં કિહું ગુણવક્ષણ, તિલક, છાપ ને તુલસીમાળ રે;
 વૈષ્ણવ ઠેરા વેશ દેખીને, જમ કિંકર નાસે તતકાળ રે. ધન્ય૦
 જન્મ-મરણના ફેરા છૂટે, જમ જોખમથી રાખે અંગ રે;
 સંસાર માંહે તે નર જીત્યા, જને વૈષ્ણવ નિશદિન સંગ રે. ધન્ય૦
 ધ્રુવની દઢ ભક્તિને જાણી, અવિચળ પદવી આપી રે;
 ભક્ત પ્રહ્લાદ ઉગારી લીધો, જન્મ જડાજડ કાપી રે. ધન્ય૦
 જે જન સાચો ભાવ જ રાખી, જપે શ્રીજગદીશ રે;
 શરણાગત રાખે શામળિયો, કાપે સૌ કિલ્મિય રે. ધન્ય૦
 શ્રીદામોદર જેવો દાતા, જગમાં ન મળે કોય રે;
 નરસૈયો કે' નિશદિન જપીએ, સકળ કારજ સિદ્ધ હોય રે. ધન્ય૦

૮૬

તમારો ભરોસો મને ભારી રે, સીતાના સ્વામી

તમારો ભરોસો મને ભારી. (૮૬)

રંક ઉપર વા'લો ચમર દોળાવે, ભૂપને કીધા લિખારી રે. તમારો૦
 નખ વધારી હિરણ્યકશ્યપ માર્યો, પ્રહ્લાદ લીધો ઉગારી રે. તમારો૦
 પાંડવોની વા'લે સહાય જ કીધી, લાખા જીવનમાં મેલી ખારી રે. તમારો૦
 ભલે મળ્યો મહેતા નરસૈયાનો સ્વામી, નામ ઉપર જઈ વારી રે. તમારો૦

૮૭

ઢાઈનો ભાર ન રાખે મુરારિ, આપે વ્યાજ શીખે વ્યથ વળી;
 સુદામાજીના તાંડુલ લીધા, તેના મહેલ ઠનકના કીધા રે. ઢાઈ૦

દ્રૌપદીજનું આચ્યું રે ટાણુ, ચીર પૂર્યાં તે નવસેં નવાણુ;
પાટો બાંધ્યો છે પીડા બણી, ચીર પૂર્યાંની એ રે એવાણી. કાઈં
થોડું ચંદન કુખ્જનું લીધું, એને રૂપ અનુપમ લીધું;
ગોવાળિયે ગ્રામ્યવ શ્રીધા, વા'લે કર પર ગોવર્ધન લીધો. કાઈં
જનું લીધું હતું તેનું લીધું, તેમાં પરમારથ શું શ્રીધું ?
ધન્ય ધન્ય નરસિંહ તારી વાણી, એમ બોલ્યા છે સારગપાણિ. કાઈં

૮૮

વહાલો પ્રેમને વશ થયા રાજી રે, એમાં શુ કરે પડિત ને કાજી રે ? (ટક)
કરમબાઈનો આરોગ્યો ખીચડો, ને વિદુરની ખાધી ભાજી;
જૂઠાં બોર શખરીનાં ખાધાં, વહાલે છપ્પન લોગ મેલ્યા ત્યાગી રે.

વહાલો પ્રેમને૦

વિદુરને ઘેર શ્રીકૃષ્ણ પંચાર્યા, ને ઠળાં આણ્યાં'તાં માગી;
ગર્ભ કાઢી નાખીને છાલ ખવડાવી, વહાલે તોયે ન જોયું બગી રે.

વહાલો પ્રેમને૦

ગણિકા હતી તે પોપટને પઢાવતી, ને તેમાંથી લેહ લાગી;
ભગવાન હતા તે સહેજમાં મળ્યા, એની સંસારની બ્રમણ ભાગી રે.

વહાલો પ્રેમને૦

ભક્તની લોક નિદા કહે, ને જગત થયું છે પાજી;
ભલે મળ્યા મહેતા નરસિંહના સ્વામી, માથે ગિરિનર રહ્યો છે ગાજી રે.

વહાલો પ્રેમને૦

૮૯

નીરખને ગગનમાં, ઠાણુ ધૂમી રહ્યો, તેજ હું તેજ હું શખ્દ બોલે;
શ્યામના ચરણમાં, ઇચ્છુ છુ મરણુ રે, અહીયાં કાઈં નથી કૃષ્ણ તોલે. નીં
શ્યામ શોભા ધણી, યુદ્ધિ ના શકે કળી, અનત ગ્રામ્યવમાં પથ ભૂલી;
જડ ને ચૈતન્ય રસ કરી બણવો, પકડી પ્રેમ સજીવન મૂળી. નીં
ઝગહગ જ્યોત ઉઘોત રવિકોટમાં,^૧ હેમની કાર^૨ જ્યાં નીસરે તોલે,
સચ્ચિદાનંદ આનંદ ક્રીડા કરે, સોનાનાં પારણાંમાંહી ઝૂલે. નીં

૧ રવિ-સૂર્ય, ઉઘોત-પ્રકાશ, કોટ-કરોયે ૨ હેમ-મુવળું; કાર-કોરણ.

ખત્તી વિણ, તેલ વિણ, સૂત્ર વિણ જો વળી, અચળ ઝળઢે સદા અનળ^૧ દીવો;
 નેત્ર વિણ નીરખવો, રૂપ વિણ પરખવો, જિલવાએ રસ સરસ પીવો. નીં
 અક્ષળ અવિનાશી એ, નવ જ બચે કહ્યો, અરધ ઉરધ^૨ની માંહે મહાલે;
 નરસૈયાઓ સ્વામી, સકળ વ્યાપી રહ્યો, પ્રેમના તંતમાં સંત ગાલે. નીં

૯૦

અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક તું શ્રીહરિ, જૂજવે રૂપે અનંત ભાસે;
 દેહમાં દેવ તું તેજમાં તત્ત્વ તું, શન્યમાં શબ્દ થઈ વેદ વાસે. (૮૬)
 પવન તું પાણી તું, ભૂમિ તું ભૂધરા, વૃક્ષ થઈ ફૂલી રહ્યો વ્યાકાશે;
 વિવિધ રચના કરી, અનેક રસ લેવાને, શિવથપ્રી જીવ થયો એ જ આશે. અં
 વેદ તો એમ વદે, શ્રુતિ સ્મૃતિ શાખ દે, કનક કુંડળ વિશે ભેદ ન હોયે;
 ઘાટ ધડિયા પછી, નામરૂપ જૂજવાં, અંતે તો હેમતું હેમ હોયે. અં
 અંધ ગડબડ કરી, વાત ન કરી ખરી, જોડને જ ગમે તેને પૂજ;
 મન કર્મ વચનથી, આપ માની લહે, સત્ય છે એ જ મન એમ સૂજ.^૩ અં
 વૃક્ષમાં બીજ તું, બીજમાં વૃક્ષ તું, જોડે પટંતરો^૪ એ જ પાસે;
 ભણે નરસૈયો એ, મન તણી શોધના, પ્રીત કરું પ્રેમથી પ્રગટ થાશે. અં

૯૧

શરીર શોધ્યા વિના, સાર^૫ નહિ સાંપડે, પંડિતા પાર નહિ પામે પોયે;
 તાંદુલ^૬ મેલીને, તુપને^૭ વળગી રહ્યો, ભૂખ નહિ ભાગે એમ ઠાલે થોથે.
 રસના સ્વાદમાં, સર્વ રૂંધાઈ રહ્યા, વિગતિ^૮ ગુરુ જ્ઞાન વિના રે ગૂંથે;^{૧૦}
 વાણીવિલાસમાં, વિવિધ વાણી વડે, પરહરી વસ્ત્રને વળગે ચૂથે.
 શબ્દ શીખે ખરો, સકલ વિદ્યા ભણે, અધ્યાત્મ ઊચરે આવી ઓથે;
 પ્રપંચ પિંડમાં રહ્યો, અહંકાર નવ ગયો, આથડ્યો એમ અનંત ઢોઢે.^{૧૧}
 શાસ્ત્રકથા કહે, રજનીમાં આથડે, એમ અજ્ઞાનમાં શીશ ગોઠે;^{૧૨}
 ભણે નરસૈયો જ, ભેદ જાણી જુઓ, મેં તો રચી કહ્યું પદ ચોથે.

૧ અગ્નિ, અત્રે ઈશ્વર અથવા સૂર્ય. ૨ અરધ ઉરધ=અર્ધ હૃદય-નીચે અને ઉપર. ૩ કેટલીક પ્રતમાં આ તુક 'જે ગમે જગતગુરુદેવ જગદીશને' તેની ચોથી તુક તરીકે દાખલ થયેલી જોવામાં આવે છે. ૪ પટંતર-પડદો, આંતરો. ૫ સત્ય વસ્તુ, જ્ઞાનનો સાચો ભેદ. ૬ જડવુ, મળવું. ૭ ચોખ્ખા. ૮ જાલાં. ૯ યુક્તિ, આરીકી. ૧૦ ગોઠવે. ૧૧ પેટ, પણ અહીં ગર્ભસ્થાન. ૧૨ અકાળે, સ્થિર થાય.

૯૨

[રાગ આસાવાડ-ઝપતાવ]

જગીને જોડેં તો જગત દીસે નહિ, જીંધમાં અટપટા^૧ ભોગ ભાસે;
ચિત ચૈતન્ય^૨ વિલાસ તદ્રૂપ છે, બ્રહ્મ લટકાં કરે બ્રહ્મ પાસે. (૮૬)
પંચ મહાભૂત પરિબ્રહ્મ વિષે જીપજ્યાં, આણુઅણુમાંહી રહ્યાં રે વળગી;
કૂલ ને કુળ તે તો વૃક્ષનાં જાણુવાં, ચડયટ્ટી ડાળ તે નહિ રે અળગી. જાં
વેદ તો એમ વદે, શ્રુતિસ્મૃતિ શાખ દે, કનકકુંડળ વિષે ભેદ નોયે;
ઘાટ ધહ્યા પછી, નામરૂપ જૂઝવાં, અતે તો હેમતું હેમ હોયે. જાં
જીવ ને શિવ તો, આપ ઇચ્છાએ યયા, રચી પરપચ ચૌદ લોક કીવા;
ભણે નરસેયો એ, તેજ તું તેજ તું, એને સમયાથી કંઈ સંત સીધ્યા.^૩ જાં

૯૩

કટલાએક મળી વાત એવી કરે, દુષ્ટ બોલે મુખે એવી વાણી. (૮૬)
કામણ મોહન મોહની છે એમાં, મત્ર બળે એણે આણુ પાણી. કટાં
મત્ર ને જતની વાત જાણું નહીં, કેવળ કૃપા મારે હૃદયે ભાર્યો;
પ્રહ્લાદ કારણે સ્થંભમાં પ્રગટિયા, બાળક ધ્રુવને અવિચળ રાખ્યો. કટાં
ચાર પદારથ સુદામાને આપિયા, તિમિર ફેડી ત્રિલોચન કીધો;
અમરીખ રાય હગારિયો શાપથી, ચક્ર ધરીને હરિ શરણે લીધો. કટાં
વેવાઈએ મન વિચાર એવો કરી, મામેરાની ટીપ આપી માંડી;
તણ સહસ્ર સાડલા, તણ સહસ્ર કાપડાં, તણ સહસ્ર ચૂંદડી ચીર સાડી. કટાં
તણ સહસ્ર ચોળી કસબ કિનખાબની, રંગ જીવ ને શોભિત તાજ;
સાણ, ચણિયા બેડ ખટ સહસ્રો મળી, નહીં તુલસાન કંઈ સર્વ સાજ. કટાં
તેણે સમયે વેવાઈએ એવું કહ્યું, તમ પુત્રીએ સહુ ટીપ માંડી,
સહસ્ર બે સહસ્ર લો ઉછીના અમ કને, નહી તો રાત રહી જવો દોડી. કટાં
દીકરીનું લે તે તો કુમ્ભીપાક પડે, હોંશે હજાહજ કાણ ખાય ?
લક્ષ્મીનો નાથ તે લજ્જા મારી રાખશે, મામેરું કર્યા વિના નહીં રે જાય. કટાં
તે વેળા નાથજી લક્ષ્મીજી લેઈ ને, પ્રીતે પ્રભુજી મારી લાજ રાખી;
નરસેયો વિનવે હાર આપો હરિ, દાસનાં દુષ્કમ રહો છો સાંખી ? કટાં

૧ જાતજાતના, તરેલતરેલના ૨ બ્રહ્મની જુદી જુદી લીલા ૩ મુક્ત યયા, સંસાર તરી ગયા

૯૪

આનંદની હેલી, આજે મારે આનંદની હેલી. (૨૬)
 ધન્ય રે ધડી ઘેર પ્રભુ પધાર્યા, દુઃખ મેલ્યાં હેલી. આજે
 દ્વારે દ્વારે હું તો તોરણ બંધાવું, પૂજવા જઈ પડેલી. આજે
 ભલે મળ્યો મહેતા નરસિંયાનો સ્વામી, પ્રીત હતી પડેલી. આજે

૯૫

મારા હરિજી શું હેત ન દીસે, તેને ઘેર શીદ જઈએ? (૨૬)
 હેત વિતા હુંકારો ન દઈએ, હરખે હૈયું ન હીસે રે;
 આગળ જઈ વાતો વિસ્તારે, જની આંખમાં પ્રેમ ન દીસે. મારા
 નામ તણે વિશ્વાસ ન ધારે, જાડું જાડું શોધે રે;
 જહનવી કરા તરંગ તણ, કૃપતટ પર બેસી બોલે. મારા
 હરિ, હરિજન પર ભાવ ન રાખે, ભૂરાયો થઈ ભાળે રે;
 નરસિંયા તેનું મુખ ના જોઈએ, હલેચી અંધારું ટાળે. મારા

૯૬

વેકુંઠ હુંકડું રે મારા હરિજન દે હજૂર. (૨૬)
 દુરિજનિયાને દૂર દીસે છે, પ્રેમી જનને હર. વેકુંઠ
 કામ કોન મદ લોભ નિવારી, કાઢે પાપનું મૂળ;
 પુણ્યપથે પગ ધરે, દૂર કરી માયા મમતા શૂળ. વેકુંઠ
 રટે જિહ્વાએ નામ રામનું, ભૂખ્યાને દે અન્ન;
 પરનારી માતા પેખે, પથ્થર લેખે પરધન. વેકુંઠ
 પીડે નહિ કદી પર આત્માને, મારે નિજનું મન;
 ભણે નરસિંયા પ્રિય કરી માને, હરિએના હરિજન. વેકુંઠ

૯૭

પ્રભુ મને તારો પાર ઉતારો. (૨૬)
 વિકટ વમળ લવસાગરમાં લય, લમતાં ન આવે આરો;
 વઠ વદનના મગર પ્રચંડ પૂકે, કેડો મૂકે નહિ મારો. પ્રભુ
 તમ વિણ એકે આધાર ન દીસે, આવી નાવર નાવ જગારો;
 વાલમ વિનતિ છે નરસિંયા દીનની, પ્રીત કરી ચિત ધારો. પ્રભુ

૯૮

હાં હાં રે પાંડવ જૂગટે રમવાને રે બેઠા;
 બહાલા રે મારા શકુનિ થઈ પાસામાં પેઠા.
 હાં હાં રે પાંડવે ભણી રે ગણી નવ બેયું;
 બહાલા રે પાંડવે જૂગટે રમીને રાજ બેયું;
 હાં હાં રે પાંડવ હાર્યા છે કલ્પના ઢાઠાર;
 બહાલા રે પાંડવ હાર્યા છે ગરથ ભંડાર.
 હાં હાં રે પાંડવ હાર્યા ઘોડાની ઘોડાર;
 બહાલા રે પાંડવ હાર્યા છે ધર ઢરી નાર.
 હાં હાં રે મને ભરી સભામાં રેતી આણી;
 બહાલા રે પટ ખેંચ્યાં દુઃશાસને તાણી.
 હાં હાં રે કઠિયારે કઠિયારીને પાળે;
 બહાલા રે રંઠ તોપણ રણીને ખવરાવે.
 હાં હાં રે સર્વે નારીને એક જ પતિ;
 બહાલા રે મને પાંચે ભરથારે વિપત્તિ.
 હાં હાં રે પાંચ પતિમાં ન કોઈએ પ્રમાણી;
 બહાલા રે મને ભરી સભામાં રેતી આણી.
 હાં હાં રે દ્રૌપદીનાં મૂંઝ્યાં છે તન;
 બહાલા રે મારી વારે આવજો ભગવંત.
 હાં હાં રે દૂર પંથ છે દ્વારામતી;
 બહાલા રે બહારે ચઢજો શ્રીવૈકુંઠપતિ.
 હાં હાં રે ગોવિંદ ગરુડને થઈ છે બાણ;
 બહાલા રે સહાય કરવા બિડ્યા ભગવાન.
 હાં હાં રે ગરુડ, બલું છે હસ્તિનાપુર;
 બહાલા રે વેગે ચાલોને પંથ ધણે દૂર.
 હાં હાં રે ગોવિંદ ગરુડે ચડીને રે આવ્યા;
 બહાલા રે સાથે નવસે નન્નાણું ચીર લાવ્યા.
 બહાલા રે બે'ની તમને પડ્યાં છે રે દુઃખ;
 હાં હાં રે તે જોઈ પેહું છે અમને શક્ત.

હાં હાં રે એક એક સૌને સંહારું;
 હાં હાં રે રવડતાં તે માયાં રઝળાવું.
 હાં હાં રે જની નારી સૂઝ નથી જોતી;
 હાં હાં રે તેને રણમાં હીંડાણું રોતીરોતી.
 હાં હાં રે નરસિંહ મહેતાની વાણી;
 બહાલા રે સુખ પામ્યાં પાંડવ ઢેરી રાણી.

૯૯

[રાગ આસ માડ-ઝપતાલ]

જ્યાં લગી આતમા તત્ત્વ ચીન્થો^૧ નહિ, ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી;
 માત્રુપી દેહ તારો એમ એળે ગયો, માવઠાની^૨ જમ વૃષ્ટિ વૂઠી. જ્યાં
 શુ થયું સ્નાન, સેવા ને પૂજથકી, શું થયું ઘેર રહી દાન દીધે ?
 શુ થયું ધરી જટા ભસ્મ લેપન કરે, શું થયું વાળલોચન ઢીધે ? જ્યાં
 શું થયું તપ ને તીર્થ ધીધાથડી, શું થયું માળ^૩ ગ્રહી નામ લીધે ?
 શું થયું તિલક ને તુળસી ધાર્યાથકી, શું થયું ગંગજળ પાન ઢીધે ? જ્યાં
 શું થયું વેદ વ્યાકરણ વાણી વહે, શું થયું રાગ ને રંગ જાણે ?
 શું થયું ખટદર્શન સેવાથકી, શું થયું વરણના ભેદ આણે ? જ્યાં
 એ જે પરપંચ સહુ પેટ ભરવા તણા, આત્માસમ પરિશ્રમ ન જોયો;
 ભણે નરસૈયો કે તત્ત્વદર્શન વિના રતનચિંતામણિ જન્મ ખોયો. જ્યાં

૧૦૦

[રાગ પ્રભાતિયું]

શા સુખે સૂતો, સંભાર શ્રીનાથને, હાથ તે હરિ વિના કોણ સ્થાયે ?
 તાત ને માત સુત, ભ્રાત ટોળે મળ્યાં, દોહલી^૪ વેળા સૌ દૂર જાયે. શા
 ઊંધે મસ્તક હતો, ઉઝ તપ આચરી, ભક્તિ કીંધી ભગવાન ઢેરી;
 અવતરી પાશ બંધાયો માયાતણે, લંપટી લાલચે લીધો ઘેરી. શા
 દિવસે ચોદશ ભગ્યો, રાત નિદ્રા વિધે, સ્વપ્નમાં સાંભરે મોટી માયા;
 પલક પરવાર નહિ, હરિને ભજવાતણે, જ્યાં લગી જીવસંજોગ કાયા. શા
 ધન ધામે કરી, મોહી રહ્યો લોભિયો, વેદના વીસરી ગર્ભ ઢેરી;
 નાથ ત્રિલોકના, હરિ ન સંભારિયા, બહરે રાખ્યો^૧ તો જઠરામાં ઘેરી. શા

૧ ઝોળખ્યો. ૨ કન્નડુનો વરસાદ. ૩ માળા. ૪ કહણુ; અંતકાળને સમય.

જગ રે જીવડા, વાજ^૧ આવ્યો ધણું, કૃત્વોએક પ્રતિબોધ^૨ દીજ;
નરસૈયાના સ્વામીને નિત્ય સંભારતાં, દેહનાં દુકૃત^૩ દૂર ધીજ. શાં

૧૦૧

[રાગ રામકલી-ઘૈરવ અથવા પ્રભાતિય]

રજળતી રાંડનાં, રડવડતાં છોરકાં, કાણુ શિક્ષા દઈ દોર^૪ આણે;
અંધ ગુરુએ વળી, નિરંધ ચેલા કર્યા, બ્રહ્મની વાત તે શું રે જાણે? રજં
ભરમે ભૂલા ફરે, આનંદે આથડે, પૂણું બ્રહ્મ પોતે ન જાણે;
સ્વમાનું સુખ સાચું કરી લેખવે, પાસેથી પ્રભુને દૂર વખાણે. રજં
મૂરખ મમતા કરે, ભૂતળ ભમતા ફરે, જોને રિઝાય તે કર્મકાંડે;
શ્રીમંતનું સુખ નિર્ધનને ન મળે, વાદ કરે ને વિધે^૫ વખાણે. રજં
નિરગુણ નાથને, નીરખી તે નવ શકે, સિરગુણને^૬ સરતે^૭ ન જાણે;
ચેતન નિંદા કરે, જડની વંદના કરે, અચેત ભૂલ્યો ફરે ભિન્ન ભાવ આણે. રજં
અગમ ગુરુથી નિગમ શિષ્ય નીપન્યા, તે બ્રહ્મની વાતોનો ભેદ જાણે;
પાસેથી અન્ય અજગો રે દેખે નહિ, નરસૈયો પાસુ તે કાણુ તાણે? રજં

૧૦૨

એક તું એક તું એમ સૌ કો સ્તવે, કાણુ હું તે નહિ કો વિચારે;
કાણુ છુ ક્યાં થયી આવિયો જગ વિધે, જઈશ ક્યાં છૂટશે દેહ ત્યારે. એકં
પ્રતિદિને જડ કને જઈ કરી માંગતો, ઈશ તું સાદ્ય થાજ સદા રે;
તોય પણ દુઃખ તો લેશ ટળતું નથી, થાકતો નથી તું કદા રે. એકં
કાઈ તો ઉદધિ-ગગનમાં તાકતા, લાખતા જોડ હું નમ્ર વાણી;
કાણુ હું કોની કને, આગુ શા હક થયી, તે નથી જાણતા મૂખ પ્રાણી. એકં
એમ કરતાં કદી લાભ જો પામિયો, તો કહે હરિતણી સાદ્ય થઈ રે;
કામ કથળ્યા થયી ભવિષ્યને ભાંડતો, પૂર્વનાં કર્મનું નામ લઈને રે. એકં
પૂર્વનાં કર્મ જો હરિ ભજ નવ ટળે, તો કહો કાણુ તે કામ કરશે?
સત્ય સમજી કદી પરમ પદ પરખશે, ભવભય ભ્રમને તે જ હરશે. એકં
આકના વૃક્ષથી અમૃતકું તોડવા, મૂખો જો કદી આશ ધરશે;
શ્રમ વૃથા તેહનો તો જઈ જગ વિધે, જ્ઞાનહીનો સદા તે જ હરશે. એકં

૧ કાચર, હેરાન, ખીડા. ૨ ઉપદેશ. ૩ (દુકૃત)-નદારાં કર્મ. ૪ ડોકાણે.

૫ વિધયો. ૬ સગુણને. ૭ આંખે.

આપણા કુળમાં ઠાઈએ ન થીલું, તે આપણ કૈમ કરીએ રે ?
 વેરાગી થઈ નાટક નાચીએ, તુલસી તિલક કૈમ ધરીએ રે ? ૬૨૦
 જ્યાં તેવા દોષ તે હરિગુણ ગાયે, તે આપણ કૈમ ગાઈએ રે ?
 કૃષ્ણનામની કથા થાય જ્યાં, ત્યાં આપણ નવ જઈએ રે. ૬૨૦
 આપ ક્લેશ ને ક્રોધના ભરિયા, સપ્તજાને છાંધું સમજાવે રે;
 જમકિંકરના મારજ પડશે, ત્યારે આડે કાઈ નહિ આવે રે. ૬૨૦
 કુળને તજશે ને હરિને ભજશે, સદેશે સંસારનું મહેલું રે;
 ભણે નરસૈયો હરિ તેને મળશે, બીજી વાતે વાહશે વોહલું રે. ૬૨૦

૧૦૯

લક્ષ્મિ વિના જે જન જીવે, તે ક્યમ કહીએ માનવ દેહ રે ?
 મન કર્મ વચને હરિ નવ સેવ્યા, ખૂટ્યા ભવમાં ભટકે તેહ રે. ભક્તિ
 દશ માસ ઉદરે દુઃખ પામ્યો, કરતો ખરને ભાર રે;
 દેહ ધરી હરિનો દાસ ન કહાવ્યો, તેની જનનીને ચિકાર રે. ભક્તિ
 વધણુવ જન જેને નહીં વહાલા, તેહને ન દોષ કૃપા નિર્ધાર રે,
 નરસૈયાના સ્વામીની નિશ્ચય લીલા, બીજા વિવિધ ધર્મ વ્યભિચાર રે. ભક્તિ

૧૧૦

વાસ નહિ જ્યાં વેણુવ કેરો, ત્યાં નવ વસીએ વાસડિયાં;
 શ્વાસોશ્વાસ હરિસ્મરણ ન કરેજો, શ્વાસ ધમણ કેરી શ્વાસડિયાં. વાસ૦
 જીભલડી જપમાળા ન જપે તો, જીભલડી નહિ ખાસડિયાં;
 જનમ તેનો નહિ લેખામાં, જે ન કહેવાય હરિ દાસડિયાં. વાસ૦
 મોહનજીની માયા પાખે, અવર માયા જેમ કાંસડિયાં;
 ભણે નરસૈયો ભારે મરી, માવલડી દશ માસડિયાં. વાસ૦

૧૧૧

નારાયણનું નામ જ લેતાં, વારે^૧ તેને તજીએ રે;
 મનસા વાચા કર્મણા કરીને, લક્ષ્મીવરને ભજીએ રે. નારાયણ૦
 કુળને તજીએ કુટુંબને તજીએ, તજીએ મા ને બાપ રે;
 ભગિની મૃત દારાને^૨ તજીએ, જેમ તજે કંચુકી^૩ સાપ રે. નારાયણ૦
 પ્રથમ પિતા પ્રહલાદે તજિયો, નવ તજિયું હરિનું નામ રે;
 ભરત-શત્રુઘ્ને તજી જનેતા, નવ તજિયા શ્રીરામ રે. નારાયણ૦

ઋષિપત્ની શ્રીહરિને કાળે, તજિયા નિજ ભરથાર રે;
તેમાં તેનું કાંઈએ ન ગયું, પામી પદારથ ચાર^૧ રે. નારાયણ
પ્રજવનિતા વિકલને કાળે, સરવ તજી વન ચાલી રે;
ભણે નરસૈયો વૃંદાવનમાં, તે તો ઘણું મહાલી રે. નારાયણ

૧૧૨

જણે રે ગોવિંદરામ તમને વિસાર્યા રે, તમને વિસાર્યા તે તો ભવોભવ હાર્યા રે.	(૮૬)
તમને વિસારીને કાંઈએ ન સુખ લીધાં રે, અમૃત ઢોળી ઝેર હળાહળ પીધાં રે.	જણે રે૦
જણે રે ગોવિંદરામ તમને ન ગાયા રે, એ તો નર અંતે પછી પૂરણ પસ્તાયા રે.	જણે રે૦
તમને વિસારીને લાગ્યા જ બીજ કામે રે, એ તો જન બેઠા કદી કરીને ન કામ રે.	જણે રે૦
જણે રે ગોવિંદરામ તમને ન જાણ્યા રે, એ તો નરે સાચાં સુખ સ્વમે ન માણ્યાં રે.	જણે રે૦
તમને વિસારીને માયામાં પ્રાણી મોહ્યા રે, મેથિા નરદેહ ખોઈ ભવોભવ રાખ્યા રે.	જણે રે૦
જ નર ગોવિંદરામ તમને તો ભૂલ્યા રે, એ તો લખ ચોરાશીનાં દુઃખડાંમાં ફૂલ્યા રે.	જણે રે૦
તમને વિસારીને અવર રંગે રીઝ્યા રે, ભણે નરસૈયો તેનાં કારજ ન સીધ્યાં રે.	જણે રે૦

૧૧૩

જણે રે શ્રીરામચરણ રસ ચાખ્યો,
તેણે તે સંસારીડો તુલ્ય કરી નાખ્યો. (૮૬)

જે રસ શુક-સનકાદિ કે પીધો, જે રસ પ્રેમથી પ્રહલાદે પીધો. જણે રે૦
જે રસ દ્રુવ-વિદુરજી ચાખ્યો, જે રસ અંબરીષે રઘિયામાં રાખ્યો. જણે રે૦
જે રસ શંકરે શિરે ચઢાવ્યો, જે રસ નારદે વીણામાં ગાયો. જણે રે૦
જે રસ જણે કાંઈકાંઈ જોગી, તે રસનો છે નિત્ય નરસૈયો ભોગી. જણે રે૦

૧૧૪

મોહન મોરલી વાગી રે, (૨)

મોહનવરની મોહક મોરલી વાગી. (૨૬)

સૂતી'તી શાંત બનીને, નિદ્રામાં નાદ સુણીને,

રજનીએ ઝળછી બગી બગી રે. મોહનવરન

સૂતાં ધરખાર છોડી, મોરલી સાંભળવા દોડી,

લગની વહાલાની લાગી લાગી રે. મોહનવરન

આધારે ચાલી સ્વરને, બેટી હું 'ભૂધર'વરને,

આ લવની ભાવટ ભાંગી ભાંગી રે. મોહનવરન

નરસૈનો સ્વામી મળિયો, મનનો મનોરથ ક્ષણિયો,

યઈ છુ હવે હું સદ્ભાગી રે. મોહનવરન

૧૧૫

રામસભામાં અમે રમવાને ગ્યાં'તાં, (૨)

પસલી ભરીને રસ પીધો, હરિનો રસ પૂરણ પાચો. (૨૬)

પહેલો પિયાલો મારા સદ્ગુરુએ પાચો, (૨)

બીજા પિયાલે રંગની રેલી. હરિનો રસ૦

ત્રીજો પ્યાલો મારાં રોમે રોમે વ્યાર્યો, (૨)

ચોથે પિયાલે થઈ છું ઘેલી. હરિનો રસ૦

રસખસ એકરૂપ થઈ રસિયા સાથે, (૨)

વાત ન સૂઝે બીજી વાટે. હરિનો રસ૦

'મોટા જોગેશ્વર જોને સ્વપ્ને ન આવે, (૨)

તે મારા મંદિરિયામાં મહાલે. હરિનો રસ૦

અખંડ દેવાતણુ મારા સદ્ગુરુએ દીધાં, (૨)

અખંડ સૌભાગી અમને કીધાં. હરિનો રસ૦

ભલે મળ્યા મહેતા નરસિંહના સ્વામી, (૨)

દાસી પરમ સુખ પામી. હરિનો રસ૦

૧૧૬

(નરસિંહ મહેતા ભાઈને કહે છે :)

મને હરિગુણ ગાવાની ટેવ પડી. (૨૬)

મારા નાથને મૂકું ના એક ઘડી, મને હરિગુણ ગાવાની ટેવ પડી. મને૦

વીધાયું મન મુજ ના રહે અળગું, પ્રભુ સાથે મારે પ્રીત જડી. મને
એ વિણ અન્ય હવે નવ રચે, ચિંતામણિ મુજ હાથે ચડી. મને
ભણે નરસૈયો પ્રભુ ભજતાં એમ, ભવમય ભ્રમણા સધળી ટળી. મને

૧૧૭

(નરસિંહ મહેતા ભાળીને કહે છે)

મન માન્યું મારું મોહન શું, વશ કરી લીધો શાને રે ? (ટક)
બોલ્યું ન ગમે બીજનું હવે, કામણુ છીંપાં કહાને રે. મન
મુગ સધન વનનાં વીંધાયે, મોરલી નાદ સુણી કાને રે;
તેમ વીંધાઈ રહ્યું મન મારું, ગોવિંદજીના ગાને રે. મન
જે જે રાગ જને હોય જહાલો, તે રીઝે તે તાને રે;
નરસૈયો રસભર મન રીઝે, હરિરસ અમૃત પાને રે. મન

૧૧૮

(નરસિંહ મહેતા પોતાની સાધુમડળી પ્રત્યે)

રામકૃષ્ણ રામકૃષ્ણ બોલો રે બાવા. (ટક)
દુર્લભ આ નરતન જન્મના લ્યો લહાવા. રામ
પૂરણ પુન્યે દેહ પામ્યા મનુષ્યની,
દૂર કરો દિલમાંથી દુનિયાના દાવા. રામ
કર આપ્યા સેવા કરવા શ્રીહરિએ,
ચરણ આપ્યા પુણ્યતીરથમાં નહાવા. રામ
નેત્ર આપ્યાં છે નીરખવા સંતવૃંદને,
જીભ આપી છે ગોવિંદગુણ ગાવા. રામ
કાન આપ્યા કથા-શ્રીર્તાન સાંભળવા,
મુખ છે પ્રભુ તણી પ્રસાદી ખાવા. રામ
નરસૈયાનો ભજે નાથ દયાળુ,
ફરીફરી અવસર મળશે નહિ આવા. રામ

૧૧૯

[રાગ ધોળ]

ખાલા રે વરની પાલખી, જોતાં વનિતાને થાય ઉલાસ. (ટક)
નાહી ઘોઈને પોઢિયા રે, તિલક છીંધો ભાલ;
વરના જનૈયા શોણી રહ્યા રે, માથે નાખ્યાં છે અખીલગુલાલ. ખાલા

લીલા તે વાંસની પાલખી રે, તેના ઈંચકનારા ચાર;
 માથે તે ખાંધ્યાં લીનાં પોતિયાં રે, મોઢે રામરામ નામ પોકાર;
 ચોરી તે ખાંધી ચોકમાં રે, છાણું તે લાવ્યા બેચાર. ખાલાં
 ગોળપાપડી દેખે દૂતરાં રે, તે તો મનમાં ધણુ મલકાય;
 ખાલા રે (વરને) આગળ ચાલે લાકડાં રે, પાછળ ચાલે લાય;^૧
 જમાઈ તો ચાલ્યા સાસરે રે, એની સાસુને હરખ ના માય. ખાલાં
 તોરણે તનખા ઊડિયા રે, માંડવે લાગી લાર;
 ઊઠ રે સાસુ શંખણી રે, તાગે જમાઈ આવ્યો ખા'ર. ખાલાં
 પંદરસે પે'રામણી^૨ રે, મસાણા ગામનું નામ;
 લાલખાઈની દીકરી રે, ચિતા કુવરી એનું નામ. ખાલાં
 જમાઈ તો રહ્યા સાસરે રે, જનઈઆ આવ્યા ઘેર;
 ટકા પૈસો સર્વે ખાઈ ગયા રે, વિવાહ થીયો છે રૂડી પેર. ખાલાં
 ખાર ધડા ખાર ઠાડિયાં રે, ઉપર પૈસો મેલો રોક;
 જઈને કહો એના બાપને રે, હવે તાલુને મેલો પોક. ખાલાં
 જીવને જમડા લઈ ગયા રે, દેહીનો થીયો એ હવાલ;
 નરસૈયાનો સ્વામી મળ્યો રે, તે તો ઊતરિયો ભવ પાર. ખાલાં

૧૨૦

[રાગ વોળ]

ઘડપણુ ટણે મોકલ્યું^૧—અણ્યું^૨ જોખન રહે સૌ કાળ. (ટક)
 જિમરા તો ડુંગરા થયા રે, પાદર થયાં પરદેશ;
 ગોળી તો ગગા થઈ રે, અંગે જિજ્ઞા થયા છે કેશ. ઘડપણુ
 નહોતું જોઈતું ને શીદ આવિયું^૩ રે, નહોતી જોઈ તારી વાટ;
 ધરમાંથી હળવા થયા રે, એની ખૂણે ઢળાવોને ખાટ. ઘડપણુ
 નાનપણે ભાવે લાડવા રે, ઘડપણે ભાવે શેવ,
 રોજ ને રોજ જોઈએ રાખડી રે, એવી બળી રે ઘડપણુની ટેવ. ઘડપણુ
 પ્રાતઃકાળે પ્રાણુ માહરા રે, અન્ન વિના અકળાય;
 ધરના કહે મગ્તો નથી રે, તને બેસી રહેતાં શું થાય ? ઘડપણુ

^૧ અગ્નિ ^૨ પદરસે પહેરામણી તે—૧૧ માસિયા, ઉ-મામિક, ત્રિમાસિક, છમાસિક ને સંવત્સરી (છમછરી)

દીકરા તો જૂઝવા થયા રે, વહુઓ દે છે ગાળ;
દીકરીઓને જમાઈ લઈ ગયા રે, હવે ઘડપણના શા રે હાલ? ઘડપણું
નવ નાડે જૂઝવી પડીને, આવી પહોંચ્યો કાળ;
બૈરાં છોકરાં ફટફટ કરે રે, નાનાં બાળક દે છે ગાળ. ઘડપણું
અંતકાળે વળી આવિયા રે, દીકરા પધાર્યા દ્વાર;
પાંસળીએથી વાંસળી રે, પછી છાડીને આપી ખાંર. ઘડપણું
એવું સાંભળી પ્રભુ ભજે રે, સંભારજે જગનાથ;
પર ઉપકાર કીધે પામશે રે, ગુણ ગાય નરસૈયો દાસ. ઘડપણું

૧૨૧

જે કુળ હરિની ભક્તિ ન સાધી, તે અપરાધી જીવ કશા રે;
ભૂતળ ભાર લઈ શય સરખા, જીવતડાં નર નરક વસ્યા રે.
જે જન હરિને રંગે રાતો, લેશે હરિનું નામ રે;
સકળ પદારથ હોય તે તે, પામે વૈકુંઠ ધામ રે.
કૃષ્ણ ભજી ભજે ભૂદરને, લાંપટ લોભ વિસારી રે;
પૂરણ રૂપ પુરુષોત્તમ પામે, ધન તે નર ને નારી રે.
મનનો મેલ તજી મળિયે તો, કૃષ્ણતણો રસ માણે રે;
ભણે નરસૈયો ભૂલ્યાં હીંડે, કૃષ્ણ વના નવ જાણે રે.

૧૨૨

ઢાણુ આગળ જઈ વિનવું વિહલા? શ્રીપતિ લાજ રાખોને મારી;
દ્રોપદી લાજને કાજ આળ્યા હરિ, કુંખ પામી નહીં દારી તારી. ઢાણું
પ્રગટ થાઓ પ્રભુ ભૂતળે ભૂધરા, નરસૈના નાથ એવું બિરદ કહાવો;
સેવકનું સંકટ ટાળિયે ત્રિકા, તો તમે કાનજી લલા રે લાવો. ઢાણું
લોક દેખે સહુ, થાયે કૌતુક બહુ, મડલિક મદલયોં મૂઠ પાપી;
નરસૈયાના સ્વામી જમ તેમ કરો, લાજ રાખી નાખો બંધ કાપી. ઢાણું

૧૨૩

અવણે સૂનો થયો શામળા શ્રીહરિ, લક્ષ્મીનાથ શુ નિદ્રા આવી;
બિરદ મોહું ધરું પતિતપાવત તણું, શરણુ આવે તેની ખાંદ સહાવી.
અવણે સૂનો થયો

હુદના હુ.ખથી રાખ્ય રમાપતિ, તમ વિના મારો નહિ ઢાણુ સ્વામી;
હુરિજન લોક ને મન આનંદ બહુ, અવરકોને કહું શીર્ષ નામી? અવણે

પોપટ તારે કારણે, શી શી રસોઈ ખનાવું;
 સાકરનાં કરી ચૂરમાં, ઉપર ઘી પિરસાવું. પડો રે
 પાંખ પીળી ને પગ પાંદુરા, દાટે કાંઠેલા કાળો;
 નરસૈયાના સ્વામીને ભજે, રાગ તાણી રૂપાળો. પડો રે

૧૩૧

કૃષ્ણ કહો કૃષ્ણ કહો, આ અવસર છે દે'વાનું;
 પાણી તો સર્વે વરસી જશે, રામનામ છે રે'વાનું. કૃષ્ણ
 રાવણ સરખા ઝટ ચાલ્યા, અંતકાળની આંટીમાં;
 પલ્લકવારમાં પકડી લીધા, જણે જમની ધાંટીમાં. કૃષ્ણ
 લખેસરી લાખો લૂંટાયા, કાળે તે નાખ્યા દૃટીને;
 કોડપતિનું જોર ન ચાલ્યું, તે નર ગયા જીડીને. કૃષ્ણ
 એ કહેવાનું સૌને કહીએ, અંતર તાળી લાગી રે;
 ભણે નરસૈયો ભજતાં પ્રભુને, ભવની ભાવટ ભાગી રે. કૃષ્ણ

૧૩૨

[રાગ પ્રભાત]

નિર્ધન પુરુષ તે નષ્ટી હરિ જણવો, કૃષ્ણના ગુણ તથા અન્ય ભાષે;
 મંત્ર ને જંત્ર, અવર આરાધના, દુષ્ટની સંગત નિત્ય રાષે. નિર્ધન
 તારા ભક્તની સંગતે આવે નહિ, કામ ને ક્રોધ માટે રાતો;
 કૃષ્ણકથા થકી રહે અતિ વેગળો, વિષય રસપાન તે નિત્ય પીતો. નિર્ધન
 કૃષ્ણ નામનો આશરો જોઈને, તેહને દોહલાં દુઃખ ન હોયે;
 ભણે નરસૈયો કૃષ્ણ ગુણ ગાતાં, જન્મ જન્મ હરિભક્તિ હોયે. નિર્ધન

૧૩૩

તાહરા દાસની હાણુ તે હાણુ છે તાહરી, ચતુરશિરોમણિ જો વિચારી;
 ભક્ત કારણ અવતરી, શત્રુ હંધારિયા, અધમ જન ગુણકાને ટપક તારી.
 શરણ આગ્યા તેની લાજ તમને ખરી, દ્રુપદસુતાનું દુઃખ આણી;
 દુષ્ટ કૌરવ કૃતાંત કરાવિયું, ભક્ત પાંડવ તણે પક્ષ તાણી.
 ભક્તનાં કંઈ તે ક્ષણુ એક નવ સહો, ધામ વૈકુંઠથી આગ્યા ત્રાડી;
 નામ લેતાં ગજ અધમ આધારિયો, પ્રગટ ત્યારે થયા હરિ થંભ ફાડી.

૧૩૪

[રાગ મારુ]

વાત વિચારે, મહેતા વાત વિચારે રે. (૨૬)

બાવન અક્ષર બાહેરે રે, સગુણ થઈ રમે ન્યારે રે. મહેતાં
તે હરિને તમે નયણે નીરખો, મનની મમતા મારે રે. મહેતાં
સોહમ બ્રહ્મ સધળે છે વ્યાપક, તે તણા સૌ પ્રકાશ રે. મહેતાં
અનંતાશ્રમ કહે નરસૈયા, તેની નહિ ઉત્પત્ત ને નાશ રે. મહેતાં

૧૩૫

પ્રથમ પ્રીત માંડી હવે મૂર્છિ રહ્યો શામળા, ન્યૂન તારે હરિ શું છે આજ ?
કંઠમાં કુસુમની માળ તું ગ્રહી રહ્યો, તે કહે કૃષ્ણજી શાને કાજ ? પ્ર૦
સાચી ભક્તિ કરું લોક જૂઠો કહે, તેમ તજી કાનજી નાસી જાયો;
નકોર કાં થઈ રહ્યો મંડળિક મહે અજ્યો, જ્ઞારે વિશ્વંભર બેલા ધાયો. પ્ર૦
મેલ માયા હવે પ્રુધ્વના હારની, વાર લાગે ધણી વિશ્વનાથ;
નરસૈયાના સ્વામી આશ તારી ધણી, મૂકશો નહીં હરિ ગ્રહો રે હાથ. પ્ર૦

૧૩૬

હાર મધુસૂદન આજ જ્ઞાલો થયો, રાખી દેવ્યા માંડી થયો રે સાંસો;
હાર માંહે હીરા હશે રે સુષુપ્ત શામળા, લોભી લક્ષ્મીવરાતો વિમાસો. હાં
મંડળિક હપર કૃપા ક્રીધી ધણી, દાસ પરથી તેં ઉતારી;
સંકટનો સાચી નહીં તુજ વિના શામળા, હે દીનાનાથ મૂક ના વિસારી. હાં
ભક્તવત્સલ એવું બિરદ છે તાહરું, હું રે વળગી રહ્યો તેની આશે;
પતિતપાવન હરિ નામ છે તાહરું, વિપત્ત પડે હવે શું વિમાસે ? હાં
વાંક નહીં વિઠલા તમતણો તો રતી, પીડ પામું હરિ મુજ પાપે;
ભણે નરસૈયો મુને મંડળિક મારશે, જીવતો રહું જો હરિ હાર આપે. હાં

૧૩૭

હાર દેવ્યા વચ્ચે શું રે રાખી રહ્યો, કૃષ્ણ થયો રે તું કૃષ્ણ કાળા;
થોડીક વારનો પરણો પ્રભુ તારો, રૂઢું ગમે તે કંગા નંદલાલા. હાં
તાહરા બળતણી હિમ્મત માહરે, તું રે આપીશ ને મારે લેવો;
તાહરા હરમાં વાત કેવી હશે, દાસનો દાસ છું જેવો તેવો. હાં
મરણથી માવજી હું તો ડરતો નથી, નેટ નિવારણ આ દેહ પડશે;
હાર આપ્યા વિના મંડળિક મારશે, તે અપજ્ઞા તારે શિર અડશે. હાં

ઢેટલી વેળ થઈ કરગરું કૃષ્ણજી ? શું કહું શામળા વારે વારે ?
 નરસૈયાના સ્વામી આવો ઉતાવળા, તુજ વિના ભક્તિને કાણ ઉગારે ? હ
 ૧૩૮

હું રે જન્યક તું દાતાર દામોદરા, મારે મન એ બિરુદ સાચું;
 આપે ન આપે તોય તું ધણી ત્રિકમા, તુજ વિના બીજ કોને જન્યું ? હ
 ભક્ત સુદામાની સાર કરી શામળા, નવ નિધિ આપી ત્રુક્યા મુશરિ;
 ચત્રભુજ રાય તેં ચંદ્રહાસ ઉગારિયો, તેમ કૃપા કરે હાવાં મારી. હ
 ગુરુ બાળક યમસદ્નથી લાવિયા, અજીનની પ્રતિજ્ઞા તેં રે પાળી;
 બ્રાહ્મણના દસ પુત્ર હયાં હતા, વૈકુંઠનાથ તું લાવ્યો વાળી. હ
 એવાં ધણાં બિરુદ છે તાહરાં, મારું દુઃખ હવાં કહું રે તુજને;
 હાર નહિ આપે તો મંડળિક મારશે, નરસૈયો કહે હરિ રાખ મુજને. હ

૧૩૯

[રાગ મેઘમનાર]

વિવિધ વિચારી પ્રીતડી, જેને સ્રીરંગ રાતો. (ટક)

હાર નહિ આપો તો મારશે, મંડળિક મદમાતો. વિવિધ
 કામી થયો તું કેશવા, મુને પરભવે પાપી;
 લોભી થયો લક્ષ્મીવરા, પૂતના તેં સંતાપી. વિવિધ
 મારી વારે ચડોને વિકૃલા, નહિ તો આ દેહ જશે ?
 નરસૈયાને મંડળિક મારશે, તારા ગુણ દાણ ગારશે. વિવિધ

૧૪૦

[રાગ રામગ્રી]

મહા હઠીલો મુખથી નહીં બોલે, જેતાં જૂઠો જહુનાથ રે. (ટક)
 ધુતારો ધરણીધર જાણ્યો, હઠીલો ન મૂકે વાત રે. મહા
 ગોકુલમાં ગોવાળિયો થઈને, આર્યાં વનમાં ઢોર રે;
 જાણ્યું બળ જીવણજી તારું, નવનીત કેરો ચોર રે. મહા
 ચંચળ લંપટ ચાડિયો, સધળે તે કરતો સોર રે;
 ગોકુળ માંદે હેરતો, એણે અજીઠાં આખ્યાં બોર રે. મહા
 પરાધીન થઈને પેટ જ ભરતો, જમ કાઈ નહોર નાદાન રે ?
 નરસૈયા સાથે હારને કાજે, આવડું શું અભિમાન રે ? મહા

૧૮૧

[રાગ ત્રિહાગડા]

તુમ વિના કોને ન જાયું, જદવરાય, તુમ વિના કોને નવ જાયું;
ફરીફરી કરમે ભરમે ધણું બૃહ્યો, તારી ભક્તિ વિના સૌ કાયું. જદવ૦
અનેક બ્રહ્માદિક મોટ મોટરા, તે મોટે નવ રાયું;
મન-વચન-કર્મ ગોવિંદજીને ચરણે, તે નરહરિ આગળ નાયું. જદવ૦
યજ્ઞ યાગ તપ તીરથ વ્રત, વેદ કહે તે સાયું;
નરસૈયાયા નાથ મંદિર પધારે, તો ભવજશ હરિ જાયું. જદવ૦

૧૮૨

[રાગ આશાવરી]

વહાલા રે મુને વૈષ્ણવ વહાલા, તેના દાસતણે હું દામ રે;
હું કોટી બ્રહ્માંડતણે સ્વામી, મેં રુદ્યા કીધા વાસ રે. વહાલા૦
વૈષ્ણવજનનું એ લક્ષણ છે, તિલક છાપા ને માળા રે;
શરણ આવે તેને મુખ આપે, દીસંતા દયાળા રે. વહાલા૦
જ્યાં મંદિર સુંદર ભૂમિ છે, ચીતરે ગોખ રંગ રેલ રે;
વૈષ્ણવજન વિશ્રામ નહિ તે, એ મંદિર વહેતાં મે'લ રે. વહાલા૦
વૈષ્ણવજનની જીર્ણ ઝૂંપડી, મારે તે વૈકુંઠ કોડ રે;
નરસૈયાયા સ્વામી ભક્તવત્સલ હરિ, ભવનાં બધન છોડ રે. વહાલા૦

૧૮૩

[રાગ આશાવરી]

તમારી કૃપાથી શું ના હોય મારા વા'લા, જે ના આપો તે થોડું રે;
તન, મન, ધન તુને અરપણ કીધું, દાસ થઈ કર જોડું રે ત૦
આજે જયદેવને કૃપા કીધી, તે કલિજીગ માંહે જાણી રે;
સોઈ નામદેવનું દેવળ કેરવું, તે તમારી કૃપા ગણાણી રે. ત૦
ધન્ય સોરઠ ને ધન્ય સામળિયો, ધન્ય આશાવરી રાગ રે;
ભણે નરસૈયો ભલે અવતરિયો, શ્રીકૃષ્ણ ભજ્યાનો લાગ રે. ત૦

૧૮૪

દેવા ટેવ પડી તુજને, દીન પ્રતિપાળવા, કંથે કમઘા રહેા સંત સામે;
લાડ પાળો તેનો પાડ શો માનીએ? હાથ જમણો વળે મુખ સામે.

ગજ તણી વહારે, તું ગરુડ ચડી ધસ્યો, આહના મુખ થઈ તેં ઉગાર્યો;
 ધાયો નારાયણ નામ લેતાં વિશે, અંધમ ગુણકા અજમેલ તાર્યો.
 દ્રૌપદી ઠેરી લાજને કારણે, દ્વારકાંથી આવ્યો એક શ્વાસે;
 પાંચ પાંડવ તણી લાજને કારણે, દૂત થઈને ગયો દુષ્ટ પાસે.
 ઇંદ્રની કામધેનુ છોડ કરતી રહી, ગોપીનું ગોરસ ચોરી પીધું;
 શવરીના ભોરમાં સ્વાદ ઝાઝો જડ્યો, ઋષિતણા વૃંદમાં માન દીધું.
 ભૂપતું નોતરું ભાવ વિના રહ્યું, પ્રેમનું પારખું પ્રથક્ કહાયો;
 એક પત્રે કરી જગત તરપત કયું, ભાજીને ભોજને તું ધરાયો.
 ભક્તની ઝૂંપડી, જગતની ચાકરી, દાસ ચંદ્રકાસને સઘ ઉગાર્યો;
 સુતદેવનું સન્માન રાખ્યું ધણું, જનકના ભુવનથી સઘ સંધાર્યો.
 એવા વરદાતા હરિ, બહુ સંત ગાયે ફરી; સહુનાં વચન વિકલા વેદ વાણી;
 નરસૈયા રંકને, ઝંખના તાહરી, કૃપા કરેને મુંને દીન બાણી.

૧૪૫

મોકલો જસોદાજી કુંવર તમારો, અમ ઘેર મહીડાં વલોવવા રે જો;
 તમારા કાનજીને ધૂમતાં રે આવડે, તેડવાને મસે આવી હુંય રે જો.
 સાત સમુદ્રની ગોળી રે શ્રીધી, મેરુ શ્રીધો રવૈયો રે જો;
 વાસુકિ નાગનાં નેતરાં રે શ્રીધાં, ચાંદ સૂરજ બે સખૈયા રે જો.
 સાસુ અમારાં ગામ સંધાર્યાં, નણંદી નાર ધુતારી રે જો;
 તે માટે ખાઈ કુંવર તમારાને, તેડવા માટે હું તો આવી રે જો.
 એક પાસ કાનજી કાળો રે ધૂમે, બીજી પાસે રાધિકા ગોરી રે જો;
 ખળકે છે કંકણી, લળકે છે વેલિયાં, લટકે તે નેતરાની દોરી રે જો.
 કાનજી રે કાનજી સૌ કાઈ કહે છે, અમો ગોવાળિયો કહીશું રે જો;
 રાધિકા રાધિકા સૌ કાઈ કહે છે, અમે ગોવાળણી કહીશું રે જો.
 હળવે હળવે ધૂમો રે કાનજી, નંદાશે મારી ગોળી રે જો;
 ગોળી નંદાશે ને મહી ઢોળારો, મારે તે મંદિર ખાવા રે જો.
 મહીડાં વલોવતાં માખણ પ્રગટયું, મોહનને હું આલીશ રે જો;
 આવજો રે માધવ ખેતર મારે, ખાયઠા આપીશ બેરાં રે જો.

આપણે બન્ને બોરાં રે ખાઈશું, ઈયા તે ચારશે ઢોરાં રે જો;
નરસૈયાના સ્વામી સગે રમતાં, બિલટ અંગ ન માયા રે જો.

૧૪૬

લગારેક નંદના છોરા, આવની મારી ગાવડી દો'વા. (ટક)

ગાવડી મારી તુજને હેરી,^૧ તુજને દોહવા દે;
મહિનો ટકા જ જોઈએ તે, પહેલો હાથમાં લે. લગારેક૦

આવડું કહેવું ન પડે, પોતાનાં જાણી જોઈ;
ગામમાં મારે સહુ સચું છે, તુજ સરખુ નહિ કોઈ. લગારેક૦

ધેર મારાં છોકરાં સાથે, તુજને ખાવાનું આણું;
મોહનમાળા જે ગમે તો, કાનજી ગળે ધાણું. લગારેક૦

આવડી વાર શું કરે વસમી, વસવું ગોઠુળગામ;
આજ મારે એટલું પડ્યું, તુજ સરીખડું કામ. લગારેક૦

મનમાં છે તે મનડું જાણું, મોઢે કહ્યે શું થાય ?
નરસૈયાના સ્વામી વિના, રખે વહાણલડું વાય. લગારેક૦

૧૪૭

અહો ભાઈ રે શાંતિ પમાડે તેને સત કહીએ. (ટક)

એના દાસના દાસ થઈને રહીએ, આ ભાઈરે શાંતિ પમાડે તેને સંત કહીએ-
વિધાનું મૂળ જ્યારે ગુરજી ના બતાવે, ત્યારે મહેતાનો માર શીદ ખઈએ ?

મળ્યો ગુરુ ને બોધ ન દીધો, ત્યારે તેના ચેલા તે શીદ થઈએ ? અહો૦

કલ્પવૃક્ષ સેવે જ્યારે દારિદ્ર જીજું, ત્યારે તેને છાંયે તે શીદ રહીએ ?
મોટાની આઠરીમાં ભૂખ ન લાગે, ત્યારે તેની વેડે તે શીદ જઈએ ? અહો૦

વૈદની ગોળી ખાધે કુખ જીજું રહ્યું, ત્યારે તેની ગોળી શીદ ખઈએ ?
હીના વળાવા ને ચાર જ્યારે લૂટે, ત્યારે તેની સગે તે શીદ જઈએ ? અહો૦

નામ અમૃત મારા ગુરજીએ બતાવ્યું, ત્યારે તે તો ચોંટ્યો છે મારે હૈયે;
મહેતા નરસૈયાની વાણી મધુરી, શોધીને શરણે રહીએ. અહો૦

૧૪૮

[રાગ ખિમાસ]

સંતકરણા થકી, સકળ કારજ સરે, કૃષ્ણકરણા થકી કૃણુ લાસે;
જગત્કરણા થકી, ચોનિ નિત્ય નવી ધરે, પેરેપેરે દેહ ગર્ભવાસે. સં૦

૧ દીપ્તદીપ્તને જોવું અથવા હળી જવું.

સંત સુખિયા સદા, દુઃખ નવ ધરે કદા, જીવ જંજળ ભરપૂર માતાં;
જગત ઉન્મત્ત કરે, વિષે^૧ વાસના ધરે, ભક્ત ભગવંત સંધ^૨ રંગ રાતા. સં૦
જગત ગતિ પરહરી, ભક્તિ લે દહ કરી, અખિલ અધ થર^૩ હરિ દૃઢ ન જશે;
જાણે નરસૈયો સંતસંતને સેવતાં, પેન્નેપેરે પરમ આનંદ થાશે. સં૦

૧૪૯

[રાગ માર]

તું તો ગોકુળ માંહે રહેતો, તવ નવનીત ચોરી લેતો;
તું તો ગુજરને ઘેર જતો, તેનો ટાડો કૂમરો ખાતો.
જસોદાજી ખાંધતાં તાણી, હું મુકાવતો સારંગપાણિ;
તમે તે દહાડા સંભારો, એવું જાણીને ઉગારો.
માંહે માંહે મોઢાઈ ન આણો, મને પોતાનો કરી જાણો;
મારે રૂંડે તમારે રૂંડું, મહારે જૂંડે તમારે જૂંડું.
મારી પત જતાં તારી જશે, ત્યારે ગોકુળ કેમ રહેવાશે?
લોક વરવાં બોલે છે મારાં, ઢાંક મારાં ઉધાડીશ તારાં.
નાગર ખટકડા બોલા કહીએ, તું તો કાંઈ ન આણે હૈયે,
એવું જાણીને આરા આવો, હાર આપી મુજને મનાવો.
તને બ્રહ્મભાનસુતા રહી રાખી, તેણે આનંદથી જ્ઞેતો ઝાંખી;
તારો નરસૈયો રીસે ભરાય, મુજ વિના જશ દોણ ગાય ?

૧૫૦

નરસિંહ મહેતા પોતાની પુત્રી કુંવરમાઈને કહે છે :

[રાગ દેશી, ફેર પ્રભાત]

સાસરે પધારો રે મારી કુંવરી રે, વિપરીત વેદના રે વિસાર;
પિયર તમારું રે પુત્રી કૂંકડું રે, છે શ્રીગોકુળમાં પરિવાર. સાં૦
હરિગુણ ગાતાં રે ઘડપણ ગાળજે રે, સત્સંગે કરજે વળી સુવિચાર; સાં૦
રુદન ન કરશો રે રુદિયાકાટ તે રે, નથી કોઈ આંસુનું લોનાર. સાં૦
મારે તો નિરંધનરે રે પેટે તું પડી રે, કાંઈ નથી પામી તું તો સુખ; સાં૦
નકોર ને નાત્ય રે નટ નાગરતણી રે, ઠામઠામ દીધાં છે બહુ દુઃખ. સાં૦
એમ ન શ્રીજી મારા તાતજી રે, રાખો શ્રીનાથજી શું નેહ;
સાર ધણી શ્રીધી રે એણે શામળે રે, કેમ દેશે છળીલોજી છેહ ? સાં૦

૧ વિપથ. ૨ ટોણું. ૩ પાપનાં પડો.

જેણે ને મામેરું રે હરિએ પહેલાં કર્યું રે, રાખી જ્ઞાત માંહે વળી લાજ;
હૂંડીને સિકારી રે હરિએ હેતથું રે, તે હાર આપશે શ્રીમહારાજ. સાં
સાસરિયે જઈ ને રે હવે, શું કરું રે, જ્યારે રૂઝ્યા 'સારંગપાણ;
તમને જ્યારે રે મંડળિક મારશે રે, ત્યારે અમે તજશું અમારા પ્રાણ. સાં

૧૫૧

[રાગ કેદારો]

કેદારો મુકાવવાને આહ્યા, તે ભક્તવત્સલ ભગવત સ્વરૂપ. (૨૬)
ધરણીધર મહેતાને મંદિર આવ્યા, નરહરિ નરસૈનું ધરી રૂપ. કે૦
ધન આપી ખત માંગી રે લીધું, વ્યાજ સુદ્ધાં પહેંચાક્યું સહુ;
ધરણીધર નાગરને ઘેરે, એક પાગળી હુતી રે વહુ. કે૦
તેને ઘેલી કહીને સહુ દા બોલાવે, તેને મંદિર પધાર્યા ભગવાન;
મસ્તક હાથ મૂકીને ઉઠાડી, રૂપ શ્રીધું તેનું લક્ષ્મી સમાન. કે૦
એક પંથ બે કારજ કરીને, હરિ આવ્યા જૂનાગઢ મોઝાર;
મહેતાજીને ખોળે ખત નાખ્યું, અંત્રીક્ષ રહીને દેવ મોરાર. કે૦
તે રે શ્રીપતિ સરવે દીકું, મંડળિક પાસે માગે માન;
નરસૈયો ઈશ્વરનો સેવક, કહ્યું કરો હઠીલા રાજન. કે૦
અન્યોઅન્ય સહુ વાત કરે છે, ખત આપ્યું દામોદર રાય;
નરસૈયાને મંદિર મોકલો, નહિ તો આપણો મહિમા જાય. કે૦
તળાજથી તતક્ષણ આવ્યો, કહે ધરણીધર સાંભળો રાય;
હરિના જન હરિ સરખા જાણો, મહેતાજીને લાગો પાય. કે૦

૧૫૨

[રાગ સારંગ]

દ્વારિકા પહેંચ્યા કમળાપતિ, રામાનંદ પ્રત્યે કહે વિનતિ. (૨૬)
તમે જૂનાગઢ લગી વેગે જાઓ, નરસૈયા નાગરને કરો પસાયો. દ્વા૦
આવ્યા રામાનંદ સભા મોઝાર, એવે ધરણીધર કરે છે વિચાર;
મહેતાને રૂપે આવ્યા ભગવાન, અપંગ વહુ શ્રીધી લક્ષ્મી સમાન. દ્વા૦
ગરથ આપી ખત લીધું હરિ, ધરણીધરે વાણી ઝાચરી;
શ્રીપતિ સાંભળીને દિલગીર થયા, મંડળિક રાય વિચારી રક્ષા. દ્વા૦
અન્યોઅન્ય વાતો ઝાચરે, વૈષ્ણવ સાથે દ્વેષ કાણુ કરે?
દક્ષિણાવર્ત ગંગોદક ભર્યો, નરસૈયો નાગર વૈષ્ણવ ખરો. દ્વા૦

ગાયે રત્ન ગળાણું રાય, રત્ન જડે ને જીવે જાય;
 એવી પ્રીત દામોદર ક્યાંથી કરે : ભાંગી ભોગળ હાર કંઠે ધરે. દાં
 તે માટે મહેતાને મોકલો ઘેર, બ્રાહ્મણશું નવ ઈન્દ્ર વેર;
 વેર ઈન્દ્રે નવ થાયે ભલું, તે માટે કહીએ એટલું. દાં
 એમ સભાજન સરવે કહે, તે તો મંડળિક સરવે લહે;
 પ્રલંબ પ્રધાન વિચારે પેર, નરસૈયાને મોકલો ઘેર. દાં

૧૫૩

જીવને સાટે રે, માળા મારા જીવને સાટે રે. (ટક)
 શું મૂકું મૃત્યુભય માટે, માળા જીવને સાટે રે. જીવને
 ઉત્તરપે હું માળા પામ્યો, તે કેમ મૃત્તી બય !
 જો નરસૈયો માળા મૂકે તો ત્રણ લોક પ્રલય થાય. જીવને
 નવસેનવાણું નદી અવળી ચાલે, સાતે સમંદર સૂકે;
 મેરુ ચળે રવિ પશ્ચિમ જીગે, પણ નરસૈયો માળા ન મૂકે. જીવને
 તમે જોગી સર્વે વૈષ્ણવ થાઓ, મુજ પેટે તાલ વગાડો;
 ભણે નરસૈયો યોગ ધરીને, શીદને જનમ વણસાડો ? જીવને

૧૫૪

મૂકને લીધો વાદ ભૂંડા, મૂકને લીધો વાદ. (ટક)
 બહુ ઈધો બઠવાદ ભૂંડા, મૂકને લીધો વાદ. મૂકને
 નૃત્ય કરી કરી ચરણ જ થાક્યા, તાલ વગાડી હાથ;
 ગાઈ ગાઈને ઘાંટો બેઠો, ક્યાં છે ગોકુળનાથ ? મૂકને
 ખોટ પાયે ભીંત ચઢે ના, બૂઠું સાચ ન હોય;
 નાચે કૂદે હરિ મળે તો, શાસ્ત્ર ભણે ના કાય. મૂકને
 ખૂણાળી પાધડી બાંધે, પહેરે ઝીણા જામા પટકા;
 સ્નેહ તારો અમે જોયો સધળો, કરતો લટકા મટકા. મૂકને
 માળા તિલક પાખંડ કરી, વણસાડ્યું આખું ગામ;
 મીન ગ્રહી હવે ખૂણે બેસી, અંતરમાં રટ રામ. મૂકને
 જન્મનો જોગી કુટુંબ વિરોધી, ઘોઈ બેઠો ધણિયાણી;
 નરસૈયા તજ દંસ તું, નિર્ગુણનાથ શક્યો નથી બણી. મૂકને

૧૫૫

તે કેમ મૂક્યો બય ભગવા તે કેમ મૂક્યો બય ? (ટેક)
 જેને શુકસનકાદિક ગાય, ભગવા તે કેમ મૂક્યો બય ? તે કેમ
 નાચ્યા બ્રહ્મા, નાચ્યા નારદ, નાચ્યા નિગમ ચાર;
 શાસ્ત્ર તારાં લઈ બાંધી મૂકને, નાચ્યા શિવ ત્રિપુરાર. તે કેમ
 મુનિવ્રત ગ્રહી મૂંગો રહું શાને ? પ્રગટ હરિચુલ ગાઈ;
 ચોરીનો શું માલ છે, જ એમ ખૂણે બેસી ખાઈ ? તે કેમ
 કાઈ ઉપાસે નિચુંણ બ્રહ્મને, કાઈ સચુણ ગુણ ગાય;
 જેને જેવો ભાસે તેને, તેવો દૃઢ્યે સમાય. તે કેમ
 લગોટા લે કંથાગોદડી, શંખને શૃંગી ફૂંક;
 ભાવભક્તિની વાત ન બણે, મિથ્યા વદવુ મૂક. તે કેમ
 હું-તું વાદવિવાદે વળગ્યા, કાણુ બણે કાણુ તરશે ?
 નરસૈયો તો નાચશે નિત્ય, પેલો લીમડો રીસે બળશે. તે કેમ

૧૫૬

(કેદમા નરસિંહ મહેતાએ કરે ॥ પ્રાર્થના)

માહજે તો તાહરા નામનો આશયે, તું વિના સ્હાય કાણુ કરશે મારી ?
 દીનબંધુ હે દયાળ દામોદરા, આવ્યો અવસર હવે લે ઉગારી.
 આજ તું ભક્તની લાજ લક્ષ્મીવર, ગમ્ય કરુણાકર બિરદ ધારી;
 તાજે તો સેવક કાટિ છે શામળા, માગે તો એક જ આશ તારી.
 માન-અપમાન હવે નથી રહ્યું જરી, ભૂપતિ ભોળવ્યો કામ છીજ;
 ગાળીએ નાથ અનાથને દુખ થયી, આશ અનંત તુજ નામ લીજ.
 નાથ તું અનાથનો સાખ શાસ્ત્રો પૂજે, વાત વિસ્તારમાં વાર લાગે;
 કૃત્ય છીંપાં રખે આજ સંભારતો, હું મતિમંદ અજ્ઞાન આગે.
 રાયને માન વાધું દીસે અતિ ઘણું, તે તમે ચિત્ત ધગે નાથ મારા;
 બણે નરસૈયો ભૂતળ વિષે અવતરી, હું તો હરનિશ ચુલ ગાઈ તારા.

૧૫૭

(નરસિંહ મહેતાની કેદમા પ્રાર્થના)

પ્રીત કરી પારકે હાય શુ ભાળવે, લાજ નાંવે પ્રભુ કેમ તુજને ?
 કાટી અબજ અપરાધ ક્ષમા કરી, મ્હેર કરી રાખ તુજ પાસ મુજને.

બહાર કરી દાસનાં દુઃખડાં કાપવા, દોડીને ધાવ છે એકથાસે
 આજ અલભેલા કાં અરજ સુણતા નથી ? છૂટકો થાશે છબીલા શું નાસે
 દાસની લાજ તો આખરે નાથને, પ્રીતમ મુજથી શું પ્રીત તોડી
 પ્રાણુ જશે તોય નહિ લબું અવરને, હઠીલા કહું છું હું બે હાથ જોડી
 અનેક લક્તો ભજે જવો તેવો તેમાં, એક અધિક હું દાસ તારો
 નરસેના સ્વામી શું કહું વધુ તુજને ? શરણે પડ્યો ગ્રાહ હાથ મારો

૧૫૮

રાગ દેશાખ]

લૂંટાણો રે લોલિયા, માયાનો વળુંધ્યો;	
યમને લેણું આપવું, આળસમાં શું સૂતો ?	લૂંટાણો૦
આળસ માંહેથી જીઠની, સૂતો શા માટે ?	
હરિ-હીરો બયે હાથથી, તારું હેડું ના ફાટે.	લૂંટાણો૦
કાં રે નિદ્રામાં સૂઈ રહ્યો, ગઢ લીધો રે ઘેરી;	
કાલદદામું દેઈ ચેતાવે, ઘેલા ચેત સવેરી.	લૂંટાણો૦
નદીતણું નીર નીરખ, જોની બય છે વહેતું;	
આયુષ આછું થાય છે, રાખ્યું નથી રહેતું.	લૂંટાણો૦
ટાલ પડી આ શરીર તારે, મોહું કરની કાણું;	
જ મુખ હરિ નવ જીયરે, તે મુખ દેની તાણું.	લૂંટાણો૦
સો ફેરે એક ગાંઠ છે, જોને લાગે છે ચટકા;	
ભજી લે નરસૈયા શેડને, ભાગે ભવનો ભટકો.	લૂંટાણો૦

૧૬૦

[રાગ આશાવરી]

વૈષ્ણવજનને વિષયથી ટળવું, હળવું^૧ માંહીથી મન રે;
 ઈંદ્રિય ઢાઈ અપવાદ કરે નહિ, તેને કહીએ વૈષ્ણવજન રે. (૮૬)
 કૃષ્ણ કૃષ્ણ કહેતાં કંઠ જ મૂકે, તોયે ન મૂકે નિજ નામ રે;
 શ્વાસોશ્વાસે સમરે શ્રીહરિ, મન ન વ્યાપે કામ રે. વૈષ્ણવ૦
 અંતરવૃત્તિ અખંડ રાખે હરિશું, ધરે કૃષ્ણતું ધ્યાન રે;
 મજવાસીની લીલા ઉપાસે, બીજું સુણે નહિ કાન રે. વૈષ્ણવ૦
 જગથું તોડે ને બેડે પ્રભુશું, જગથું બેડે પ્રભુશું તુટી રે,
 તેને ઢાઈ વૈષ્ણવ ન કહેશે, જમડા લેઈ જશે ફૂટી રે. વૈષ્ણવ૦
 કૃષ્ણ વિના કાંઈ અન્ય ન દેખે, જની વૃત્તિ છે કૃષ્ણાકાર રે;
 વૈષ્ણવ કહાવે ને વિષય ન જાવે, તેને વારવાર ધિક્કાર રે. વૈષ્ણવ૦
 વૈષ્ણવને તો વદતલ લાગશે, કુડિયાને લાગશે કાચું રે;
 નરસૈયાયા સ્વામીને લખેટ નહિ, ગમે શોભશે સાચું રે. વૈષ્ણવ૦

૧૬૧

[રાગ આશાવરી]

વૈષ્ણવજનને વિગેધ ન ઢાઈશું, જનાં કૃષ્ણચરણે ચિંત રહ્યાં રે;
 કાવાદાવા સર્વે કાઢ્યા, શત્રુ^૨ હતા તે મિત્ર થયા રે. વૈષ્ણવ૦
 કૃષ્ણ ઉપાસીને જગથી ઉદાસી, ફાંસી તે જમની કાપી રે;
 સ્થાવર જંગમ કામ ન કાલો, સધળે દેખે કૃષ્ણ વ્યાપી રે. વૈષ્ણવ૦
 કામ કે ક્રોધ વ્યાપે નહિ ક્યારે, ત્રિવિધિ તાપ જના ટળિયા રે;
 તે વૈષ્ણવનાં દર્શન કરીએ, જના જ્ઞાને તે વાસનિક^૩ ગળિયા રે. વૈષ્ણવ૦
 નિરુપૃહી ને નિર્મળ મતિ વળી, કનકકામિનીના ત્યાગી રે;
 શ્રીમુખ વચનો શ્રવણે સુણતાં, તે વૈષ્ણવ બડભાગી રે. વૈષ્ણવ૦
 એવા મળે તો ભવકુખ ટળે, જનાં સુધા^૪ સમાન વચન રે;
 નરસૈયાયા સ્વામીને નિશદિન વહાલા, એવા તે વૈષ્ણવજન રે. વૈષ્ણવ૦

૧ મલિનતાના બારથી રહિત, નિર્મળ, નિષ્વાસ, ફડકપટ વગરનું.

૨ કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, માત્સર, આશા ને વૃષ્ટ્યા-એ આઠ શત્રુ છે.

૩ જેથી વાસના બધાય તેવા પ્રાણીપદાર્થ. ૪ અમૃત.

૧૬૨

[ઝગણા]

જહુપતિનાથ તે મિત્ર છે તમતણા, જાઓ વેગે ઠરી કૃપણ પાસે;
 પ્રીત પૂરવ તણી હેત ધરશે હરિ, મનના મનોરથ સફળ થાશે. જા
 ઘેર બાળક સહુ દુઃખ પામે બહુ, અગ્ર ને વસ્ત્રથી રહે છે ગિણા;
 નિરંધન સરળિયાં પુણ્ય કીર્તિ વિના, કર્મના દોષ તે આવી પૂગ્યા. જા
 જહુપતિ જાહેર ભક્તિવશ માંધવો, કરશે કરણ પ્રભુ દીન જાણી;
 ગોમતીસ્નાનથી ઢાઢી અપ નાસશે, નીરખતાં કૃષ્ણને પ્રેમ આણી. જા
 કૃષ્ણને હળીમળી મીઠા આવો વળી, જાણશે દુઃખ અંતરજામી;
 વિનતિ મનમાં ધરે આળસ પરહરે, સહાય થાશે નરસૈનો સ્વામી. જા

૧૬૩

સાંભળો ભામિની કાન ધરી કામિની, કવણ કહાવું હું કૃપણ પાપી;
 ત્રિભુવનનાથ તે મહીપતિ માંધવો, કેમ બોલાય ત્યાં વાત આંપી ? સાં
 દિવસ ઝાઝા થયા બાલપણને ગયાં, નરપતિ નવ પ્રીછે પ્રીત જૂની;
 દુર્બલ રંક હું ભિશ્નુક બાપડો, નવ લહું ચોકશી ખોટી ચૂની. સાં
 ઉગ્રસેન અકૂર ઝોઢવ છે ત્યહાં, બળિભદ્ર ને અનિરુદ્ધ પાસે;
 ઢાઢી બેઢા જ્યહાં જિભો રહીય ક્યાં, ઢાણ આવી મારે હાથ સહારે ! સાં
 જડિત રત્નો-મણિ કાંતિ ભાસે ધણી, તિમિર નાંખે તેની જ્યોત પાસે;
 ત્યાં કેમ બોલી શકું વેણ વદનો થકું, ધમણ ધમતો રહું શ્વાસોશ્વાસે. સાં
 મૌન બેસી રહો સુખદુઃખ સૌ સહો, ભોગવો કર્મ જ ભાગ્ય ચાંટયું;
 દુરિજનલોક તે છોને લવતા રહે, નરસૈના સ્વામીનું ખિરદ મોહું. સાં

૧૬૪

સ્વામી સાચું કહ્યું બોલવું નવ રહ્યું, કંથનાં વચન તે વેદ વાણી;
 લવતણું નાવ તે ભક્તિ બૃધરણી, તેહ હું પ્રીછવું સ્નેહ આણી. સ્વા
 નથી હરિ વેગળા ભક્તિભાવે મળ્યા, રાય ને રંક જ્યાં એક ધાટે;
 લખપતિ દાદિંજી મન નાંખે રતી, શઠ સરિખા ત્યાંહાં નહિ રે સાહે. સ્વા
 બ્રહ્મણ્ય દેવદયાળ શ્રીકૃષ્ણજી, નિજ જન જાણીને સૂંધ લેશે;
 પ્રીતની રીત તે જાય નહિ વીસરી, બાળલીલાતણાં અરિત કહેશે. સ્વા

થી કાંઈ ઝાઢવા ભેટ લઈ જવા, ક્રમ કરી બાણે કૃષ્ણ કામી ?
ત નથી આપણું વદન લજમણું, નીરખતાં લાજ નરસૈનો સ્વામી. સ્વા०

૧૬૫

વેનતિ વળી કહું ભેટ લાવી દહ, પોતિયે તાંદુલ ગાંઠ બાંધો;
બાણે થોડે ઘણું લાવ ભોજનતણું, ધન્ય શ્રીકૃષ્ણનું સ્નેહ સાંધો. વિ०
મીલડીનાં બેર તે ભાવે આરોગિયાં, જીહું અન્ન આહીરનું લીધું;
મક્ત વિદુરની ભાજી ભાવે જમ્યા, ભૂખનું નોતરું પાછું શીધું. વિ०
પેરે પેરે પાંડવ કષ્ટ નિવારિયાં, ભક્ત કારણ કંઈ દુષ્ટ તાર્યા;
કાંઈ ને નીચનું એને છે પારખું, પતિત અધર્મી કંઈ કાટી તાર્યા. વિ०
મક્તિવશ વિહલો સંત સાથે મળ્યો, સમોવડને નવ ચૂકે ટાણે;
સંત સમરે ત્યહાં, આવી જીભો રહે, ભક્તના મનતણો ભાવ બાળે. વિ०
બાળો વેગે કરી, નીરખો મુક્તિપુરી, ધન્ય ધન્ય તારણી સ્નેહ ન્યાણો;
નરસૈયાના નાથને નીરખો નિશ્ચય કરી, કામિનીએ કંથને બાંહે ઝાલ્યો. વિ०

૧૬૬

ચાલિયો વાટમાં જ્ઞાનીના ઘાટમાં, મિત્ર મોહનતણું નામ લેતો;
ધન્ય એ નાર અવતાર સફળ કર્યો, કૃષ્ણ હે કૃષ્ણ મુખ એમ કહેતો. ચા०
માગવું મૃત્યુ પ્રમાણ છે પ્રાણીને, લોભ શ્રીધે ત્યહાં પ્રીત વૃદ્ધ;
કહું મેં અબજા સુખે બેસી રહો, માગતાં તો બધો મર્મ છૂટે. ચા०
માગિયું મેં નથી શું મુખે કહું કથી ? ભોગવું કર્મ જે ભાગ્ય લાગ્યો;
શ્રીપતિનાથે મને રંક સરજવિયો, એમ કરનો દ્વિજ દ્વાર આગ્યો. ચા०
આવી જીભો રહ્યો, કંઠ ગદગદ થયો, કાટી અરજ શશિજ્યોત ભાસે;
હર દયા આણીને હરિજન બાળીને, પોણિયે જઈ કહું કૃષ્ણ પાસે. ચા०
મંદિરે તેડિયા આલીને ભેટિયા, ત્રિવિંદના તાપ તે સર્વ નાદા,
હેમસિંહાસને લઈ બેસાડિયા, તાણતાં વિપ્રનાં વસ્ત્ર દાટ્યાં. ચા०
તેલ કૂલેલ મદન કરાવિયાં, શુદ્ધ ઉષ્ણોદક સ્નાન શીધું;
કનકની પાવટી ચરણ આગળ ધરી, કૃષ્ણે ચરણોદક શીશ લીધું. ચા०
પુનિત પીતાંબર પહેરવા આપિયું, કનકને થાળે પકવાન દીધું;
ભાવતાં ભોજન કૃષ્ણ હાથે કર્યાં, લીધું આચમન ને કાજ સીધાં. ચા०

કૃષ્ણે પલંગ પર પોતે પંથરાવિયા, દધિસુતા વીંજણે વાયુ ભરતાં;
સત્યભામાદિક નારી નીરખી રહી, નરસૈનો નાથ પદસેવ કરતાં.

૧૬૭

ભાગ્ય જો જો બાઈ કૃપણુ શિક્ષક તણું, રક્મિણી આદિ સૌ નારી બોલે;
હળધર જોગ્ય તે ભોગ પહેંચાડિયા, અજ અંબરીપથી અધિક તોલે.
આ કૃપણુરૂપ તે પ્રગટિયું ક્યાં થયી? વસ્ત્ર મેલાં દીસે કર્મ કૃત્યો;
ત્રિગુણને દુર્લભ, સેજ રમાતણી, વશ કરી નાથને પાપ છૂટ્યો.
અંગ અતિ કર્મક્રમે ધમણ મોઢે ધમે, ઉધરસે ને વળી નાક લૂતો;
જો જો કૌતુક હરી દેહદશા ફરી, કૃપણુ તે કૃષ્ણને સંગ સૂતો.
પોઢીને જાઠિયા સ્નાને બેસાડિયા, વદન પખાળવા નીર દીધું;
કનક ઝારી ભરી શીત જળ આપિયું, કનકકટોરે તે પાણી પીધું.
શ્રીમુખે બોલિયા કદોને બાંધવ તમો, બ્રહ્મચારી કે ગૃહધર્મ શીધો;
કુશળ છે બાલગોપાલ સહુ તમતણાં, ભાગ્ય મોટું મને ચિત્ત લીધો.
ગૃહસ્થના ધર્મમાં હુંય વળગી રહ્યો, હું તે મારી વળી ગત્ય ભૂલ્યો;
મિત્ર સુદામાની શુદ્ધ લીધી નહીં, કામિની કેફમાં હું જ દૂલ્યો.
સાંદીપનિગોરને ઘેર આપણુ ભણ્યાં, ધન્ય ધન્ય દિવસ તે સફળ કહાવ્યો;
એક રેણી રહ્યા વન વિષે આપણે, સરપણુ ભાંગતાં મેઘ આવ્યો.
અન્ન લીધા વિના ભૂખ્યા લેસી રહ્યા, ગોરાણીએ આપણી પીડ બણી;
વીસરી ગયું છે કે વીર તને સાંભરે, સાંદીપનિ ગોરની અચળ વાણી.
ભાણીએ ભેટ જ મોકલી મુજ ભણી, ભાવશું ભાઈ તે લાગે મીઠી;
સંઘાયતો ગાંઠડી વિપ્ર આધી ધરે, નરસૈના સ્વામીએ નજરે દીઠી.

૧૬૮

છપ્પન ભોગ જ્યાં કવણુ તાંદુલ ત્યાં, આપતાં હર સંઘાય આવે;
જ રે જોઈએ તે આવી મળે કૃષ્ણને, તાંદુલ ભેટ તે તુગ્ધ કહાવે.
(પણ) ધાઈલીધા હરી મૂઠી તાંદુલ ભરી, પ્રેમે આરોગિયા વૃત્તિ પામી;
ઇંદ્ર કુબેરથી અધિક વૈભવ કર્યો, રક્મિણી કર અહો શીશ નામી.
એક રહ્યાં અમો એક બીજા તમો, ભક્તને અઢળક દાન કરતાં;
પ્રેમદાએ પ્રેમનાં વચન એવાં કહ્યાં, હાથ સહાયો ત્રીજી મૂઠી ભરતાં.

વનિતા વચન તે વિપ્ર સમજ્યો નહી, ચાલવા ધર ભણી શીખ માગી;
નરસૈને નાથે દુર્જયપણું ટાળિયું, ભૂખના દુઃખની ભીડ ભાગી. ૭૦

૧૬૯

વિપ્ર ચાલ્યો વળી કૃષ્ણ સાથે મળી, ચિત્તમાં શોચી વિચાર કરતો;
આધુનું તો કંઈ નહીં ત્રીઠ જાણી નહિ, તે તણો શોચ દૃઢ્યે જ ધરતો. વિ०
અષ્ટ મહાસિદ્ધિતણી, રિદ્ધિ નવનિધિતણી, સંપત્તિમાં રહ્યો ભોગ માણી;
કામની કંથને હું દ્વારિકાં આવિયો, અમતણી ત્રીઠ તો નવ જાણી. વિ०
બાલગોપાલ જ વાટ જોતાં હશે, તેહને જોઈ અમે શુન્ય કહેશું;
મિત્ર મોહનતણું હેત જ્યારે પૂછશે, કામિનીને ઉત્તર કેમ દેશું? વિ०
એમ ચિંતા કરે નેત્રથી નીર ઝરે, કમની વાત મનમાંહી ધારી;
નરસૈનો નાથ તો અતિ ઘણો લોભિયો, પીતાંબરી પણ લીધી ઉતારી! વિ०

૧૭૦

ધન્ય તું ધન્ય તું રાય રણછોડજી, દીન જાણી મને માન દીધું;
નહિ મુજ જોગ તે ભોગ પહેંચાડિયાં, અજઅંબરીપથી અધિક કીધું. ૫૦
કનકને આસને મુજને બેસાડિયો, રકમણી કૃષ્ણનો હાથ સહાતાં;
હેત કરી કરી હરિચરણ તળાંસિયા, ખટરસ ભોજન ખાંતે ખાતાં. ૫૦
બાલપણાતણો રનેહ નવ વિસારિયો, મિત્ર મોહનતણી પ્રીત સાચી,
હેતથી હળીમળી માન દીધું મને, રંક બેસાડિયો કનકમાંચી. ૫૦
ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણજી સંતસેવા કરી, ધ્યાન ધરતો હું નિજ દ્વાર આંબ્યો;
રત્નજડિત મણિલવન શોભા ધણી, દેવ શું દ્વારિકા આંહીં લાંબ્યો. ૫૦
કનકની ભૂમિ ને રત્નના થાંભલા, અર્કની જ્યોત ઉઘોત દીસે; -
ખાન ને પાન વિહાર સ્થાનક ઘણાં, કામની નીરખતાં કામ હીસે. ૫૦
સપ્ત નવ વરસની દીઠી ત્યાં સુદરી, નારી નવજેખના બહુ રૂપાળી,
સોળ શણગાર તે અંગ સુદર ધર્યાં, દેવ વિમાનથી રહ્યા નિહાળી. ૫૦
સહસ્ર દાસી મળી દીસે વીંટી વળી, કામની કંથની પાસ આવી;
સ્વામી રે સ્વામી હું દાસી છું તમતણી, ચાલો મંદિર વિષે પ્રેમ લાવી. ૫૦
ગોમતી સ્નાન કરી કૃષ્ણજી નીરખિયા, પ્રણય પ્રકટ થયું પાપ નાહું;
તે થકી સમૃદ્ધિઆ સકલ તે સાંપડી, મટી ગયું આપણું ભાગ્ય માહું. ૫૦

કૃપ્તુ કહેતા તે, નિજ ધામ પધારિયા, નવલ જોળન થયાં નર ને નારી;
વિનતિ ઉચ્ચારતાં, રજની વીતી ગઈ, નરસૈના સ્વામીની પ્રીત ભારી. ધૃ૦

૧૭૨

[રાગ ઢેદાર]

મારો વાલોજી રાગ મુકાવીને આવ્યા, મહેતો ખત વાંચીને ખુંખારે;
નાચે ખૂંદે ને તાલ વબડે, મારો વાલોજી નવ વિસારે. મારો૦
મધુરે સ્વરે ઢેદારો ગાયો, મારો ગોરિયો ગમણો આવ્યો રે;
ઠમકે ધૂધરી નેપૂર વાજે, મારો રાગ ઢેદારો મુકાવ્યો રે. મારો૦
પ્રગટ થાઓ પાતળિયા સભામાં, મુજને આપો હાર રે;
આવો છખીડા સાઈપું દીજે, શાને લગાડો વાર રે; મારો૦
મલપતા મંદિરમાં આવો, મે જાણ્યા દીનદયાળ રે;
સભા સર્વ દેખતાં કાનુડા, મારી કંઠે આરોપો માળ રે. મારો૦
એમ કહી ખત મસ્તક મૂક્યું, સખીઓ થાઓ સાવધાન રે;
જયકાર બોલે નરસૈયો, સર્વ સખીઓ કરે ગાન રે. મારો૦

૧૭૨

ભાંગ્ય ભોગળ શામળિયા સાથી, ઘેલડા મુકાવોને ગોવાળા રે. (ટેક) '
આહીરને આવડો શો અટકે? આપો મોગરાની માળા રે. ભાંગ્ય૦
હવે ગાળ નહીં દહિં ગોવિંદજી, ક્ષમા કરો અપરાધ રે;
શિવ વિરંચિ તારો પાર ન જાણે, તેશું કર્યો મેં વાદ રે. ભાંગ્ય૦
શુક સનકાદિક ધ્યાન ધરે છે, તે તું નંદકુમાર રે;
લક્ષ્મીવર મેં કહ્યો તુજને, લંપટ વારંવાર રે. ભાંગ્ય૦
સેવકજન બોલ્યા સામું, જોઈએ નહીં જદુનાથ રે;
અવગુણ ભરિયો પણ છું તારો, હેતે ઝાલો હાથ રે. ભાંગ્ય૦
શુદ્ધ પુદ્ગલ લજ્જા પ્રેમીજનમાં, નવ રહે લગાર રે;
પ્રેમવચનમાં 'જ બોલાયું, વિઠ્ઠલ વારંવાર મરે. ભાંગ્ય૦
ગુણસાગર છો શ્રીગિરિધારી, ખાનાની પત રાખો રે;
મહેર કરી મહારાજ મુજ પર, દાસને દરશન દાખો રે. ભાંગ્ય૦
આવો આલિંગ દીજે મારા વા'લા, સુંદર મુખડું નિહાળું રે;
ભણે નરસૈયો રજની વીતી, થયું ત્રિલોકમાં અજવાળું રે. ભાંગ્ય૦

૧૭૩

જગ્ય જગ્ય રે જહુપતિ રજની વિહાણી; (ટેક)
મંડળિક મુજને બહુ બિવડાવે, જીવન દયો જાણી. જગ્ય૦
અરણુ ઉદયની વેળા થઈ છે, હરણી તો આયમી;
દીપક જોત્યો ઝાંખી થઈ છે, કહું મસ્તક નામી. જગ્ય૦
વલોણાં વાજ ને ઘંટી ગાજ, પ્રેમદા ભરે પાણી;
દેશવજી તમે કેમ નવ આવ્યા? કાણે બાંધ્યા તાણી? જગ્ય૦
મુચકુંદ ને કુંભકરણુ જીત્યા, તેવી જીધ તને આવી;
આજસુ કેમ બન્યા અલખેલા, શું બેઠા રિસાવી? જગ્ય૦
દીનબધુ છો દામોદરજી, હાર હરિ આપો;
ભણે નરસૈયો નાથજી, મારાં કષ્ટ તમે કાપો. જગ્ય૦

૧૭૪

ખત વાંચતાં હું ખોંખાર્યો, તેની તમને ચડી છે રીસ રે; (ટેક)
સેવકના અપરાધજ સામું, શું જીએ જગદીશ રે? ખત૦
શ્રીપતિ સહાય કરે સેવકની, વેળા થઈ છે ઝાઝી રે;
મોગરાની માળા લઈને પધારે, મહેતાજી થાયે રાજી રે. ખત૦
જોડો જોડો હરિચયું અજવાળું, ખોટી ન થાઓ પળએક રે;
પ્રીતમજી પ્રેમેથી ભેટું, મૂછી નો હરિ ટેક રે. ખત૦
એવું સુણી જીડ્યા અલખેલો, થયો ત્યાં બહુ કડાકો રે;
જાણે મેઘ ગાજ્યો આપાદો, એવો થયો મડાકો રે. ખત૦
મોહનજી કહે સુણો મહેતાજી, અંતર નથી તમ સાથે રે;
પ્રીત કરી તુજને પે'રાવું, હાર હું મારે હાથ રે. ખત૦
તુજ વિના મહારે નવ આવે, હું પૂરું તારી આશ રે;
એમ કથીને બને ભેટ્યા, નરસૈ ને અવિનાશ રે. ખત૦

૧૭૫

શ્રીદામોદર દયા કરીને, નરસૈયા નાગરનો રાખ્યો રંગ. (ટેક)
સર્વ સેવકના સુખને કારણ, રાય મંડળિક કીધો માનભંગ. શ્રી૦
કા કહે કામી ને કા કપટી, પણ સેવકને તમારી આશ;
રાખી લાજ સભામાં સાચી, ફરજન સધળા કીધા નિરાશ. શ્રી૦

ઠળિયુગમાંહી પ્રત્યક્ષ દીકું, નરસૈયો જિતાડ્યો હોડ;
 કાને કુંડળ ધાડ્યાં મહેતાને, પીતાંબર આપ્યું કટિ છોડ. શ્રી૦
 એણે જરજરતે કાંઈ ન જણ્યું, વૈષ્ણવ સાથે શીધો વાદ;
 પ્રજાજનો સદુ એણી પેરે કહે છે, ઉતાર્યો હરિ એનો નાદ. શ્રી૦
 જયજયકાર હવો સોરઠમાં, મહેતાને આપ્યો હાર જ હરિ;
 મંડળિક રાયનો મમત હરીને, નરસૈયા નાગરની રક્ષા કરી. શ્રી૦

૧૬૬

હું વાણેતર તારો શામળિયા, હું વાણેતર તારો. (૨૬)
 આ ઠળિયુગમાં પેઢી તમારી, ન રહે કાંઈ ઉધારો. હું૦
 નરસૈયાના સ્વામીને કહેજો, ફંડી મારી સ્વીકારો. હું૦

૧૬૭

મહેતાજી અમે માધવજીના, મહિનો આપે આગળથી;
 રામકૃષ્ણ ગોવિંદ ગુણ ગાઈએ, કર્મ કપાયે કાગળથી.
 હળીએમળીએ ધડીએ ધડીએ, હેલછખીલા છોગળથી;
 નરસૈયાનો સ્વામી સમરથ, ભવમય ભાંગે ભોગળથી.

૧૬૮

દોષ દરિયાવ છે, ભક્તિમાં ભાવ છે;
 રંક ને રાવ એ વંકું હું સૌ.
 કવિ કે કોવિદ નથી, ભક્ત અનુભવી નથી;
 વાત કાંઈ નવી નથી શું લખું બહુ?
 વાસ વસવા નથી, સાધનો પાસ નથી;
 દાસ પ્રભુનો થઈ ધ્યાન ધરવું.
 નાગર વટ નથી, કાંઈ ખટપટ નથી;
 એક ધરી હઠ હરિ-ગાન કરવું.
 હરકતો સૌ સુણી, કાવ્ય જોજો ભણી;
 મતિ સૌ સૌ તણી જોડો ગાયું.
 નરસૈયા અતાયને સનાય નાથે કર્યો;
 સાદો મુજ હાય દુઃખ સૌ ખોવાયું.

૧૭૮

[નરસિંહ મહેતાની દૂડી]

મારી દૂંડી સ્વીકારો મહારાજ રે, શામળા ગિરધારી;
મારી દૂંડી શામળિયાને હાથ રે, શામળા ગિરધારી.
રાણાજીએ રઠ કરી, વળી મીરાં ડેરે કાજ;
ઝેરના ધ્યાસા મોકલ્યા રે, વહાલો ઝેરના જરણહાર રે.

શામળા ગિરધારી. મારી દૂંડી સ્વીકારો
સ્થંભ થયી પ્રભુ પ્રગટિયા, વળી ધરિયાં નરસિંહ રૂપ;
પ્રહ્લાદને ઉગારિયો રે, વહાલો માર્યો હરણાકંસ ભૂપ રે.

શામળા ગિરધારી. મારી દૂંડી સ્વીકારો
ગજને વહાલો ઉગારિયો, વળી સુદામાની લાંગી ભૂખ,
દોહડી વેળાના મારા વાલમા રે, તમે ભક્તોને ઘણાં આપ્યાં સુખ રે.

શામળા ગિરધારી. મારી દૂંડી સ્વીકારો
પાંડવની પ્રતિજ્ઞા પાળી, દ્રૌપદીનાં પૂર્યાં ચીર,
નરસિંહ મહેતાની દૂંડી સ્વીકારજો રે, તમે મુખદ્રાવ્યાર્ધના વીર રે.

શામળા ગિરધારી. મારી દૂંડી સ્વીકારો
ચાર જણા તીરથવાસી ને વળી રૂપિયા છે સો સાત;
વહેલા પધારજો દારિકા રે, એને ગોમતી ન્હાયાની ઘણી ખાંત રે.

શામળા ગિરધારી. મારી દૂંડી સ્વીકારો
રહેવાને નથી ઝૂંપકું, વળી જમવા નથી જીવાર;
બેટાબેટી વજાલિયાં રે, મેં તો વળાવી ઘર કરી નાર રે.

શામળા ગિરધારી. મારી દૂંડી સ્વીકારો
ગરથ મારું ગોપીચંદન, વળી તુલસી હેમનો હાર,
સાચું નાણું મારે શામળો રે, મારે દોલતમાં ઝાંઝપખાજ રે.

શામળા ગિરધારી. મારી દૂંડી સ્વીકારો
તીરથવાસી સૌ આલિયા, વળી આવ્યા નગરની માંહે;
આ શહેરમાં એવું કાણુ છે રે, જેનું શામળશા શેઠ એવું નામ રે.

શામળા ગિરધારી. મારી દૂંડી સ્વીકારો

નથી બ્રાહ્મણ નથી વાણિયો, નથી ચારણ નથી ભાટ;
લોક કરે છે ઠેકડી રે, નથી શામળશા શેઠ એવું નામ રે.

શામળા ગિરધારી. મારી ફૂંડી સ્વીકારો.
તીરથવાસી સૌ આલિયા, વળી આવ્યા નગરની બહાર;
વેશ લીધો વણિકનો રે, મારું શામળશા શેઠ એવું નામ રે.

શામળા ગિરધારી. મારી ફૂંડી સ્વીકારો.
ફૂંડી લાવો હાથમાં, વળી આપું પૂરા દામ;
રૂપિયા આપું રોકડા રે, મારું શામળશા શેઠ એવું નામ રે.

શામળા ગિરધારી. મારી ફૂંડી સ્વીકારો.
ફૂંડી સ્વીકારી વહાલે શામળે, વળી અરજે શ્રીધાં દામ;
મહેતાજી ફરી લખજો રે, મુજ વાણીતર સરખાં દામ રે.

શામળા ગિરધારી. મારી ફૂંડી સ્વીકારો.

૧૮૦

ભજનનો વેપાર, હરિ તારા નામનો આધાર;
બેડલો પ્રભુ ઉતારે ભવપાર, કર મન ભજનનો વેપારજી. (૮૬)

પ્રથમ સમરું ગણપતિ, સરસ્વતીને લાગું પાયજી;
દેવના ગુરુદેવને સમરું, (૨) જ્ઞાની જ્ઞાન બતાવ. કર મન

હાડ જલે જમ લાકડાં, અને બાલ જલે જમ ધાસજી;
કંચનવરણી કાયા જલશે, (૨) કોઈ ન આપે પાસ. કર મન

શેરી લગણુ 'તો સુંદરી, ગ્રંપા લગણુ માખાપજી;
તીરથ સુધી બંધવો ભાઈ, (૨) ખોરીને બાળે હાડ. કર મન

માતા તારી જનમ રોશે, બેની બારે માસજી;
તેર દિવસ તારી ત્રિયા રોશે, (૨) જશે ઘરની બહાર. કર મન

જ્યાં સરોવરનીર ભરિયાં, પ્રથમ ન બાંધી પાળજી;
નીર સધળાં વહી જશે, (૨) પાછળથી પસ્તાય. કર મન

મારું મારું મિથ્યા, બણો, બૂડો જગવહેવારજી;
નરસિંહના નાયને ભંજી લે, (૨) ઉતારે ભવપાર. કર મન

૧૮૧

શું રે કરું શામળા લજ્યા મોરી રાખો રે, પૂર્વની પ્રીત બંધાણી રેજી. (૮૬)
રતનબાઈનાં વહાલે રૂપ ધરીને, (૨) પાયાં મહેતાજીને પાણી રેજી. શું

શામળશાની જ્યારે સગાંઈ કરાવી ત્યારે, માંડવે ઠાઈ નવ આળ્યા રે જી;
 જનૈયા યઈને વહેલા આવો જગજીવન, (૨) લાજ મહેતાજીની રાખો રે જી.
 વડી રે વેવાણે જ્યારે નરસિંહ વગોળ્યો ત્યારે, ન્યાતમાં નમેરા કહેવાણા રે જી;
 ચઈતર સુદી ને ખારસ યુધી, (૨) ગિરધરે મેહુલા વેરસાળ્યા રે જી. શું
 કુંવરખાઈનાં જ્યારે મામેરાં પૂર્યાં ત્યારે, દોશીડા યઈને વહેલા આવો રે જી;
 નાગરી ન્યાતની સભા મળી છે, (૨) રેશમંતી ગાંઠડી છોડાવો રે જી. શું
 રાજ રે દૂડા એની પ્રજા રે દૂડી ને દંડિયા દોલલા કહેવાણા રે જી;
 દાયકર જોડી મહેતા નરસિંહ બોલ્યા, (૨) હાર હેયાનો હરિ આપો રે જી. શું

૧૮૨

મારા ઠાકોર દામોદરે, મારી સાર કરી સાંભળી રે; (૨૬)
 વૈકુંઠથી વેગે આવીને, આપ્યો હાર, ઉતારી રે. મારાં
 ભક્તજનને વહાલે લાડ-લડાઈયાં, સદાય છે સુખકારી રે;
 અનેક ભક્ત, આગે આધાર્યાં, કૃપા કરી મુરારિ રે. મારાં
 નૃપતિ નિત્ય દાન દેતો સુવર્ણનું, નહોતો ગંગાનીર રે;
 પણ વૈષ્ણવથી દ્વેષ જ કરતો, તેથી પામ્યો કલંક શરીર રે. મારાં
 શુકસનકાદિક મુનિવર નારદ, નિગમ ચતુરમુખ ગાય રે;
 હનુમાન સરખા તાલ ધરે તોય, હસ્તિણ કાણે ન ગણાય રે. મારાં

મૂરખ મૂઠ હીંડે રડવડતો, નવ જાણે હરિનો મર્મ રે;
 સ્મરણ કરતાં તરત જ આવે, પરિપૂરણ પરબ્રહ્મ રે. શ્રી
 છેલછબીલો ને છોગાળો, નિત્ય નિત્ય તેને ભજિયે રે;
 મંડળિકનું માન ઉતાર્યું જણે, કહો કમ તેને તજિયે રે. શ્રી
 સુખદાતાની પૂર્ણ કૃપાથી, અવિચળ પદ હું પામ્યો રે;
 નરસૈયાના સ્વામીને જોતાં, ભવભય સધળો વામ્યો રે. શ્રી

૧૮૪

[રાગ લલિત]

વહાલાના ગુણ શા શા કહું રે ? અવસરે આવીને રાખે લાજ; (૮૬)
 પતિતપાવન હરિ નામ તમારું, પ્રગટ થાઓ છો ભક્તને કાજ. વ૦
 કૃપા કરી મુંને હાર જ આપ્યો, મંડળિક રાય થયો માનભંગ;
 સભા સધળી આશ્ચર્ય પામી, કૃપા તમારી પરમાનંદ. વ૦
 સાચી પ્રીત કરે જ હરિયું, તેનાં મનના પૂરે ઠાડ;
 કૃપા કરી તમે નરસૈયાને, ભક્તતત્સદ્ધ પ્રભુ શ્રીરણુઠાડ. વ૦

૧૮૫

[રાગ દેશખ]

કર જોડી દાસ વીનવે, હું સંતકૃપાએ સુખ પામ્યો રે;
 ભક્તના ચર્ણુરેણુકાએ નરસૈયો, સકળ વેદના વામ્યો રે. કર૦
 અદ્યપ્યુદ્ધિ અજ્ઞાની હતો હું, દેખાદેખી આદ્યો રે;
 સાધુસમાગમ નિશદિન કરતાં, હરજીએ હાથ જ આદ્યો રે. કર૦
 પ્રજાજન સહુ ચરણે નમિયા, નગરતથા જ વાસી રે;
 જાણે નરસૈયો શ્રીહરિ સેવો, ટળશે ભવદુઃખ ક્ષાંતી રે. કર૦

૧૮૬

[રાગ આશાવરી]

ઝાંઝાળો અક્ષળ નહિ જાય મારો વાલો, ઝાંઝાળો શ્રીગોકુળરાય રે;
 કૃપાસાગરે કૃપા કરીને, કીધી મહારી સહાય રે. ઝાં
 ઝાંઝાળો મુખ પ્રહલાદ વિભીષણ, અમરીખ ને હનુમાન રે;
 અકૂર ઝાંઝાળ વિપ્ર સુદામો વિદુર ભક્ત વરદાન રે. ઝાં
 ઝાંઝાળો વેગે દ્રુપદતંત્રયા, ચરણે અહલ્યા તારી રે;
 કુષ્મન્તું ચંદન માગી લીધું, ગોકુળ સખ્યું મોરારિ રે. ઝાં

ઝાળભો વેગે મગ્નવનિતા, તારણ તરણ ગિરિધારી રે;
 ઝાળભો પ્રીત કરી જ ભક્તે, લીલા કુંજવિહારી રે. ઝાં
 સાંદીપનિને સુત આણી આપ્યો, વેદ વદે એમ સાચું રે;
 મારા ઠાકાર એ જ દામોદર, અહોનિશ એને બચું રે. ઝાં
 ભક્તવત્સલ સદા હરિદાતા, દીનોનાથ કહાવે રે;
 નરસૈયાના સ્વામીને સમરતાં, પુનઃ જિન્મ ન આવે રે. ઝાં

૧૮૭

[રાગ દેશાખ]

નીરખી લોક નગરના હરખ્યા, ધન્ય ધન્ય મહેતાનો અવતાર રે; (ટક)
 મહીપતિ આવી ચરણે લાગ્યો, કરે હરખ આચ્છવ નરનાર રે. નીં
 અમે અશુદ્ધ મૂરખ અજ્ઞાની, ખોટી કહી વૈષ્ણવની વાત રે;
 સ્વામી સેવકમાં ભિન્ન ન હોયે, શ્રુતિ સ્મૃતિ બોલે ખ્યાત રે. નીં
 છખીલાછના વા'લા જ જન, તે સાથે ન કરવો દ્વેષ રે;
 સાચું પામું શામળિયાતું નિત્યે, લખ્યો મટે નહીં લેખ રે. નીં
 દુરિજન સઘળા દુઃખ જ પામ્યાં જણે કીયાં દૂડાં કમ રે;
 કે' નરસૈયો તમે સુકૃત કરો સૌ, શ્રીધરણીધર રાખે ધર્મ રે. નીં

૧૮૮

[પ્રભાત]

ધન્ય તું ધન્ય તું એમ કહે શ્રીહરિ, નરસૈયા તું મારો ભક્ત સાચો;
 મેલી પુરપપણું સખીરૂપે યઈ રહ્યો, તાહરા પ્રેમથી હું રે રાખ્યો. ધં
 તુજમાં ને મુજમાં ભેદ નહિ નાગરા, માન્ય તું માહરી વેદવાણી;
 હજી રે એને તને પ્રતીતિ ન લખજે, માગતાં મોકલ્યું ટાહું પાણી. ધં
 મામેરું કીધું તે કેમ ગયો વીસરી ? હાર આપ્યો તે પ્રત્યક્ષ ભૂપ;
 ચૌદ જીવનમાં તુજ સમો ઠા નહીં, માહરું તાહરું એકરૂપ. ધં
 તાહરો અક્ષર ગાય ને સાંભળે, તે કુળ સહિત પવિત્ર થાયે;
 ભણે નરસૈયો મીઠું બોલી શું રીઝવો, કર જોડી કૃષ્ણજી સમ ખાયે. ધં

‘ગસ્તુ’ ગાદિત્ય એટલે જિંયામાં જિંચુ’ સાદિત્ય’

સંસ્થાનાં ઉપયોગી પ્રકાશનો

ધર્મગ્રંથો

મહાભારત-આપાંતર		ગિરધગૃત ગામાયજુ ...	૪-૮
(સાત પ્રયોગા)	૫૨-૦	સાંતિપત્ર મહાભારતનું ...	૮-૮
શ્રીશિવમહાપરાયુ ૧-૨,	૧૨-૦	વિષ્ણુપુરાણ ...	૪-૦
ત્રુપગીકૃત રામાયજુ ૧-૨,	૧૦-૦	એકનાથી ભાગવત-એકાદશ	
વાલ્મીકિ રામાયજુ ૧-૨,	૧૧-૦	૨૬ ધ-ભાગવતનો ...	૫-૦
શ્રીમદ્ ભાગવત ૧-૨,	૧૦-૦	શ્રીરામચરિતમાનમ-મૂળ ..	૨-૦
ભગવતી (દેવી) ભાગવત	૬-૦	એકાદશ ૨૬ ધ-ભાગવતનો	૨-૮

ભગવદ્ગીતાઓ

ભગવદ્ગીતા-પુરુષાર્થબોધિની-		ગાનંસત્રગીતા ...	૧-૪
બે પ્રયોગ ...	૧૨-૮	૫ ચતુર્થગીતા-મૂળમૂળ ...	૦-૮
શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા ગામરબાઈ ૪-૦		ગીતામાર ...	૦-૪
શ્રી ગાનેશરી ભગવદ્ગીતા ૪-૮		ગીતાપોથી ...	૦-૬
ભગવદ્ગીતા-નીમકડી ...	૩-૦	ગીતાસંકલન ..	૦-૩
પ્રચરણગીતા-આપાંતર સાથે, ૨-૦		ઉત્તરગીતા ...	૦-૬
શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાગીટા અક્ષરો ૦-૧૨		શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા અ ...	૦-૧૫ ૦-૩

શ્રીમદ્ શંકરાચાર્યના તત્ત્વજ્ઞાનના ગ્રંથો

મોહમુદ્ગર ને ખીન્ન દશ રત્નો ૧-૦	વિવેકચૂડામણિ ... ૦-૧૨
શતસ્લોકી ને ખીન્ન ચાર રત્નો ૦-૧૨	હસ્તામયકસ્તોત્ર ને વાક્યસુધા ૦-૨
સ્તોત્રસંગ્રહ ... ૦-૧૦	પ્રશોત્તરમાળા અને જીવ-મુક્ત
સર્વવેદાંત-સિદ્ધાંતસારસંગ્રહ ૧-૪	આનંદલહરી ... ૦-૩

સાંપ્રદાયિક પુસ્તકો

વચનામૃત (સ્વામી સહજાનંદ) ૫-૦	જપજી ... ૦-૧૦
	શિક્ષાપત્રી ... ૦-૬

ઉપનિષદો

એકાદશ ઉપનિષદ ... ૩-૦	મો ઉપનિષદો ... ૫-૦
ત્રૃદ્વારણ્યક ઉપનિષદ ... ૨-૦	તૈત્તિરીય ઉપનિષદ ... ૦-૩

ધર્મકથા-પ્રાર્થના

એકાદશી માહાત્મ્ય ... ૧-૮	શ્રીવિષ્ણુસહસ્રનામ ... ૮-૪
શ્રી ચંડીપાઠ ... ૧-૪	ગન્ગેન્દ્રમોક્ષ ... ૦-૬
જપ અને નામરમરણ્ય ... ૧-૦	ભગવત્પ્રસાદ ... ૦-૪
નિત્યપાઠ... ૦-૧૨	શિવમહિમ્ન સ્તોત્ર ... ૦-૮
સત્યનારાયણની કથા ... ૦-૧૦	કણ્ડાભરણ્યમ્ ... ૦-૩
દુયસીસતસર્ધ ... ૧-૮	બસીમાં ભગવાને શું ગાયુ ? ૦-૩
અવધૂતગીતા ... ૧-૪	મણિરત્નમાળા ... ૦-૧૧
અષ્ટાવક્રગીતા ... ૦-૮	નારદનાં ભક્તિસૂત્રો ... ૦-૩
શુકારામગાથા (બે અંથો) ... ૬-૦	સુખોદરનાકર ... ૧-૮
શ્રીરામકૃષ્ણ વાતૌલાપ (૨)... ૨-૦	દર્શાંતશતક ... ૧-૪
	પરમહંસ શ્રીરામકૃષ્ણદેવનાં

સ્વ૦ પઢિયારનાં પુસ્તકો

સ્વર્ગની કૃત્તી ...	... ૨-૦	સ્વર્ગનો આનંદ...	... ૨-૦
સ્વર્ગનો ખમ્મનો ...	... ૨-૦	સ્વર્ગની સીડી ...	... ૨-૦
સ્વર્ગનો પ્રકાશ ...	... ૨-૦	સાચું સ્વર્ગ ...	... ૨-૦

વેદાંત-તત્ત્વજ્ઞાન

યોગવાસિષ્ઠ મહારામાયણ	૧૪-૦	વિચારસૂચોદય	...	...	૦-૪
પક્ષપાતરહિત અનુભવપ્રકાશ	૫-૦	ગીતાજ્વલિ	...	...	૦-૬
પંચદશી	...	પાડવગીતા	...	...	૦-૪
ધર્મન્યોતિ	...	રામકૃષ્ણ વાર્તાલાપ ભા. ૧	...	...	૦-૮
વેદાંત-રસશ્રિંદુ	...	હિર્ય શુવન	...	...	૦-૪
મનુષ્યધર્મ	...	વિચારમાળા	...	...	૦-૮
બળવાન બનો	...	અસંગમાળા	...	...	૦-૬
સનાતન ધર્મ	...	યોગવાસિષ્ઠનાં સૂત્રો	...	...	૦-૪
શ્રી વેદાંતમાર્ગદર્શિની	...	તંત્રની સાધના	...	...	૦-૪
મહાવાક્યપરત્નાવલી	...	માનેશ્વર ને ચાંગદેવ	...	...	૦-૬
વિચારસાગર	...	પ્રવાસી	...	...	૦-૬
વિચારસાગર (પદ)	...	પુરોગામી	...	...	૦-૪
સૂર્યકાંત	...	શુવન્યુક્તિવિવેક	...	...	૧-૪
આત્મસાક્ષાત્કારની કસોટી	૧-૪	પંચીકરણ	...	...	૨-૦
સમાધિશતક	...	સ્વરૂપવિચાર	...	...	૦-૧૦
સ્વર્ગ	...	પાતંજલ યોગસૂત્ર	...	...	૧-૦
માન-લહરી	...	ઉપદેશસારસંગ્રહ	...	...	૧-૮
લઘુયોગવાસિષ્ઠસાર	...	મક્તિયોગ (૮મો)	...	...	૨-૦
દગ્-દસ્તવિવેક	...	ધર્મપદ	...	...	૧-૦
ધ્યાન અને માન	...	મોક્ષમાળા	...	...	૧-૪

સસ્તું સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

કે. સ્વામી અખંડાનંદ માર્ગ, ભદ્ર, પો. બો. નં. ૫૦, અમદાવાદ અને
૧૫૦, મિન્સેસ રેડીટ, ગુરુદાસ સ્ટુડિયો નામે, પાણીની ધરણ સામે, મુંબઈ-૨